kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

ISSN 1300-8536

SAYI: 70 OCAK 2001 750.000 TL. (KDV DAHİL)

ÖLDÜRMEK ÜZERE KURTARMAK!

HÜLYA AVŞAR'DAN AYŞE ARMAN'A: ŞIMARIKLIĞIN DAYANILMAZ CAZİBESİ...

EN POPÜLER FEMİNİST, DUYGU ASENA

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

"KADINLAR EZİLDİKÇE FEMİNİZM DEMODE OLAMAZ!"

MACİDE TANIR: TİYATRO BİR İMANDIR

MOR ÇATI'DAN SIĞINAK İÇİN KAMPANYA...

Sizin hikâyenizi istiyoruz!

Boşanmak çoğu zaman bir kahramanlıktır, bazen ezgür kalmak için, bazen terk edildiğiniz için, yalnız kalır, yoksullaşır, gittikçe güçlenen ayaklarınızın üzerinde durmaya çalışırsınız. Her birinizin boşanma hikâyesi özel ve önemlidir. İşte bu yüzden *Pazartesi* en ilginç boşanma hikâyesi yarışması açtı.

Hikâyenizi yazın, yarışmaya katılın.

Jüri üyeleri: Aynur İlyasoğlu (çünkü fikir onun), Ayşe Durakbaşa (bir feminist sosyolog da gerekir yani), Nevin Cavaş (*Pazartesi*'yi temsilen, yeni boşandı), Nur Balkanlı (yine *Pazartesi*'den, boşanma tecrübesi sağlam), Perihan Mağden (hikâye anlatmayı iyi biliyor).

Konunun jüri üyesi Gönül Yazar ve uzman Ahu Tuğba'ya ulaşamadığımız için üzgünüz.

Son başvuru tarihi 28 Şubat 2001

En ilginç üç hikâyeye sürpriz ödüllerimiz var.

Merhaba,

Hepimiz televizyonun olduğu odada oturuyor ve ekrandan başka bir yere bakamıyoruz. Oysa çalışmamız, dergiyi hazırlamamız gerekiyor. Ekrandan inanılmaz görüntüler geçiyor. Acı, öfke içimizde büyüyor. Parça parça, gazetelerin, televizyonların aktarmadığı bilgilere ulaşmaya çalışıyoruz. Kapak sayfalarımızda size bunları, acımızı ve öfkemizi iletmeye çalışacağız.

Ocak sayımızla birlikte, hem yüzyılı hem de 2000 yılını geride bıraktık. Bu sayıda 2000 yılının, dünyada ve ülkemizde gündeme damgasını vuran olaylarını sizler için derlemeye çalıştık. Belki yaşadıklarımızı ve yaşayacaklarımızı anlamamıza yardımcı olur.

Duygu Asena, popüler basında feminizm denince akla gelen ilk isim. *Kadınca* ve *Kim* dergilerini yönetti, 1987 yılında basılan ilk kitabı *Kadının Adı Yok* olay yarattı. Duygu Asena her taraftan sürekli eleştirildi. Onunla yaptığımız söyleşiyi ilginç bulacağınızı umuyoruz.

Maddi olanaksızlıklar yüzünden sığınağı kapanan *Mor Çatı*, bir süre önce bir kampanya başlattı. Bu kampanya Sığmaklar Kurultayı'nda alınan kararlarla da uyum içinde ve kadınlara yönelik şiddete karşı mücadele veren feministlere ümit veriyor. Kampanyayı, *Mor Çatı* gönüllüleriyle konuştuk.

Neyse ki bütün kadınlar evlerinden ayrılırken sığınağa ihtiyaç duymuyor. Bir kısım kadın da evlenmeden, yani bir aile kurmadan kendi evlerini kurmayı başarabiliyor. Orta sayfalarımızda genç kadınlar bu tecrübenin özgürleştirici olduğu kadar çeşitli zorluklar da içerdiğini anlatıyor.

Macide Tanır için Türk tiyatrosunun cadısı deniyor. Kendini tiyatroya adamış bir kadın, çok başarılı bir oyuncu. Onunla, yeni çıkan kitabının yanı sıra tiyatro hakkında konuştuk. Ama tiyatro başka kadınlar için de kendini ifade etmenin bir yolu. Okmeydanı'nda, bu konuda hiç tecrübesi olmayan bir grup kadının tiyatro yapma hikâyesini aktardık.

Bazı kadınlar ise, hayatta karşılaştıkları zorlukları yaratıcı çabalarıyla dönüştürebiliyor. Bir kadın otistik çocuğunu büyütürken hayata bakışının nasıl değiştiğini anlattı.

Kitaplar, filmler ve karikatür sayfamız yine var.

Geçen sayımızdaki hatalar tahammül edilebilir düzeyin çok ötesindeydi. Bizi bağışlamanızı rica ediyoruz.

Bir dahaki sayımızda daha güzel günlerde görüşmek üzere yeni yılınız kutlu olsun.

Pazartesi Lokali açıldı!

Pazar hariç her gün 12.00'den 24.00'e kadar faaliyette olan lokalimiz, hafif ve lezzetli yemekleri, çeşitli mezeleri ve tatlılarıyla sizleri ağırlamaya hazır. Fiyatlar da çok uygun. Ayrıca arkadaşınız, eşiniz, sevgilinizle ya da yalnız başınıza, yemeğinizi yerken, kahvenizi içerken, haftalık ve aylık dergilere göz gezdirebilirsiniz. Lokalimizde çeşitli yayınevlerinden çıkan kadın kitapları da satılmaktadır.

Cezaevlerine operasyon düzenlendi, F tipine nakiller başladı! Güvenmemekte haklıymışlar

öldürerek kurtardılar!

Hepimiz, herkes, devlete muhalif olanlar bile devletin verdiği "taviz"e inanmak üzereydik. Ne olur kimse ölmesin dedik, ne olur anlaşma sağlansın dedik. Çünkü F tipine geçişin ertelendiğini açıklamışlardı. Ama biz böyle umutlanmaya çalışırken, onlar son hazırlıklarını tamamlamışlardı bile.

Cezaevine girip çıkan arabulucu heyeti her gördüğümüzde bir kez daha umutlanıyorduk. Adalet Bakanı nın yaptığı "F tipi cezaevlerine geçiş uygulaması süresiz olarak ertelenmiştir" açıklamasıyla yüreğimiz biraz ferahlanmıştı. Hepimiz, devlete muhalif olanlar bile devletin bu "taviz"ine inanmak üzereydik.

Bir senedir hazırlanıyorduk

Biz bunları düşünürken, müdahale için son hazırlıklar da tamamlanmış meğer. Tantan'ın açıklamasına göre, jandarma bu işe bir yıldır hazırlanıyordu. Cezaevi maketleri üzerinde yapılan tatbikatlar artık uygulamayı bekliyordu. Hazırlıklar tamamlanmıştı. Yirmi cezaevine aynı anda operasyonlar başlatıldı. Operasyonun ismi tarihin en büyük çelişkisine işaret ediyordu: "Hayata dönüş operasyonu."

Hepimizi kullandılar

FP'li Bekâroğlu operasyonun başlamasının ardından yaptığı açıklamada Adalet Bakanı nı suçlayarak "Adalet Bakanı Türk ve hükümet bizi, herkesi aldattı. Bakan bizzat kendisi bu durumu hesaplamış, bizleri de aldatmış," dedi. Milletvekilleri içinde belki de en iyi niyetli kişiydi FP'li Bekâroğlu. Müdahalenin başlamasıyla yaptığı "Bu operasyon F tipine geçiş için yapıldı" açıklaması, Adalet Bakanı nı kızdırdı. Bakan, kimsenin kullanılması gibi bir durumun olmadığını, mahkûmların F tipine zorunluluktan gönderildiğini söyledi.

Gerçek, yalnızca gerçek yeterli

Operasyon süresince devlet görevlileri ve bir ikisi dışında bütün gazeteler söz birliği etmişcesine aynı açıklamaları yaptılar. Bayrampaşa Cezaevi ile Bartın Cezaevi ndeki tutukluların yaptığı iddia edilen bir görüşmenin kaydı televizyonlardan dinletildi. Cezaevinde kan gövdevi götürürken, yangın çıkarken, güya içerdekiler silah kullanırken cep telefonundan yapıldığı söylenen konuşmada ne bir gürültü ne bir slogan sesi duyulmuyor. Konuşanlar çok sakinler, hiçbir heyecan ya da korku belirtisi yok seslerinde.

Cep telefonu cezaevinde çalışmıyor

Bayrampaşa Cezaevi'ne arabuluculuk için giden Zülfü Livaneli, yanındakilerle birlikte cezaevinden ailelerini aramak istediklerini, ancak cep telefonlarının çalışmadığını söyledi. Cezaevinde kullanılan elektronik yalıtım sisteminden dolayı cep telefonlarının çekme olasılığının olmadığını söyleyen Livaneli'nin anlattıkları, tüm TV kanallarının sadece devletin resmi açıklamalarını gösterdiği bu ortamda çok önemli oldu. Livaneli, açıklamasını yaparken cezaevlerindekilerle ideolojik bir ortaklığı olmadığını, hatta içerdekilerden çok sert eleştiriler aldığını da sözlerine ekledi. Bu arada operasyon başlar başlamaz cezaevi yakınlarındaki baz istasyonlarının kapatıldığı bilgisini de eklemek lazım. Görüşlerini paylaşmasa, yaptıkların onaylamasa da içeride olanları doğru açıklayan sadece Livaneli değil. FP'li Bekâroğlu da içeride kendisine hazırlatılan iftar sofrasını anlatarak tutukluların cani ya da canavar olmadığını hatırlattı.

Adalet Bakanı hepimize yalan söyledi, söylemeye devam ediyor

F tipine geçişin ertelendiğini söyleyen bakan, bugün F tipi cezaevleri dolana kadar nakillerin süreceğini belirtiyor. Dokuz yıldır cezaevlerine giremediklerini, devletin cezaevlerine hâkim olmak için müdahale ettiğini söyledi. Oysa Tüm Yargı Sen Başkanı, cezaevlerine girememe gibi bir durum olmadığını, içeride düzenli olarak sayım aldıklarını, devletin Ulucanlar Cezaevi'nde öldürülen on tutukluyla ilgili açıklamalarında da mahkûmların içeri silah soktuğunun söylendiğini, ama sonradan yine devletin kurduğu komisyonca bunun doğrulanmadığını belirtti.

"Sanmıyorum"

Bu cevap Başbakan Ecevit'e ait. Cezaevlerinde ölüm ve yaralanmaların çoğunun kurşunla ve yanarak olduğu söylendiğinde, Başbakanın ağzından sadece bu kelime çıkıyor. Yaralı bir kadının, yüzünde yanık merhemi, vücudunda darp izleriyle TV kameralarına söylediği "Altı kadını diri diri yaktılar" cümlesi, resmi rakamlarla "gayri resmi" bilgilerin çakıştığı tek nokta. Resmi kaynaklar da, Bayrampaşa'da ölenlerin yedisinin kadın olduğunu açıklıyor.

Hangisi terörist

Başbakan diğer açıklamalarında "teröristleri, kendi terörizmlerinden korumak için" operasyon yaptıklarını söylüyor. Bu memlekette daha bir hafta önce sokaklara dökülen, ellerindeki silahları havaya kaldırıp "Bu silahları kullanmayacak mıyız?" diyenlerin, silahlarını nerelerde kullanacaklarını da görüyoruz böylece. Ama bu arada yıllardır dört duvar arasında olan, mektupları içeriye sokulmayan, ailelerinin getirdiği giyecekleri verilmeyen mahkûmlar güya içeriye soktukları kaleşnikoflarla terörist oluyorlar. Şefkatli devletimiz de elini uzatarak ve onlarcasını öldürüp yüzlercesini de yaralayarak onları hayata döndürüyor. Kimi kandıracaklarını zannediyorlar?

Çaba gösteren yok mu?

İstanbul Barosu, müdahaleden sonra ve Ümraniye Cezaevi'nde çatışmalar sürerken bir kez daha arabuluculuk yapmak istediklerini, ancak Adalet Bakanlığı nın, mahkûmların koşulsuz teslim olması gerektiğini bildirerek taleplerini reddettiğini belirtti. Çağdaş Hukukçular Derneği'nden avukatlar, F tipi cezaevlerinin kapatılması ve ölüm orucundakilerle uzlaşma zeminin aranması noktasında kamuoyuna ve Adalet Bakanlığı'na görüş bildirdiklerini, ancak gelinen noktada sonucun üzücü olduğunu belirtti.

Ölüm oruçları sürerken ve müdahale sırasında adını sık sık duyduğumuz kurumlardan biri de TAYAD (Tutuklu Aileleriyle Yardımlaşma Derneği) idi. Dernek, tutuklu ailelerinin seslerini duyurmak, hükümete ve kamuoyuna baskı yaparak çocuklarının hayatını kurtarmak için çalıştı. Gelinen noktada TAYAD'lı aileler çocuklarının akıbetini dernekten öğrenebiliyor, birbirlerine yardımcı oluyorlar. Biz bu sa-

tırları yazarken. TAYAD binası basıldı, içeride bulunan, bir kısmı ölüm orucundaki tutukluların yakınları gözaltına alındı.

TAYAD'lılar, aylardır F tipi cezaevi uygulamasına karşı eylem yapıyorlar. Başta onlar olmak üzere, birçok kişi ve kuruluş, iki ay boyunca "Ölecekler," dedi. Kimse duymadı, duymak istemedi. Öldürecekler denildi, kimse ilgilenmedi. Meğer kendileri öldüreceklermiş. Bunu düşünemedik. Şimdi film seyreder gibi seyrediyoruz insanların ölümünü.

Hangisi doğru

Ölü sayısı hakkında korkunç rakamlar duyuyoruz. Elliye yakın tutuklunun öldüğünden bahsediliyor. Devlet mahkûmların kendilerini yaktıklarını, örgüt liderlerinin teslim olan arkadaşlarını vurdurttuğunu iddia ediyor. Mahkûmlar F tipine girmektense, dokunulduğu anda kendilerini yakacakları yönünde bir açıklama yaptılar. Bu da anlaşılır bir şey. Ama yalanların açıklamaları devletin sorumluluğunu açıkça gösteriyor. Biz de Adalet Bakanı'na güvenmeyeceğimizi öğrendik artık.

Böl, parçala, yok et

Bütün bu olanların, bir bütünün parçaları olduğunu da unutmamak lazım. Ancak devlet planlı olarak ve çok açık bir biçimde böl, yönet ve yok et politikasını uyguluyor. Bir aydır PKK ile YNK güçleri arasında çatışmalar sürüyor. Yüzlerce ölü var. Bunlardan hemen hiç bahsedilmiyor. Cezaevlerinde PKK'li tutukluların açlık grevlerini bırakması, dışarıdaki muhalefeti de bölen bir ortam yaratıyor. Tam bu arada Genelkurmay açıklama yapıyor ve bir sertleşme dönemine giriliyor. Sertleşme ortamının son noktası da cezaevlerine müdahale oluyor. Bu sertleşme ortamında TSİP Ankara il başkanı, açlık grevi yapan tutuklu yakınlarını parti binasına aldığı için, yardım ve yataklık iddiasıyla tutuklanıyor.

Ve kadınlar

Cezaevi, hastane, adli tıp kapılarında bekleşenlerin çoğu kadın. Tutukluların anneleri ve yakınları. Sadece çocuklarını görmek, haber almak, devlete sağ teslim ettikleri çocuklarının sağ bırakılıp bırakılmadığını öğrenmek için oradalar. Sevdiklerini, çocuklarını merak ediyor, üzülüyor, acı çekiyor. üşüyor, dayak yiyorlar. Canları acıyor, en fazla da korkuyorlar. Her an ölüm listesinde çocuklarının adını, gazete fotoğraflarında yanmış yüzlerini görmekten korkuyorlar. Ne yazık ki polis onları bu tür kaygıları olan insanlar olarak görmüyor. hatta insan olarak bile görmüyor. O yüzden anneleri yaşındaki kadınları coplıyor...

Zindanlar yıkılsın

Yıllardır cezaevlerinde yaşanan her müdahaleye karşı. "Zindanlar yıkılsın, tutsaklara özgürlük" sloganları atıldı. Evet şimdi zindanlar yıkıldı ama ne yazık ki biz de içindeydik, sorumluların insanlığı ve vicdanları da...

Beyhan

1996 ölüm orucu eylemine katılan tutukluların bazı talepleri şunlardı;

•Eskişehir ve tabutlukların kapatılması
•Tabutluk genelgelerinin iptal edilmesi
•Tutsakların tedavi ve savunma haklarının önündeki engellerin kaldırılması
• Tutsak yakınlarına yönelik saldırılara son verilmesi

Tutukluların bu talepleri kabul edildi ve ölüm orucları on iki kişinin ölümüyle, 67. günde sona erdi.

Bu yıl yapılan ölüm oruçlarında ise;

•F tipi hücrelerin kapatılması
•Terörle mücadele yasasının tüm sonuçlarıyla kaldırılması
•Üçlü protokolün kaldırılması
•DGM'lerin kapatılması
•Cezaevlerine yapılan saldırıların sorumlularının yargılanması
•96 ölüm orucundan sonra rahatsızlıkları sürenlerin, saldırılarda yaralananların salınması,

olarak sıralıyorlardı taleplerini ve ekliyorlardı:
"Bizler bu talepler için bedenlerimizi ölüme yatırdık, bu uğurda ölecek ama hücrelere girmeyeceğiz."

"Beyninin buruştuğu hissi"

Ulrike Meinhof 1934'te doğdu. Annesinin ölümü üzerine o ve kız kardeşi annelerinin yakın arkadaşı sosyalist Renate Riemack tarafından büyütüldüler. Renate'nin Ulrike üzerinde büyük etkisi oldu. Ulrike, genç yaşta sosyalist fikirlerle tanıştı. Serbest gazetecilik ve yazarlık yaptığı yıllarda solcu *Konkret* (Somut) dergisinin editörü Klaus Rainer Röhl ile evlendi, 1962'de çiftin ikiz kızları oldu. Bu sırada Ulrike Meinhof, *Konkret*'in editörlüğünü üstlenmişti ve Almanya'nın saygın yazarlarından birisiydi. Ulrike Meinhof'un politik olarak daha sol görüşlere yönelmesiyle kocasından ayrılması aynı döneme rastlar.

1970'de daha sonra kendi adıyla da anılacak olan Kızıl Ordu Fraksiyonu'na katıldı. Onun katılımı gruba önemli bir prestij sağladı. Siyasi tahlillerinde kadınlara yer ayırmayan ve onların üzerindeki baskıya karşı herhangi bir eylem gerçekleştirmemiş olan, ama bu arada ev işleri, çocuk bakımı gibi işleri kadınlarla erkeklerin tamamen paylaştığı Kızıl Ordu Fraksiyonu içinde kadınların katılımı her kademede yüzde elliye varmaktaydı. Bu tarihten, yakalandığı 1972 yılına kadar olan süreyi çeşitli silahlı siyasi eylemlerle geçirdi.

Yakalandıktan sonra mutlak tecrit altında tutulduğu sırada açlık grevine başvurdu. Grevi bitirmesi yönünde ricа, teklif ve baskılarla karşılaştı. Kendisine zorla tıbbi müdahalede bulunulması söz konusu oldu. Ancak bunlar engellendi. Meinhof, dört yıl sonra 1976'da hücresinde "asılı" bulundu. Ölümünün ardından polis, Almanya sınırları içinde on bir bombalama ve kundaklama, doksan ölüm tehdidi, yirmi iki gösteri ve miting, kırk iki bildiri dağıtma, elli iki duvara yazı yazma olayı tespit etti. Almanya dışında, Paris ve Roma başta olmak üzere tam yirmi bombalama ve kundaklama eylemi gerçekleşti. RAF militanları onun adını taşıyan bir müfreze kurdular.

Ulrike Meinhof, ölü bulunduğu hücresini avukatına yazdığı mektupta şöyle anlatıyor: 'Başının patladığı hissi, kafatasının parçalanacağı, patlayacağı hissi. Beyninin tıpkı bir erik kurusu gibi buruştuğu hissi. Sürekli gergin olduğun ve bunun görüldüğü ve uzaktan izlendiği hissi... Hücrenin kıpırdadığı hissi-uyanıyorsun, gözlerini açıyorsun- hücre kıpırdıyor, öğleden sonra, güneş ışığında birden duruyor. Kıpırdadığını hissinden yakanı sıyıramıyorsun. Niçin titrediğini bilemiyorsun, donuyorsun. Normal sesle konuşmak için, yüksek sesle konuşur gibi çaba gerekiyor, neredeyse bağırmak gerekiyor. Dilsiz kalma hissi. Artık sözcüklerin anlamını ayırt edemiyorsun-ancak keşfedebiliyorsun-ıslık sesi veren harfleri kullanmak: s,ş,ç kesinlikle dayanılmaz. Sözdizimi, gramer denetlenemiyor. İki satır yazdığında, ikinci satırın sonunda birincinin başını hatırlayamıyorsun... Dizginlenemeyen bir saldırganlık boşanıyor. En vahimi şu: Hayatta kalma şansının olmadığının, bunu atlatmanın, bunu başkalarına anlatmanın imkânsızlığının açıkça bilincinde olmak..."

ABD'de cezaevleri hukuku uzmanı olan Melda Türker le Türkiye'deki durumu konuştuk

"f tipi her açıdan kötü bir sistemdir"

Cezaevlerinde mahkûmların ve cezaevinin güvenliği, mahkûmların sağlıklı, güvenli bir ortamda yaşamaları, sosyal yaşamlarının bina yapısı aracılığıyla kısıtlanmaması... Çağdaş cezaevi konsepti budur.

Önce, Amerika'da bu göreve gelirken yaşadıklarımı anlatmak istiyorum. Oraya eşimle gittik. Benim infaz meselesine ve Türkiye'deki çocuk infazına ilişkin çalışmalarım vardı. Amerika'da cezaevleri hukuku dalında doktora yaptım. Doktoradan sonra Ohio'da Cezaevleri Bakanlığı'na bağlı olan yerel cezaevlerini denetleme bürosuna müracaat ettim. Vasıflarım işe çok uygun olmasına rağmen kadın olduğum için işi bana vermek istemediler. Bunun üzerine ABD hükümetine kadına yönelik ayrımcılık uyguladıkları gerekçesiyle dava açtım. Bu alanda ben ilktim. Davayı kazandım ve tazminatımı aldım.

Türkiye'deki uygulamalar nasıl?

Ben buraya ilk defa 1988 yılında, o zamanın Adalet Bakanı Oltan Sungurlu ile ceza ve tevkifevleri genel müdürü İlhami Yücel'in davetiyle geldim. Birçok araştırma getirdim. Geldim ki beni çağıran kişinin yerine başka biri gelmiş. O da diğerinin tam tersi kadın düşmanı bir adammış. Elimi bile sıkmadı. Adamın bana ilk lafı "Bakın biz dışarıdan bir şey istemiyoruz. Biz Türkler her şeyi biliriz." olunca, "Eyvah çattık." dedim kendime. Sonra "Cezaevlerini mi gezmek istiyorsun, al sana izin, on üç tane cezaevini buyur gez," dedi. Ben çok sevindim. Cezaevlerini gezdikçe dehşete düştüm. O zamanlar *Geceyarısı Ekspresi* filmi vardı. Beni çok rahatsız etmişti. Ben aslında tahmininizden fazla milliyetçiyimdir. Ama Türk cezaevlerini gezdikten sonra fark ettim ki o film bir şey değilmiş. Oralarda her şey olabilir. Devletin mahkûmları yaşatma, doyurma, koruma gibi bir etkinliği yok. Oltan Sungurlu bana, raporu ne zaman hazırlayacaksınız, diye sordu. Bugün, yarın derken yazmamaya karar verdim. Bunu nasıl yazarım diye düşündüm. Bir uzman olarak yazacağım rapor devleti rencide edecekti. Yalnız Bayrampaşa konusunda ısrarla rapor istedi. Onu hazırlayıp kendisine verdim. Bu vesileyle Türk cezaevleri sisteminin gözlemleyicisi oldum. Birçok bakan çağırdı, geldim. Hep bir sürü çalışmayla geldim ama hiçbirinden faydalanılmadı. Sonra Sevfi Oktay zamanında Eskişehir Cezaevi ile ilgili çağrıldım. Tek hücreye çevrildiği zaman.

F tipinin ilk adımları Eskişehir Cezaeviyle atıldı galiba.

Ben raporu Seyfi Bey'e verdim. Şimdi Seyfi Bey bu cezaevini niye kapattı, o da bilinmiyor ama isabetli bir şey yaptı. Ben bunu deyince de herkes benim üstüme atlıyor. sen nasıl dersin ki Eskişehir Cezaevini kapatmak isabetli bir şey diye. Ben cezaevlerine mahkûmların ve cezaevinin güvenliği, mahkûmların kaçmaması ve orada sağlıklı, güvenli bir ortamda yaşamaları açısından bakıyorum. Fakat öbür taraftan da sosyal yaşamlarının bina yapısı aracılığıyla kısıtlanmaması açısından yaklaşıyorum. Çağdaş cezaevi konsepti budur. Bu teknik bir konu, benim bunu kamuoyuna anlatacağıma devletin adamlarına anlatmam lazım. Hoş, devletin adamına anlatmadım mı sanıyorsunuz, anlattım. Ceza Tevkif Evleri Genel Müdürü Ali Suat Ertosun'la oturuyoruz. Beyefendi, yaptığınız cezaevi kameralı değil, burada mahkûmları gene kontrol edemeyeceksiniz. Bakın ben size bir alternatif gösteriyorum, dive bir kaset seyrettirdim. Sayın beyefendi ne dese beğenirsiniz, "Aa biz bu cezaevini yapamayız çünkü mahkûmlar burada devamlı gözetleniyor, bu da insan haklarına aykırı." Adam bu modele hiç şans tanımıyor. Çünkü F tipinin savunusuna takılmış durumda. Aslında doğru düşünmüyor, ama sen bir düşün, başka bir modeli de kafanda tartış, araştır, işte bu yok. Bu adam, insan hakları derken, öbür taraftan mahkûmun karnını doyurmuyor, mahkûmları birbirine düşürecek bir yaşama zorlayan sistemin başında. İnsan hakları ihlalinin diz boyu olduğu bir sistemde bana insan haklarından bahsediyor.

Mahkûmun sürekli gözlenmesi, hiç mahremiyetinin kalmaması da sizce bir insan hakları sorunu değil mi?

Sizinle tartışabilirim, ama maalesef ne siz ne de ben o adamların yerinde değiliz ve yetkimiz yok. Ben bunun gibi adamları düşünmeye araştırmaya sevketmek istedim ama olmadı. Belli prensipler var. Bunlar, güvenlik, tutuklu ve mahkûmun hukuk öznesi olması ve bundan dolayı normal şartlarda yatırılması, Amerika'da mahkûm hukuk öznesidir. Hakları anayasada belirtilmiş ve mahkeme içtihatlarıyla koruma altına alınmıştır. Tutuklu ve mahkûm içeri alındığı zamanki fiziki ve ruhsal benliği muhafaza edilerek topluma iade edilmelidir. Seninle içeridekilerin arasındaki tek fark tel örgülerin dışına çıkamamak olmalı. Bugüne kadar Türkiye'de yapılan mimari tasarımlarda bu prensiplerin hiç biri uygulanmamıştır.

Cezaevindeki sosyal yaşamı üç kişiye veya onun canının önünden geçerken konuşacağı biçime indirgemek çağdaş bir uygulama değildir.

Burdur'da bu yaz insanların kolu koparıldı. Ulucanlarda birçok kişi öldü.

F tipi, Şevket Kazan zamanında başladı. Sungurlu zamanında projeyi bitirdiler. Öztek denen bir geçici bakana da ihale ettirdiler. Hikmet Sami Türk de buna ceketini çıkardı. Bir televizyon programında bana "Melda Hanım Türkiye'de siyasi irade konuşmuştur. F tipi yapılacaktır. Boşuna bize serzenişte bulunmayın" denildi. Şu halimize bakar mısınız?

Bugün ölüm orucuna yatanlar F tipi kapatılsın diyorlar. Şimdi bunlar kapatılsın demek bana mı düşer? Böyle bir yanlış projeyi devlete ben mi söyleyeceğim?

Devlet uygulamalarının yarattığı bir karşıdıklı sertleşme mi sözkonusu?

Sert talepler devlette sertleşmeye yol açar. Bence en haklı talep hastaların teravisi talebi. Ben olsam bir tek bunun için ölüm orucu yaparım. Mesela gözaltında işkence yapanlar yargılansın diyorlar. Benim anlamadığım devletin bunu zaten yapması lazım.

Ama işkence sistematik bir biçimde yapılıyor.

O zaman bizim de birçok şey için ölüm orucu mu yapmamız lazım? Ama bu neyi halleder? Benim aklım bu kadar felaketi almıyor. İnanamıyorum. Sanki bir tiyatro seyrediyormuşum gibi. Gerçek olabileceğine inanamıyorum. Eğer bütün bunlar hep böyleyse bütün Türkiye'nin ölüm orucuna yatması gerekiyor.

Ama bunlar hepimizin başına gelebilir. Ben şu an açılsın ya da kapansın demiyorum ama bu kadar para nasıl yatırıldı, kim harcadı bunun da düşünülmesi lazım. Bu yanlışlığı kim yaptı? Bu işi Hikmet Sami Türk tek başına yapmadı. Sanki dünyanın en fevkalade cezaevimiş gibi anlatılıyor. F tipi çağdaş, güvenlikli bir cezaevi sistemi değildir. Sadece normalliği sağlaması açısından değil, her açıdan kötü bir sistemdir.

Beyhan

cinsel tacize hayır!

Taciz, sadece cahil cühela adamların yaptığı bir şey mi? Solcu ya da bilgili adamlar asla böyle bir şey yapmazlar mı? Kadınlar tartıştı...

Amatör Tiyatrolar Çevresi'nde yönetmen olan Mehmet Esatoğlu nun Özgür Sahne'li kadınlara uyguladığı sistemli tacize, muhataplarıyla da görüşerek yer vermiştik. Amatör Tiyatrolarda Cinsel Tacize Karşı Kadın İnisiyatifi'nden kadınlar ve Feminist Kadın Çevresi, Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenledikleri bir etkinlikle cinsel tacizi bir kez daha tartışıtlar. Cinsel tacizle ilgili görüşlerin aktarıldığı panelden sonra Özgür Sahne'den kadınlar yaşadıkları tacizi küçük bir oyunla anlattılar. Boğaziçi Gösteri Sanatları ndan kadınların sunduğu müzik dinletisi ve oluşturulan serbest kürsüyle tamamlanan etkinlik yüze yakın kadını biraraya getirmeyi başardı.

Serbest Kürsü, kadınların bu kadar açık yaşanan bir taciz olayına bile ne kadar farklı açılardan bakacaklarını göstermesi açısından etkinliğin en ilginç bölümünü oluşturdu. Feminist Kadın Çevresi'nden bir kadının, "Buradaki tartışmalar da gösteriyor ki daha alacak çok yolumuz var. Hep birlikte patriyarkaya karşı vereceğimiz mücadelede birbirimizi daha kolay anlayacağımızı düşünüyorum." cümlesi bence etkinliğin son cümlesi olmalıydı. Çünkü, serbest kürsüde konuşan kadınların en çok tartıştıkları konu erkek egemenliği değil, tacizi solcu birinin yapmış olmasıydı.

Tacizcinin solcusu sağcısı olmaz

İnsancıl Atölyesi felsefe grubundan ayrılmış olan bir kadının yaptığı konuşma da bu minvalde epeyce tartışmaya yol açtı. "Esatoğlu'nun yaptıklarını asla onaylamıyorum, kadın arkadaşlarının başına gelenlerden ve İnsancıl Atölyesi'ndeki tartışmalardan dolayı gruptan ayrılmış biriyim. Ama Esatoğlu nun sokaktaki herhangi bir tacizciyle aynı kefeye konulmasını hatalı buluyorum. Çünkü o insan yaşamı boyunca sanatsal çalışmalarıyla devrimci sanata çok katkısı olmuş bir insandır. O insanın bilgi birikiminin göz ardı edilmesi yanlıştır," sözleri üzerine bir başka katılımcı, tacizin insanların bilgi düzeyleriyle bir ilgisi olmadığını, olsaydı İnsancıl Atölyesi genel yayın yönetmeni ve felsefeci Cengiz Gündoğdu'nun olayda kadınlardan yana tavır alması gerektiğini söyledi.

Kızkardeşim ölüm orucunda

Katılımcılar arasında bir de felsefe öğretmeni vardı. "Ben feminist değilim ama kadınların yaşamın her alanında ezildiğini görüyorum. Bu yüzden de öğrencilerime cinsiyetçi bir eğitim yerine eşitlikçi bir eğitim veriyorum." sözleriyle başlayan konuşmasını bugün hepimizin çaresizlikle izlediği ölüm oruçlarına yatanlardan birinin kızkardeşi olduğunu, duyarsız kaldığımız her dakikanın onları ölüme yaklaştırdığını, bunlara karşı da mücadele etmemiz gerektiğini söyleyerek bitirdi.

Katılan her kadın konuya kendi durduğu yerden, kendi cephesinden bakıp bir şeyler söyledi. Belki birbirine göre farklı, eksik, doğru, yanlış ama tartışmaya ihtiyaç olduğu da bir gerçekti.

Beyhan

"feminizm: bir adalet feryadı"

Toplumsal Tarih Dergisi'nin üniversite öğrencileri arasında düzenlediği tarih yarışmasında, Boğaziçi Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Melisa Bilal, Lerna Ekmekçioğlu, Belinda Mumcu'nun ortak hazırladıkları "Feminizm: Bir Adalet Feryadı" Hayganuş Mark'ın (1885- 1966) Hayatı, Düşünceleri ve Etkinlikleri Üzerine Bir Çalışma" adlı araştırma üçüncü oldu.

"Neden Hayganuş Mark?" sorusuna şöyle cevap verdiler: "Bu çalışmada, Hayganuş Mark'ın kendini kadınlık davasıyla nasıl ilişkilendirdiğini, söylemini nasıl oluşturduğunu ve bu bağlamda kendini nasıl tanımladığını anlamaya çalıştık. Amacımız, feminist aktivist, Ermeni, Osmanlı-Türk kimlikleri arasında kendini tanımlamaya çalışan bir kadının, kimliğini nasıl kurduğunu anlayabilmekti. Mark'ın, bu çalışmanın konusu olmasının sebebi, bir yazar ve yayıncı olarak kendine ve aydınlara toplumu değiştirme görevi yüklemiş olması ve İmparatorluk'tan Cumhuriyet'e geçişin en çalkantılı yıllarında bir Ermeni kadın dergisini prensiplerinden şaşmadan on dört yıl ayakta tutmayı başarabilmiş olmasıdır.

Biz, Hayganuş Mark'ın yaşam öyküsünü izlerken, Türk Kadın Hareketi'ni bilenlerin de, kendilerini farklı uluslara ait hisseden fakat aynı coğrafi ve politik alanı paylaşmış olan bu Osmanlı kadınlarının öykülerindeki paralellikleri görmelerini istedik.

Hayganuş Mark kimdir

1885'te Pera'da doğan Mark'ın, on dokuz yaşında Ermenice yayımlanan *Manzume-i Efkâr* dergisinde başlayan yazı hayatı, şiirler, hikâyeler ve kadınlar için çıkardığı dergilerle devam eder. 1927 yılında Türk Kadınlar Birliği'nde verdiği bir konferansta, feminizmin bir "adalet feryadı" olduğunu söyleyen Mark kendisini, ilk feminist aktivist Ermeni kadın olarak tanımlamıştır.

Yayın hayatına "Yalnız kadınlarla ve kadınlar için" sloganıyla başlayan, *Dzağig*'in esin kaynağının neler olduğunu şöyle anlatır: *O günlerde, İngiliz süfrajetlerinin gür taleplerinden ve Odette La Guerre'in güçlü çağrılarından haberdardım. Ve özellikle Fransız La Fronde dergisinin bir kaç ateşli sayısı elime geçmişti... Gücüme inandım ve Dzağig doğdu.*

Derginin önsözünü, Mark'ın liseden edebiyat öğretmeni, "Büyüleyici dava arkadaşı ve öğüt vereni", Zabel Asadur (Sibil, 1885-1926) yazmıştır:

"İçimizden kim kadınlara özel bir dergi çıkarmayı hayal etmemiştir ki? Kadınlarla ilgili birçok sorundan özgürce ve cesurca bahsedebileceğimiz bize özel bir mülk."

Nazmiye Güçlü

eskişehir'de kadın fanzini

Alem-i Nisvan, daha doğrusu *Yeni Alem-i Nisvan*, yaklaşık iki ay önce doğdu. Yazdığım e-postaya cevap alsaydım ve okulda *Pazartesi* satsaydım belki de *Alem-i Nisvan* ı hazırlamaz ya da daha geç hazırlardım. Amacım okulda böyle bir bilinç oluşturmaya katkıda bulunmaktı. Özellikle üniversiteli kadınlar, kadın meseleleri ile daha fazla ilgilensinler istiyordum. Yapılabilecek şeylerden birisi gazete çıkarmaktı. İki yıldır okulda *Anadol* adında boş bir fanzin çıkıyordu ama feminist değil. Bir erkek arkadaş çıkarıyordu ve genellikle okulla ilgili şeyleri yazıyordu. Ben de feminist bir gazete çıkarmaya karar verdim. Böylece 25 Ekim'de, "bir nevi feminist okul gastesi" diye tanımladığım *Yeni Alem-i Nisvan* ın ilk sayısı çıktı. O günden beri her salı çıkıyor ve ortalama 100 tane satılıyor. Fotokopiyle çoğaltıldığı için fiyatı da fotokopi parası kadar. Gelelim adına. Bilirsiniz, *Alem-i Nisvan* Osmanlı döneminde çıkan bir kadın dergisinin adı. Bu adı kullanmak istedim ama başına "yeni"sini ekleyerek. Elbette yeni bir isim yaratılabilirdi. Ama, genellikle, Türk kadınının bütün "haklarını" Cumhuriyet'le birlikte kazandığı, Cumhuriyet öncesinde kadınların hiçbir örgütlenmesi olmadığı yönünde bir kanı vardır ya, bunu yıkmak için bu adı seçtim. Bir de o aralar Osmanlı'da kadın dergileriyle ilgili bir araştırma hazırlıyorduk gazete dersi için. (İletişim Bilimleri Basın-Yayın 3'te okuyorum bu arada.) Uf konuyu oldukça dağıttım sanırım. Neyse işte Osmanlı'da Tanzimat'la birlikte bir yığın kadın cemiyeti kurulmuş ve bu kadınların çoğu dergi, gazete falan çıkarmış ya, ben de aralarından *Alem-i Nisvan* adını seçip kullandım.

Nermin Yıldırım

1999'da tabiat yıktı,

Her yıl yeni bir ümit, her yıl sonunda gene hüsran... Arada hoş şeyler de olmadı değil, ama soygun, kötülük, baskı, şiddet egemendi gene...

• 1999'da binlerce insanın hayatına mal olan depremin yaraları sarılmadı. Devlet depremzedelere verdiği sözlerin çoğunu yerine getirmedi. Deprem için sağlanan kaynaklar bütçe açıklarına aktarıldı. Deprem bölgesinde binlerce insan bu yılı hâlâ evsiz, işsiz ve gelecek korkusu içinde karşılıyor...

• Selçuk Üniversitesi öğretim üyelerinden, **Prof. Dr. Selçuk Ünlü**, birden fazla öğrencisine tacizde bulunmakla suçlandı.

• 5 Nisan'daki **Galatasaray-Leeds maçı** sırasında iki İngiliz taraftar öldürüldü. Yargılanan sanıklardan üçü hemen tahliye edildi. 23 Mayıs'ta yapılan ilk duruşmada ise tutuklulardan ikisi tahliye edildi. Aileleri onlarla gurur duyuyor. Türkiye de, Büyük çoğunluk "çocuklarınıza" hak vererek alkışlarla karşıladılar.

• Kayseri'de, geçimini fuhuşla sağlayan Gülşah takma isimli **Pınar Yavuz**'a yirmi üç kişi tecavüz etti. Müşterisi Mustafa Özdemir, Pınar Yavuz'la birlikte olduktan sonra, onu evi yerine Kayseri Sivas karayolunun yedi kilometre ilerisinde bulunan Cırgalan Mahallesinde boş bir araziye götürerek arkadaşlarını çağırdı. Bir minibüs dolusu erkek Gülşah'a tecavüz etti.

• **Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer** bizi şaşırttı. O makamda şaşaaya, limuzinlere, gösterişe alışmıştık. Yemin töreninde frak giymedi. Önüne gelen Kanun Hükmünde Kararnameleri veto etti, hükümetle papaz oldu. En son Af Yasası'nı da veto etti. Türkiye onu anlamaya çalışıyor. Bizlerse Ecevit'i hatırlayıp sadeliğin her şeyi halletmediğini düşünüyoruz.

• **İkinci Bahar** - Uğur Yücel ve Orhan Oğuz gibi iki ustanın ardından görev alan kadın yönetmen Türkân Derya bizi utandırmadı. Yılın sonunda dizinin biteceği fikriyle sarsıldık. Bizi kendine bağladı, televizyon seyretmeyenlerimizi bile her Perşembe ekrana kilitledi. Dizinin bütün kadınlarında kendimizi bulduk. Her hafta her birimiz bir başka şeye ağladık. Kadınlar güçlü, olaylar gerçekçiydi. Aile kurumunu sempatik göstermesine de aldırmadık artık.

• **Batman İntiharları** - Batman'ın merkez olduğu bölgede, bir yıl içinde çoğunluğu kadın birçok kişi intihara teşebbüs etti. Bunların bir kısmı hayatını kaybetti. Böylece bölgede yaşayan Kürt kadınlarının durumu üzerine düşünülmeye başlandı.

• **Pınar Selek** 22 Mayıs'ta hâlâ cezaevindeydi...Bombanın izinin bulunamadığı davada, bomba yapmaktan yargılanıyordu. Selek, mahkemede, "Bir bomba yapacağım, binlerce güvercin uçuracak; bir barış bombası olacak bu," dedi. Kimse ilgilenmedi.

• Sağlığımız üstünde büyük tehdit yaratan **baz istasyonlarının** kaldırılması yönünde en büyük çabayı Perihan Mağden gösterdi. Okuyucu kaybetti. Konu, kızının okulu kadar bile ilgi çekmedi.

• **Duygu Asena**, tam yirmi beş yıldır karısını döven üniversite rektörünü yazdı. Asena, dayak yiyen ve boşanma aşamasında olan eşinin isteği doğrultusunda rektörün kimliğini gizledi.

• **Konca Kuriş**'in cesedi, Hizbullah'ın ölüm evlerinde bulundu. Günler süren kâbus gibi görüntüler, mezar evler kanımızı dondurdu.

• **MHP** - Değişen bir şey yok, mecliste beyaz çorap, okulda satır. Yoğun ilgi topluyor.

• **Süleyman Demirel** nihayet şapkasını alıp gittiğine göre değişmeyecek kader yoktur.

• **S.B.**, yedi yaşından itibaren ağabeyinin tecavüzüne uğradı. Halen evli olan ağabeyi elini kolunu sallaya sallaya dolaşırken, suç Ali İhsan Çıplak'ın üzerine atıldı. S.B. aşiretinin, Ali İhsan ise, cezaevinde mahkûmların öldürme tehdidi altında. Olay hiç ilgi çekmedi.

• **Sırbistan - Miloseviç** seçimleri kaybetti ama savaş suçlarıyla yargılanmayacak. Yerine gelen ABD destekli hükümetin ne yapacağı ise üç aşağı beş yukarı belli.

• **Seattle Savaşları** - Dünyanın değişik yerlerinden gelen, ayrı dilleri konuşan, farklı inançlara ve düşüncelere sahip yüz binlerce insan, uluslararası kapitalizme karşı, dünya kentlerinin altını üstüne getirdi. Ülkemizde ise olaylar pek ilgi çekmedi.

• 17 Ekim'de **2000 Yılı Kadın Yürüyüşü** yapıldı. Kanadalı kadınların çağrısıyla başlayan protestolar, Brüksel'de dünyanın dört bir yanından kadınların katıldığı bir yürüyüşle sonuçlandı. Yoksulluğa, savaşa ve kadına yönelik şiddete karşı eşitlik ve özgürlük için yürüyen kadınlar, bütün kadınları, Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü, Dünya İşbirliği ve Gelişme Örgütü vb. büyük uluslararası finans kuruluşlarına karşı çıkmaya çağırdılar.

2000'de ise devlet!..

• **Toplumsal refah** - Bu yıl talep eden bile çok olmadı. İşsizlik özellikle kadınlar arasında kanıksandı. Açlıktan ölmeyenlerin şükretmesi, ücretine zam alamayanların işinden atılmadım diye sevinmesi beklendi.

• **Elian** - Ülkesine geri döndü. Esenler Belediye Başkanı Gürbüz Çapan onu fahri evlat edindi.

• **Filistin** - Barış görüşmelerinin sonucu, intifada olarak patladı. Filistinliler çocuk çoluk demeden öldürülüyor. Kadınlar da taş atmaya başladı.

• **Amerikan seçimleri fiyaskosu** - 43. kez yapılan başkanlık seçimleri ancak iki ay içinde sonuçlandı. ABD ele güne rezil oldu. Elle sayımlar, yüksek mahkeme kararları, taşınan oy pusulaları ortalığı karıştırdı. Fidel Castro gözlemcilik ve yardım teklif etti.

• **DSP Edirne milletvekili Ahmet Ertürk**, Aydan Şener'in, kendisine yönelik taciz iddialarını, "Benim karım ondan güzel." diyerek reddetti ve "Şener'i dostça elledim." diyerek kendini savundu.

• **İtalya Yüksek Mahkemesi**, gene isyan ettirdi. Geçen yıl bir tecavüz davasında "Kot pantolon giyen bir kadına tecavüz etmek imkânsızdır." kararı vererek on sekiz yaşındaki bir kadının şikâyetini haksız bulan mahkeme, bu yıl da tecavüze uğrayan kadınların, en az beş dakika direndiklerini ispatlamaları gerektiğini öne süren kararıyla tepki topladı. Türkiye mahkemeyi haklı buldu.

• **Kadir İnanır**'ın, aynı dizide rol aldığı Buket Saygı'ya gönderdiği cep telefonu mesajlarıyla tacizde bulunduğu iddia edildi. Buket ve sevgilisi Çelik, bir basın açıklamasıyla kamuoyuna duyurdukları iddialarının belgelerini savcılığa teslim ederek davacı oldular. Kadir İnanır, mesajları motivasyon amacıyla gönderdiğini söyleyerek kendini savundu. Olay, Türkiye'de çok tartışıldı, çoğunluk Kadir İnanır'ı haklı buldu ve motive etmek Türkçe'ye, tacizin bir başka adı olarak yerleşti.

• **Banka hortumları** yeni üçgenimizin içinde yerini aldı. Mafya - Cezaevi - Banka... Her gün bir başka "perde arkası" ortaya çıkarılıyor! Fırtına, Paraşüt, Balina... Tantana operasyonlarının adını kim koyuyor?

• Sabah grubu, on parmağında on marifet **Hülya Avşar** adına bir dergi çıkardı. Kendisinin hem yayın koordinatörü, hem de yazarı olduğu dergide güzellik, moda, yemek tarifleri yer alıyor.

• **Rahşan Ecevit**'in "cezaevinde büyüyen bir çocuğun durumuna üzülerek" ortaya atıverdiği af önerisi, cezaevlerini boşaltmak isteyen hükümetin işine yaradı ve bir anda kendimizi af tartışmalarının ortasında bulduk. Kader kurbanı kimdir, devletin kişiye karşı işlenen suçları affetme yetkisi var mıdır diye tartışırken, tasarı cumhurbaşkanından geri döndü. Değişiklik yapılmadan Meclis'ten tekrar geçen tasarı, büyük ihtimalle yürürlüğe girecek.

• **Kadınlara yönelik şiddet**, yıl boyunca bütün hızıyla devam etti. Zorla alıkoymadan kaçırmaya, dayaktan işkenceye, tecavüzden cinayete uzanan erkek suçları hâlâ eski ceza yasalarının mantığı ile "cezalandırılıyor". Yani tecavüzcüler tahliye ediliyor, dayak atan koca serbest bırakılıyor, üçüncü karısını da döverek öldüren koca elini kolunu sallayarak dolaşıyor!..

• Savaşla beslenenler yine galip geldi. **Barış** hakkında çok konuşuldu ama gerçekleşmedi!

• **Polis eylemleri** - Türkiye'nin en büyük örgütü gösteri yaptı. Gösteriyi yasa dışı bulanlar oldu.

• **F-tipi** - Siyasi görüşleriyle baş edilemeyenler ya ölüm ya da F tipi cezaevlerinde yaşama seçenekleriyle karşı karşıya bırakıldılar. Onlar, ikisinin de ölüm anlamına geldiğini düşündüler. Haklıymışlar; ölü sayısı dergi hazırlanırken hâlâ kesinleşmemişti.

• 2000 yılıyla birlikte "milenyum" diye yeni bir klişe icat edildi. Ama yılın yarısına gelinmeden unutuldu gitti... 2001'e yaklaşırken milenyumun aslında bu yıl başladığına ilişkin "geyik"ler de tazelendi. Yeni bir üç yüz altmış beş güne, yine umutla başlıyoruz. Her şeye rağmen...

"dayak yiyen kadın anneniz olsaydı?"

Sığınaklar Kurultayı sonrası *Mor Çatı* bir kampanya başlattı. Bu kampanya doğrultusunda bir süredir pek çok gazetede, televizyonda, radyoda yayımlanan ilanda bir soru soruluyor: "Her yıl yüzbinlerce kadın dayak yiyor. Dayak yiyen anneniz olsaydı yardım eder miydiniz?" Sonra aynı soru kız kardeş ve kızınız vurgusuyla, taciz ve tecavüz için soruluyor. En yakınımızdaki kadınların da başına gelebilecek eviçi şiddetin altını çizerek, bizleri tutum almaya davet eden *Mor Çatı*'nın amacı parasızlıktan kapanan sığınağı yeniden açmak. *Mor Çatı*'lı kadınlarla kampanyanın amacını içeriğini ve hedeflerini konuştuk...

Kampanya nasıl başladı ve nasıl gelişti?

Hülya: Şu anda açılan kampanyanın başlangıcı esasında iki sene öncesine dayanıyor. Sığmak kapandıktan sonra *Mor Çatı*'da çalışan kadınlar olarak, sığınağın kapalı olduğunu, parasal desteğe ihtiyacımız olduğunu ve bir an önce açılması gerektiğini, televizyonlarda, gazete röportajlarında her fırsatta belirtiyorduk. Bu arada bardak, çanta, rozet satışlarıyla da kendi olanaklarımızla bir şeyler yapmaya çalışıyorduk ama çok fazla sonuç alamadık. Geçen yıl başlayan bu kampanyanın en somut kazanımlarından biri Eylül'ün başında gerçekleşti. Bir reklam şirketinden yaptığımız çalışmaya katkıda bulunmak isteyen iki kadın, size bu konuda yardımcı oluruz," dediler. Kendilerine *Mor Çatı* anlatıldı, kitaplarımız verildi. Bir proje hazırlayıp bizimle iletişim kuracaklarını söyleyerek gittiler.

Pervin: Kurultay'dan sonra bizi aradılar ve bir tanıtım filmi hazırladıklarını söylediler. Ve çok geniş kapsamlı bir çalışmayla geldiler. Böyle bir şeyle karşılaşacağımızı tahmin etmiyorduk. Tanıtım filmini izledik, gazetelerde çıkacak ilanlara baktık. Geldikleri gün tesadüfen *Mor Çatı*'da birçok kadın vardı ve hepimiz gerçekten de çok duygulandık. İlk kez bu kadar kapsamlı bir şey yapılıyordu. İnsanlar evlerindeki TV ve radyodan dayağın sesini duyacaklardı. Ardından tartışmalar oluşmaya başladı. Sonuçta hem *Mor Çatı*'yı iyi yansıtacak bir şey olması gerekiyordu, hem de bu kampanya sadece **Sığınak Açılsın** kampanyasından ibaret olmamalıydı. Kampanya çalışmalarının, üç yıldır sürdürülen ve kadına yönelik şiddete karşı bir şeyler yapmak isteyen ülke çapındaki tüm kadınların bir araya geldiği "Kadın Sığınakları Kurultayları" deneyimleri ile paralel götürülmesine karar verdik.

Yani ilanlar onlar tarafından hazırlandı ve önünüze geldi.

Birgül: Evet, ilanları onlar hazırladı. Biz tartıştık, itiraz ettik ve itirazlarımızı kabul etmediler.

Sloganlar, bir başkası üzerinden ya da kadınlık görevleri üzerinden tanımlıyor kadınları. Annelik, kız kardeşlik vs gibi... Sizin bir bağımsızlık tanımınız vardı. Bu söylem sizce feminist mi?

Hülya: Bir kere kadına yönelik şiddet toplumsal bir sorun. Sadece belli kadınların sırtına yıkılmamalı. Toplumun kurumlarıyla ürettiği bir şey ve bunu toplumun çözme sorumluluğu var. Kampanyanın ana vurgusu bütün yaşlara seslenebilmekti. Bu önemli bir şeydi. "Madem toplumsal bir sorun diyorsunuz, o zaman biz, şiddetin toplumsal bir sorun olduğunu anlatabilmek için bütün yaşları, cinsiyetleri ve aile içindeki tutumları kesen bir şey yapalım." demişlerdi ilanı hazırlayan arkadaşlar. Kızınız, anneniz, kız kardeşiniz; yani yaşları ve konumları ne olursa olsun herkese bir şeyler düşündürecek, hissettirebilecek bir vurguydu bu...

Altan: Bu ayrıca bizim mesajımızla da örtüşüyor. Şiddet tüm kadınlara yönelik bir şey, bunun ekonomik statüsü, gelir seviyesi yok. Her kadının yaşama riski var. Ama diğer yandan her kadın kendine uzak bir şeymiş gibi algılıyor bunu. "Günün birinde benim de başıma gelir." diye düşünmüyor. "Babam, amcam, erkek kardeşim şiddet uygulayan biri." diye düşünmüyor. Başta bizim de tepkimiz olmuştu, "Ameliği mi yüceltiyoruz" gibi. Düşündük ve her kesime hitap eden bir söylem olduğu konusunda ikna olduk.

Kadınlar kovuluyor

Kovulsa denilliyor örneğin, herkes kovuluyor mu? Ya terk etmek isteyenler? Onlar ne olacak? Bu da sınırlanmıyor mu?

Birgül: Benzer tartışmaları biz de +320 Sayılı Yasa'yı uygulayan kadınların aldıkları sonuçlarla birlikte yapmıştık. Aslında kadınlar genellikle evlerini terk etmek istemiyorlar. Kendilerine kurdukları bir dünyaları, eşyaları ve çocukları var. Oysa şiddetçi koca, kadını çoğunlukla çocuklarla birlikte evden atarken, eve de sahip çıkıyor. Bu halde *Mor Çatı*'ya geliyorlar. +320'yi anlattığımızda bunu uygulatmanın mücadelesini veren kadınlar, sığınak döneminden çok daha hızlı güçlendiler. Kimisi avukata bile ihtiyacı olmadığını söyledi. Şiddeti uygulayan evi terk etmeli ve ceza almalı. Bu yasanın uygulanması kadınlarda çok daha hızlı bilinçlenmeye yol açıyor. Evi terk etmeyip böyle mücadele etmesi son derece önemli. Yasayı mutlaka anlatmak lazım. Bu nedenle kovulma lafı bana yanlış gelmedi. Kadınlar gerçekten de kovuluyor. Ancak evden kovulmayan, şiddet yaşayan ve kendi iradesiyle şiddet ortamını terk eden kadınlar da var tabii ki. Yani şiddet ortamında pek çok durum mevcut. Evden çocuklarla birlikte dışarı atılmak bunlardan biri ve bunu da vurgulamak gerekiyordu.

Tepki aldınız mı? Ne tür tepkilerdi bunlar?

Pervin: Evet, gerçekten çok rahatsız olan erkekler var. *Mor Çatı*'ya "Hep kapalı olmanız temennisiyle," diye biten, kadınları dayağı hak eden canlılar olarak gören, bütün kadın kuruluşlarının kapanmasını dileyen, hatta İngilizce biliyorsak Eminem'i dinlememizi öneren erkek faksları ve telefonları geliyor. Kız kardeşiniz tacize uğrasa bölümünden çok etkilenerek "Şerefsizler, siz böyle yapıyorsunuz." diye tehdit savuranlar oldu.

Kampanya şu sırada ne durumda? Bir ilerleme kaydedildi mi?

Birgül: *Mor Çatı*'yı çeşitli yerlerden kadınlar arıyor kampanya ile birlikte. Mesela bir ilçenin yerel

radyosu kadın gruplarını arayıp onlarla kampanyayı ve şiddeti konuşuyormuş. Geçen gün bir kadın grubu aradı, "Biz yerel radyoda kendi sorunlarımızı dile getirdik ama isterseniz siz de arayın konuşun." dediler bize. Yani pek çok yerde kadın grupları harekete geçti. Biz kurultayla biraz da böyle bir şey yapmak, kadın çalışmalarını yaygınlaştırmak istiyorduk. Bu açıdan kampanya iyi oldu...

Hülya: Ayrıca birkaç yerde birden sığınak çalışmalarının başladığına dair haberler aldık. Danışma merkezi kurmuşlar. Bunlar olumlu gelişmeler. Onun dışında kampanyanın ikinci haftası bitti, fakat ortada somut bir destek yok. Geçen gün bir arkadaşınız, "Siz muhalifsiniz, sizi sistem karşıtı olarak gördükleri için büyük banka ve kuruluşlardan destek alamazsınız." dedi. Evet, kampanyadan sonra *Mor Çatı*'ya başvuru arttı. Başladığı gün Diyriği'den bir kadın aradı. "Yardım edin." diye. Tehdit telefonları arttı. Ama maddi bir gelişme yok.

Birgül: Ama çok anlamlı destekler var. İki üç milyon yatırmışlar. Gazeteden ilanları görüp etkilenmişler. Kadınlar kampanyaya yabancı kalmadı. Belki toplu, büyük miktarda bir bağış yok fakat biz, kadınlar arasında bu dayanışmanın ve toplumun yeni yeni kesimlerinin desteğini sağlamanın daha önemli olduğunu düşünüyoruz.

Nasıl devam edeceksiniz?

Şu andaki süreç 8 Mart'a kadar gidecek. Esasında bu, zaman ve organizasyon sorunu. Sığınak açılsa çok güzel olacak tabii. Ama açılmasa bile ülke çapında kadına yönelik şiddet, sığınak ihtiyacı boyutuyla, fiziksel ve cinsel şiddet boyutuyla bir kez daha gündeme geldi. Bu da olumlu...

Sığınak tek başına yetmez

Kampanya sığınakla mı sınırlı, şiddete karşı genel bir çağrıya...

Hülya: Bu tek başına bırakılacak bir şey değil. En az üç bin sığınak istiyoruz, şiddete karşı daha somut şeyler yapılmasını istiyoruz. Mesela "Şu belediye başkanı şöyle sözler verdi. Hâlâ sığınak temeli atılmadı," diye adını açıkça belirterek verdikleri sözü yerine getirmesini istiyoruz. İlk kez yapıyoruz bunu. Ayrıca, "Şu kadar açılsın, iç işlerimize karışılmasın, finansman sağlansın, destek verilsin." gibi sıralıyoruz taleplerimizi. Yalnızca kendi durumumuzu değil, ilişkide olduğumuz diğer illerdeki durumları da gözler önüne serip, onların taleplerini de dile getiriyoruz. Ama sığınak vurgusu politik olarak önemli tabii. Kadın konukevinden sığınağa geldik zaman içinde; resmi olanlara bile kabul ettirdik söylemimizi.

Birsen: Ben sığınak vurgusunun önemli olduğunu düşünmüyorum. Kadınlar burada şiddete karşı durmayı öğreniyorlar ve daha sonra toplumun her alanında şiddete karşı duruyorlar. Sığınaklar bu açıdan önemli.

Birgül: Ama yalnız sığınak değil, elbette sığınakların feminist kadınlarca, feminist politikalar çerçevesinde örgütlenmesi gerekiyor. Ama bunun için de kadınları, toplumu tanımak lazım. Örneğin Batman'da şiddete uğrayan bir kadını Batman'daki sığınağa gönderemezsiniz. Çünkü orada adres hemen belli olur. Aynı şey birçok yer için de geçerli.

Bundan sonra size belediyelerden, resmi kanaldan herhangi bir destek sözü geldi mi?

Birgül: Şöyle bir şey oldu. Kadıköy'de Server Tanilli'nin de olduğu bir toplantıda belediye başkanına, "Niçin bir tek sığınma eviniz bile yok?" diye soru yöneltiliyor. Server Tanilli *Radikal*'de çıkan ilanı kesmiş, onu gösteriyor, "İşte bu bizim utancımız. Bir sığınak yok, varolan sığınak da kapanmış, böyle bir şey açmak zorundayız, kadınlar bir kampanya başlatmışlar," diyor. Bunun üzerine Kadıköy Belediyesi biz de görüşmek istiyoruz *Mor Çatı*'dan kadınlarla diyorlar. Ama henüz gelişen bir şey yok. Kadınların yaptığı mahalle çalışmaları var. Bu mahalle çalışmalarında, "Şiddet gören kadınlar için ne yapabiliriz?" sorusu gündeme gelmeye başlamış. Tartışıyorlar, öneri geliştiriyorlar. Ama bunlar daha özgün kadın çalışmaları içerisinde yapılıyor.

Gönüllü desteği şart

Peki bina var değil mi? Eski bina duruyor... Anadolu Ajansı'na verilen bir demeçte yiyecek masraflarını üstlenecek şirketlere çağrılar yapılıyordu; çağrı cevap buldu mu?

Hülya: Bina var, ama çağrı cevap bulmadı.

Son olarak Pazartesi dergisi aracılığıyla iletmek istediğiniz bir mesaj veya onlardan istediğiniz bir şey var mı?

Birgül: Bizim için gönüllü çalışanlar çok önemli. Önümüzdeki günlerde bu kampanya vasıtasıyla *Mor Çatı*'ya gelen gönüllülerle bir eğitim yapmak istiyoruz. Ona katılıp Mor Çatı Gönüllüsü olabilirler. Eğitimin ne zaman olacağını *Mor Çatı*'dan da öğrenebilirler. Bu çok önemli, çünkü şiddete uğramış kadınlarla herhangi birisi hemen ilişki kurmuyor. Yılda iki kez yaptığımız bu eğitimden gönüllülerin mutlaka geçmesi gerekiyor. İsteyen kadınların gönüllü eğitimine katılmaları için çağrıda bulunabiliriz

Hülya: Ben bu kampanyanın çok denk düştüğünü düşünüyorum. Sığınaklar Kurultayı'na katılan tüm kadın gruplarının taleplerini ya da çalışmalarını anlatma fırsatı doğdu kampanyayla. Kadına yönelik şiddetin bütün alanlarına ilişkin neler yapmalıyız, somut işleri hangi periyotlarda yapabiliriz. Bu yılki kurultayın önemli yanı buydu. Kurultay katılımcılarıyla ve kurultaya destek veren kadınlarla hedeflerimiz genişliyor. Önümüzdeki on yıl için ülke çapında bir eylem planı hazırlıyoruz, bunun için de bir grup oluşturduk. Geliştirebilirsek alt çalışma grupları da oluşturacağız; ensest grubunu kurduk örneğin. Bütün bu gruplarda, medyadan, eğitime, iş yaşamına ve aile içi şiddete hayatın tüm alanlarındaki kadına yönelik şiddete karşı ne istiyoruz, nasıl üstesinden gelebiliriz, hangi somut adımı atabiliriz biçiminde bir eylem planı hazırlayacağız. 8 Mart'a umarım yetişir. Herkesin katkısını bekliyoruz. Daha sonra da yine somut bir konu seçerek kamuoyu önünde taleplerimizi dile getirerek, kadına yönelik şiddeti teşhire devam edeceğiz. Kadına yönelik şiddete karşı bir şeyler yapmak isteyen tüm kadın ve kadın gruplarını iletişim ve dayanışma içinde olmaya çağırıyoruz.

Necla Akgökçe

Mor Çatı:
Cumhuriyet Cad. Pmarbaşı Apt. No: 6 D: 5 Elmadağ-İst.
Tel: (0212) 233 60 85 e-posta:morcati@superonline.com

Mor Çatı'dan mektup var...

Sevgili Beyhan,

Pazartesi dergisinin son sayısındaki Kadın Sığınakları Kurultayı ile ilgili haberini ilgiyle okudum. Türkiye'de ilk kez üç yıl üst üste yapılan Kadın Sığınakları Kurultayı'nın ikincisinde, izleyici olarak katılan *Pazartesi* dergisi adına geldiğini ve yazında da belirttiğin gibi kurultayı hepimiz gibi senin de olumlu duygularla takip ettiğini anımsıyorum.

Ne yazık ki İstanbul'da yapılan III. Kurultay'da seni göremedim. Hangi gün, hangi çalışmalara katıldığını bilemiyorum. Bu sene geçen senelere (geçen seneye mi?) göre daha coşkusuz, yorgun, şiddete karşı mücadelede sadece eğitimin önemi vurgulanarak kadınları politik olarak durduran az katılımlı bir kurultay olduğu yorumların ilgimi çekti. Bense tam da söylediğin noktalarda farklı bir izlenim edindiğim için *Pazartesi* okurlarına kendi görüşlerimi aktarmak istedim.

Öncelikle kurultayın kadınları politik olarak durduracağı tespitinin *Pazartesi* dergisinin de içinde bulunduğu medya- iletişim grubunda derginin yüklenmek istediği sorumluluklarla da çeliştiğini düşünüyorum. Katılımın azlığına gelince... Yazını yazmadan önce keşke kurultay katılımcıları listesine tekrar bir göz atsaydın. O zaman geçen senelere oranla katılan grup sayısındaki fazlalığın özellikle mutluluk verici bir olay olarak üstünde durulduğunu da takip etmiş olurdun. Ayrıca, Türkiye'nin dört bir yanından gelen kadınlarla sadece deneyimlerinizi paylaşmak bile bence yeterince heyecan verici bir olaydı. Her şeyin eğitimle çözüleceğini ne zaman, kimlerle konuştun bilemem ama sanırım günlük basın, kurultayı daha iyi takip etmiş olmalı ki haber başlıklarını "Kadınlar artık sokaklara çıkıyor," diye vermişlerdi. Ayrıca yazının başlığında -geçen sene de sığınak dememişmiydik?" diye soruyorsun.

Sevgili Beyhan, bildiğin gibi takip ettiğin kurultayın adı Kadın Sığınakları Kurultayı. Ve Türkiye'de şiddet gören kadınların can güvenliklerinin sağlanmadığı, kadınlara yönelik şiddet görmezlikten gelindiği sürece değil her yıl, hergün "sığınak" demeliyiz. Kurultay çalışmalarını yürüten arkadaşların daha çok gençler olduğunu bildiğin için, onların adına konuşarak kurultayın gençler için hayal kırıklığı yarattığını belirtmen de pek doğru sayılmaz. Fakat özellikle kadına yönelik şiddetle ilgili çalışma, farklı bir bakış ve anlayış gerektirir. Belki kimi arkadaşlara zor gelen de bu yönüdür.

Pazartesi dergisinde yer verileceğini umduğum sonuç bildirgesinin, katılımcılar listesinin ve kurultay sonrası gelinen aşamanın kurultayı iyi takip edemeyen kadınlara da ışık tutacağını sanıyorum. Kadına Yönelik Şiddete Karşı Eylem Planı çalışmalarının -tıpkı *Mor Çatı*'nın kampanyasının başlaması gibi- tüm katılımcı kadınlarla birlikte güçlü bir birliktelikle süreceğine inanıyorum. Aynı coşku ve heyecanları bundan sonraki çalışmalarda seninle de paylaşmayı dilerim. Sevgiler...

Birgül

Feminizmin en popüler ismi Duygu Asena:

"neyi fark ettiğimin farkında değildim"

sen kız lisesinde okudun, değil mi duygu?
Evet, Kadıköy Kız Lisesi.

kız kardeşinle ikiniz çok güzel kızlarmışsınız? kız kardeşin de (inci asena) güzellik kraliçesiydi.
Annemin güzelliği meşhurdu. Bizim adımız hiç geçmezdi. İnci güzelliğini ön plana çıkaran bir kadın olmadı. Güzellik yarışmasına girmesi babamdan kurtulmak içindi. Çünkü *Milliyet Gazetesi* birinci gelen kıza Londra'da okul bursu veriyordu. Ve girdi kazandı, eğitim bursunu da aldı, *Milliyet Gazetesi*'nin o zamanki en ünlü yazarı Halit Çapın röportaja geldi, birbirlerini sevip evlendiler, çocuk falan derken bursa gidemedi.

senin gazeteciliğe başlamanda da güzelliğinin katkısı var değil mi? şirin abla diye köşen vardı.
Evet. Fotomodel gibi istedi beni Zeynep Avcı o köşeye, öyle girdim ben

kadınlarla erkekler arasında bir çelişki olduğunu nasıl fark ettin?
Fark ettiğimin de farkında değildim aslında ama hep kavga halindeydim. Gazetecilğe başladığımda o yönde gittim. Sonra yavaş yavaş bilinçlenmeyle, bunun ne olduğunu anlama paralel gitti.

sence neden başkaları değil de sen fark ettin?
Evet, yazı yazan bir sürü kadın vardı, niye ben fark ettim, bunu da bilemiyorum. Sonra, onlar değil de ben fark ettim diye kızdılar, beni küçük gördüler zaten o ilk kitaptan sonra. Çok aşağıladılar.

kadının adı yok*'un çıkışı çok önemli bir döneme geldi. ilk yürüyüş, ilk dergiler hep 1987 yılında. bütün o kalkışmanın popüler alanda yansımasıydı sanki. çok işlerli bir kitaptı yani. diğer kitapların aynı etkiyi yapmadı.*
İnan program yapar gibi yapmıyorum ben, ona bağlıyorum. İkinci kitap birincinin devamıydı Ama birincide her şey o kadar konmuş ki, o kadar ilgi görmedi, çok sattı ama. Ondan sonra da didaktik olmak istemedim belki.

eskiden öfkelendiğin şeyleri anlamaya çalışmışsın?
Evet öfkeyle yaptığım zaman, belki daha iyi geçiyor okura. Gazete yazılarım da hâlâ çok öfkelidir. Hemen cevabını alıyorsun ama kitaplarımda galiba biraz daha edebiyat olsun istedim.

ilk kitabınla ilgili ısrarla "ben edebiyat yapmıyorum" diyorsun.
Edebiyat yapmıyorum demiyorum ama edebiyat olup olmaması için insan uğraş veremez. Ya edebiyattır ya değildir. Ben şimdi oturayım da bir edebiyat yapayım demez ki. Benim kapasitem bu, insan kendini bilir. benim yeteneklerim bu.

belki eleştirilerden etkilenmişsindir.
Olabilir, bilinçaltında o olabilir. Çünkü bu kitap çıktıktan sonra suç işlemişim gibi eleştirildim, çok ağır hakaretler gördüm. Böyle kendinden emin olmayan bir insan olsaydım ortaya çıkamazdım. Bunları asla unutmayacağım ve ileride isim isim ayrıntılarıyla yazacağım. Erkeklerden çok kadınlar yaptı bunu. Bu o kadar sıradan ve basit bir şey ki, kadının yaşadığı nedir yani. Ama o kadar da ilgi gördü ki, bunu ben niye akıl etmedim diye de kızdılar.

batı'da da bu tür çok kitap var. onları okumuş muydun?
Batı'dan birkaç kitap okumuştum. Marilyn French'i çok severdim. O da çok sıradan gibi, çok hoş yazardı.

biz de hep o kitapla feminist olduk. 1997'ye kadar basında, sen de, başka kadın yazarlar da kadın sorunlarıyla ilgili çok yazıyordunuz, bu konuda tartışmalar vardı. şimdi neden kesildi?
Bir kere her şey biraz moda, basında da bu var. *Milliyet*'te yazmaya başladıktan sonra onlara da çok yer ayırmava başladım. Diğer kadınlar da, sırası geldikçe yazıyorlar ama birincil konuları değil.

kim ***belki daha iyi bir dergiydi ama*** **kadınca***'nın etkisi müthişti. basında bir "ilk"ti, neredeyse yazan herkes feministti.*
En azından anti-feminist değildi. *Kadınca*'yı hâlâ çıkıyor zannedenler var. Bir kadın dergisi hem şık olacak, hem ilan alıp patrona para kazandıracak, hem de insan hakları, kadın hakları savunacak. İşkenceden morarmış bir insan resmi koyduk dergiye, Türkiye'nin tarihinde böyle bir olay yok. Ama şimdi bunlar kapandı, bu fikirler yayılmayacak gibi düşüncelere ben katılmıyorum. Mesela internetle iletişim var.

ama o tür yayının etkisi başka. interneti evde zenginler, kafelerde de erkekler okuyabiliyor.
Evet, dediğin doğru böyle bir yayın olsa iyi olurdu ama o konuda hiç umudum yok. Televizyonlarda bu tip programlara yer açılması, televizyon iletişimi falan. Bilmiyorum, çok vahim bir durum değil ama olsa iyi olur diye düşünüyorum. O zaman yeniydi, çok ilginçti, bu kadar dergi yoktu, dergicilik diye bir şey yoktu.

bir de benzer şeylerden bahsettik hep. onun yerine daha radikal bir söz aradık mı?
Hayır, onun yerine daha radıkal bir şey aramadık. Dayak o zaman, *Kadınca*'ya kadar, üzerinde hiç duşünülmemiş ve konuşulmamış bir şeydi. Kadının dayak yemesi sanki çok doğal bir şeydi. Bizle birlikte, sonra o yuruyuşlerle dayak gündeme geldi ve sanki yeni bir şeymiş gibi Türkiye'nin gündemine oturdu. Şimdi dayak konuşuluyor ama sıradan bir şey gibi, dayağın varlığı kabul edildi. Aslında iyi bir noktaya gelindi. O zaman varolan konular bugün yatay olarak gündemde. *Kun*'de biz yapmaya çalıştık, ama yeni bir şey üretemedik belki de.

burada ve yurt dışında çıkan yayınları, okuyor muydunuz, onlardan besleniyor muydunuz?

Evet, tabii daha radikal, yabancı dergilerden besleniyorduk. Şimdi benim beslendiğim bir yayın yok. Çok yoğun bir hayatım var, nerde ne çıkıyor takip de edemiyorum. Belki bu bir yumuşama diyorum kendime, bilmiyorum. Ama aldırmazlık yumuşaması değil bu, tam da tanımlayamıyorum. Belki de şu, başka konularla çok ilgilendiğim için. Politikayla ilgileniyorum, yani üç kere kadınlarla ilgili yazıyorsam, beş kere F tipi, ölüm oruçları yazıyorum, çünkü çok vahim.

milliyet'*te sana cezaevinden gelen bir mektubu başlığa çıkartmıştınız.*

Evet, o haberden sonra *Millivet*'in nüshaları yakıldı, otobüsü taşlandı, bana küfredildi, polislerin eylemine de denk geldi. Ama bizim millette olayları birbirinden ayırma yok. Hiçbir terör olayını ben onaylamıyorum. Ama Barış m orucuyla, Barış'ın ölümüyle, hiç kimseyi öldürmemiş, yaralamamış, dolandırıcılık yapmamış, bir duvara yazı yazıp içeriye girmiş bir gençle polisin ölümünü birbirine karıştırıp niçin bana küfrediyorlar, bu anlaşılır bir şey değil.

kürt bölgesine sık sık gidiyorsun, kürt kadınların durumunu nasıl değerlendiriyorsun?

Orada Kürt kadını, Türk kadını diye ayırım yorum. Çünkü oradaki bütün kadınlar hakikaten hayvan muamelesi görüyor, Kürt kadını iki kere daha kötü durumda ve durumunun hiçbir zaman duzeleceğine inanmıyorum. O konuda çok umutsuzum

ama kürt kadınlar arasında kadın bilinci-ne sahip çıkmaya başlayan kadınlar var.

Evet politize olmuş kadınlar var ama yeterli olacağını düşünmüyorum. Bizde çok milliyetçi bir politika var. Bunu çok vahim buluyorum. Çünkü ters bir milliyetçilik benim anlayışıma göre. Türklüğü yüceltip diğerlerini Türkler'in içinde yok etmeye çalışmak. Bu hükümet gidecek, bütün insanları eşit gören, hepsi için bir şeyler yapmaya çalışan insanlar topluluğu gelecek. Ama bu bir ütopya. Türkiye'de, imkânsız görünüyor

bu anadilde yayın meselesi özellikle kadınlar açısından önemli değil mi?

Çünkü erkekler Türkçe biliyor, kadınlar bilmiyor. Niçin? Okula gönderilmediği için. Tercüman aracılığıyla konuşuyoruz Kürt kadınlarla.

ana dilde eğitimle ilgili ne düşünüyorsun?

Her türlü hakkın verilmesinden yanayım. Mesela Almanya'daki Türkçe yayın kesseler, burası Almanya başka dilde yayın olmaz deseler, bizim ülkemiz ayağa kalkar, Faşist Avrupa filan der.

basın da çok milliyetçi değil mi?

Aslında basın olmasa Türkiye'de hiçbir şey ortaya konmayacak, onu bir kere görelim. Ama dediğin çok doğru. Zaten bilinçli bir okur, gazete alayım da bilinçleneyim diye okumaz, haber alayım diye okur. Bilinçsiz olan da alıyor, hayal ediyor, özlemini duyuyor.

sence basının bu halinin kadınlar üzerinde nasıl bir etkisi oluyor?

Yazılı basından çok görsel basın bu konuda tehlikeli. Çocuk mankenlik yarışması yapılmış mesela. Herhalde bütün küçük kızların hayalinde bu var. Güzel bir kız olmak ve ünlü olmak. Çünkü güzel olmak ünlü ve zengin olmak için

"Kadınlar ezildiği, haklarını alamadığı sürece feminizm nasıl demode olabilir, bana bunu anlatmaları lazım."

yeterli. Bunu öğreniyor çocuklar, anneler de bunu körüklüyor. Gazeteci arkadaşlarla televizyon roportajlarıyla ilgili konuşuyoruz bazen. Güzel olsun ama iki çift laf etsin, yok diyorlar. Akıllarını geliştirmek için bir çabaları da yok o güzel kızların. İki şey var hayatlarında, para ve ün ve bunları sağlayan zengin bir adam. Güzelliğin güvenilir olmadığının farkında değil ki. Ben otuz yaşındayken çocuk gibiydim. Şimdi otuz beş yaş için artık bitmiş yaş olarak bakılıyor. Çünkü on yedi yaşındaki kız güzel olduğu için, ünleniyor. Eskidikçe ne yapıyor, bir herif kapabilmişse hayatının başarısını yakalıyor! Aşk zaten düşmüş, artık aşk "in" değilmiş e-maillerden onu anlıyorum. Mantık, evlilik, hoş bir yuva şu anda in'miş. Ben 87'de yazıyordum evlilikte aşkın önemini, hâlâ yokmuş aşk. Bana, "Aşka çok kafayı takmayın, geliyor ve geçiyor," diyorlar. Başka bir grup var tabii, hâlâ aşk diyen. Ama daha ekonomik ve eğitim olarak üst grupta aşk "out" olmuş. Şu anda benim kafamda da aşk "out", ama bir yerlerden geçerek böyle. Nasıl olsa geçecek, ne diye kafayı takayım, biraz huzurlu yaşayayım şeklindeyim. Ama onlar bunun farkında değiller, aşk ne demekmiş diyorlar.

ama aşk geçici bir şey değil mi?

Geçiyor, aşk da geçiyor, aşka verdiğin önem geçiyor. Şimdi böyle diyorum ama tak diye âşık olabilirim ama illâ olayım takıntım yok. Çok hareketli bir hayat, bir şey üretmek, bunlar onun yerine geçiyor. Ama onlar aşkın geçişinden çok güzelliğin geçişine üzülecekler herhalde, çünkü onunla var oluyorlar. Hakikaten çok ciddi bir durum. Sırf güzelliğiyle zengin bir erkek yakalamış ve o güzelliğini sürdürmek için sürekli estetik faalivetler içinde. Ben o kadınların mutlu olduğuna inanmıyorum, çok acıncak durum.

sen hiç takı takmazsın, dekolte giymezsin değil mi?

Hayır, onun da sebebini bilmiyorum. Yani gençliğimde bile ben göğsümü falan açmadım. Bir tek kısa etek giyerdim o kadar. Birinin benimle konuşurken gözünü aşağıya kaydırması sinirime dokunuyor. Takı da takmıyorum, eskiden takardım, uğraş isteyen bir şey. Pahalı takı takmak ise utanç verici geliyor bana, yani parayı şuraya asmışım gibi. Bir erkeğin aldığı on milyarlık bir şeyi takarak bundan nasıl gurur duyulabilir, ben anlamıyorum. Ki o erkeklerle ne mutlu bir seks hayatları vardır, ne de aşk... O heriflerin yatağında çıtır dedikleri bir sürü kız vardır. Bana utanç verici geliyor, ben kendi paramla bile almam. İyi bir araba alırım çünkü o bana güven veriyor, onu kullanıyorum, pırlantayı kullanamıyorum ki.

kadınca ***da, kim de ve bireysel olarak sen de kadın hareketinden özerk oldunuz hep.***

Evet biz dergide bütün bu hareketleri ve dernekleri duyurduk, destekledik. Ama ben bir yere ait olmaktan çok korkarım. Bu parti de olsa böyle, dernek de olsa böyle. Çünkü orada hoşuma gitmeyen, karşı olduğum, yanlış bulduğum bir şeyler her zaman oluyor, olabilir. Gazeteci olarak da girmemek gerektiğini düşünüyorum. Mesela bir partiye mensup olan gazeteciler var, doğru bulmuyorum ben.

nasıl tepkiler alıyorsun son zamanlarda?

Demode feminist diye eleştiriliyorum mesela Avrupa'da, Amerika'da bu demode midir, bilmiyorum. Ama kadınlar ezildiği, haklarını alamadığı sürece feminizm nasıl demode olabilir, bana bunu anlatmaları lazım. Hani kadınlar her hakkını almıştır da, küçük küçük şeyler istiyorlardır falan da, sorunları demode bulursun. Hâlâ yoğun problemler yaşanıyor.

bugün yapılması gereken ne sence? söylemimizi yumuşatmamız mı gerekiyor?

Havır bence yumuşamak doğru değil. Bizim o seksenli yılların sonlarında çıktığımız yerden bir grubun başlaması lazım

bu defa nereden başlamak gerekiyor?

Başka yerden başlaması da gerekmiyor. Evlilik, ayrılıklardaki haksızlık, hepsi var, birkaç madde değişti sadece. Esasen kadınlar basında çok iyi durumdalar, fakat onlar da çok vahim bir durum yoksa yazmıyorlar. Belki ekonomiden, bankaların batışından, gündelik politikadan bahsederek daha önemli ve güçlü hissediyorlar kendilerini. Halbuki bu sözünü ettiğim kadınlar çok kafası çalışan, belki benden çok daha bilgili, görgülü kadınlar. Çözemiyorum nedenini, şöyle bir tepeden bakış var, yani onlar senin konuların gibi. Bu durum geçse, bir kıvılcım olsa, onlar bir heyecanlansa. Bir de erkeklerde şöyle bir şey var; arada bir kadın haklarından söz ederler. "Bir kadına bir haksızlık edilmiş, ben bunu günlerdir yazıyorum, nerdesiniz feministler?" Bir kere de sen yaz kardeşim ya, bir kere de sen yaz, bundan ötürü de böbürlenme gözüme gözüme sokarak.

ayşe düzkan

KOMSA'da "grev kırıcılığı" yapan kadınlar

"bütün hazırlıkların dışında kaldık"

İşyerinde yükselemiyorlar, ücretleri ve sosyal hakları yetersiz iki yüzden fazla erkeğin arasında on iki kadın, sendikanın aldığı grev kararına rağmen çalışıyorlar. Peki ama neden?

KOMSA, Ümraniye'de elektronik baskı devre üreten ve santral firmalarına parça satan bir şirket. Tüm makineler, Teletaş'ın özelleştirildiği dönemde işçilerle birlikte satın alınmış. Zamanla ücretlerin düşüşü ve işten atılmalara karşı KOMSA işçileri sendikalaşma kararı almışlar. DİSK'e bağlı Birleşik Metal İş Sendikası'yla ilişki kurmuşlar. Sendikalaşma çalışmaları da ayrı bir yazı olacak kadar sorunlu geçmiş. Sendikanın yasal yetkiyi almasından sonra patronun işçilerle hiçbir görüşmeyi kabul etmemesiyle birlikte KOMSA işçileri 7 Kasım'dan itibaren yasal hakları olan sendika için greve çıkmış durumdalar.

Buraya kadar olan bölüm ülkemiz gerçekliğine oldukça uygun gelişmiş. Bütün işkollarında sendikalaşma çalışmaları gerek patronlar, gerekse devlet sendikaları tarafından garip bahanelerle engellenmeye çalışılıyor ya da işçiler yıllarca mahkemelerde haklarını almaya çalışıyorlar.

İsyan için sebep çok ama...

KOMSA grevinin asıl ilginç noktası işyerinde çalışan on iki kadının hiçbirinin greve katılmaması ve şu anda çalıştıkları işyerinde fiilen grev kırıcılığı yapıyor olmaları.

Bunu duyduğumda çok şaşırdım. Çünkü kadınların çalışma hayatlarında yaşadıkları zorluklara ek olarak bir de evlerinde ev işi, çocukların bakımı, kocanın bir sonraki iş gününe hazırlanması gibi bir kaç kat daha yük taşıdıkları bir gerçek. Hal böyleyken haksızlıklara karşı gelmede çoğu zaman erkeklerden daha öfkeli ve aktif olan kadınların burada grev kırıcılığı yapıyor olmaları çok ilginçti. Fakat kadınlarla görüştükten sonra fark ettim ki kadınların isyan etmesine sebep olarak saydığım her şey burada kadınların ehni kolunu bağlayan nedenlere dönüşmüş durumda.

Kadınların hepsi paketleme bölümünde çalışıyor. Sendikal örgütlenme konusunda genellikle geri planda kalan kadınlarla neden greve katılmadıklarını sormak üzere telefon ettiğimde işyerinde oldukça baskı altında oldukları belli oluyordu. Birkaç görüşmeden sonra ertesi gün KOMSA'nın önündeydim.

"Yanlış yaptılar"

Kapıda grev gözcüsü önlukleriyle bekleyen iki işçiyle karşılaştım. Bir yandan onlara aslında grevlerini desteklediğini hissettirmeye çalışırken, bir yandan da içeriye nasıl gireceğini sordum. Danışmayı gösterdiler. Danşmadaki görevli yüzünde kocaman bir sırıtışla, "Buyrun," dedi. Kadın işçilerle görüşmek istediğimi söylediğimde, cevap vermektense, "Neden onlarla konuştunuz?" dedi başıyla grevcileri göstererek. "Niye konuşmayayım, siz küs müsünüz yoksa?" dedim. Cevap yine ilginçti. "Yok canım küs değiliz. Onlar bizim eski arkadaşlarımız. Ama yanlış yaptılar".

Neyse, burada tekrar yazıp yüzümü bir daha kızartmak istemeyeceğim birkaç küçük yalandan sonra KOMSA'nın kapıları açıldı. Öğle tatili yarım saat. Kadınlar birer ikişer geldiler. Grevle ilgili sorular sormaya başlamamla birlikte ise geldikleri gibi birer ikişer gittiler. Son iki tanesini binbir şaklabanlık ve arka arkaya çocuklarının isimlerine dek sorarak yanımda tutabildim. Aralarda kaçamak bakışlarla işyerlerine bakıyorlar; meğer müdürleri camdan seyrediyormuş onları. Neyse onları da biraz "rahatlattıktan" sonra anlatmaya başladılar.

"Biz de durumumuzdan memnun değiliz"

Şükriye, kırk yaşında iki çocuk annesi. On altı yıldır KOMSA'da çalışıyor. "Bız huzurlu muyuz sanki şimdi? Kaç yıllık arkadaşlarım onlar benim. Biz bunca yıldır çok şey paylaştık burada. Bız de baskı görüyoruz içerde. O arkadaşlarımızla sadece selamlaşıyoruz, buna bile müdürlerimiz kızıyorlar. Uyarı alıyoruz. Grev kararı alındığı zaman biz de toplantılara gidiyorduk. Hep birlikte greve çıkma kararı aldık. Ama sonra işyerindeki mühendislerin çalışacağı ortaya çıkınca üretimin durmayacağını anladık. Biz enayi miyiz, hem üretimi durduramayacağız hem de maaşımızdan olacağız. Hepimizin maddi durumu belli. Ev kiraları, faturalar, çocuk okutmak kolay değil artık. Kimse işini kaybetmek istemiyor, tabii biz de. Greve çıkan arkadaşlarımıza da ailelerine de çok üzülüyoruz ama yapabileceğimiz birşey yok ki. Bir de çalışmalar yapılırken kimse bize bir şey söylemedi. Biz bütün hazırlıkların dışında kaldık."

"Burada hiç bir kadın şef olmaz"

Emel, yirmi yaşında, yeni evli ve hamile. Dört yıldır KOMSA'da çalışıyor.

" Ben de greve karşı değilim ama biz ne yapacağımızı bilemedik. Bir yandan da işimizi kaybetmek istemedik. Bız birşey bilmeyen insanlar değiliz. Kadınların hep daha fazla zorluk yaşadığını biliyoruz. Zaten işimizde yükselme gibi bir durumumuz da yok. Burada hiç kadın şef olmaz, başka yerde var mıdır bilmem ama. Kazandığımızı korumaya çalışıyoruz biz de, ne yapalım. Ben zaten çocuğumu doğurunca ayrılacağım işten. Çocukla birlikte çalışamam herhalde.

Greve katılmayıp çalışan kadınlarla, greve katılanların deyimiyle "içerdekiler"le konuşmanız bu kadar sürebildi. Çünkü danışmadaki kapı görevlisi gelip konuşmanızı engelledi. Engellemekle yetinmeyip, beni sorguya almaya başladı. Ben de zaten bu kadar konuşmaktan bile rahatsız olmuş olan kadınlarını yanından ayrılıp, grev gözcülerinin yanına yöneldim. Grev gözcülerine de kadınların greve katılmamasıyla ilgili sorular sordum ama pek tatmin edici cevaplar alamadım. Kadınların greve katıl-

mamasına getirdikleri açıklama oldukça kısaydı

"Bizim sendika çalışmalarımıza çok duyarsız kaldılar. Birçoğu da ailelerinin baskısıyla greve katılmadılar. Biz onlara anlattık ama ikna olmadılar. Bir de patron işyerine kaçak işçi aldırdı, üretimi devam ettiriyor. Zaten mühendisler de greve katılmadılar. Bunlardan dolayı çekincesi olanlar iyice geri durdular.

Aç kalmanızın sebebi kocalarınızın yaptığı grev

Grev gözcülerinin anlattığına göre patron, kadınların bir ailenin bütün yükünü çektiğinin farkında olan bir insan olarak, greve katılanların eşlerini telefonla arayarak kocalarını grevden vazgeçirmeleri için ikna etmeye çalışıyormuş.

" Hepimiz ekonomik sıkıntı içindeyiz. Tabii patron da bunu biliyor. Eşlerimizi telefonla aratarak evdeki ekonomik sıkıntının sebebinin bizim grevimiz olduğunu, bizi ikna ederlerse sıkıntılarının biteceğini söyletiyor. Bazılarımızın eşleriyle arası bozuldu bu yüzden. Patron bizi vazgeçirmeye çalışıyor ama biz haklarımızı alıncaya kadar eylemimize devam edeceğiz

Beyhan Demir

özel alan ihlal cenneti...

10 Aralık İnsan Hakları Günü'ydü... Kadının insan haklarından yararlanmasının tarihi öyle çok eskilere dayanmıyor... Türkiye'de Kadının İnsan Hakları meselesini kendine dert eden bir kadın kuruluşu var: Kadının İnsan Hakları Projesi; bu projeden Gülşah Seral, "kadının insan hakları"nı ve geçtiğimiz sayıda tartıştığımız kadın vatandaşlığı hakkındaki düşüncelerini anlattı.

Niçin kadına ait özel insan hakları? İnsan hakları kavramı nerede yetersiz kalıyor da, "kadının insan hakları" demek gerekiyor?

Kadının insan hakları, kadınlara özel insan hakları anlamına gelmiyor. Tam aksine, kadınların insan/birey/vatandaş sıfatlarıyla doğal olarak sahip olmaları gereken haklara işaret ettiği için bu terim kullanılmakta. Geleneksel insan hakları anlayışı ve bu konuda hazırlanmış bazı sözleşmeler ise kadınlar için yetersiz kalmakta, çünkü yaşadığımız toplumda varolan, kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle de kadınlar olarak ayrımcılığa uğramaktayız ve insan haklarımız ihlal edilmekte. Örneğin, siyasi bir tutuklunun işkenceye tabi olması bir insan hakkı ihlali olarak tanımlanırken, kadınların binlerce yıldır uğradıkları aile içi şiddet ve cinsel şiddet, insan hakları ihlali olarak görülmüyor.

1948 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bevannamesi, erkekler tarafından hazırlanmış bir metin ve kadınlara özgü insan hakkı ihlalleri bu metinde yer almamış. Bu belgeye baktığımızda, hep kamu alanında yaşanan ihlallerden bahsedildiğini görüyoruz. Örneğin, politik alanda, basında/medyada ya da sanat alanında, ifade özgurluğu ya da ekonomi alanında, yani çalışma yaşamında işçi hakları gibi. Oysa kadınların maruz kaldıkları hak ihlalleri ilk önce ailede, yani özel alanda yaşanıyor. Mesela, kız çocuğunun ailesi tarafından okula gönderilmemesi, zorla evlendirilmesi, kadının eşi tarafından çalışmasına izin verilmemesi, aile içi şiddet, evlilikte tecavüz, aile fertleri tarafından işlenen namus cinayetleri... Bütün bunlar kadınların aile içinde yaşadıkları ihlaller. Özel alanda başlayan bu ihlaller kadının kamu alanına geçmesini de engelliyor. Okula gönderilmeyen kız çocuğu iş güç sahibi olamıyor, politikaya atılamıyor, sanatçı olamıyor; çalışmasına izin verilmeyen kadın ev kadınlığı rolünü benimseyip zamanının büyük çoğunluğunu ev içinde geçiriyor; namus cinayetine kurban gitmekten korkan genç kız, çarşıya dahi çıkmaya çekiniyor.

Kısacası, kadınlar, aile içinde yaşadıkları baskılardan dolayı kamu alanında varolamıyorlar. Yukarıda belirtilen ve benzer birçok diğer örneği gözönüne alarak, dünyanın birçok yerinde çalışmalar yapan kadın grupları, Haziran 1993'te Viyana'da yapılan BM Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda kadın haklarının insan hakları kapsamına alınabilmesi için çok yoğun bir çalışma içine girdi ve kadınların hak ve gereksinimlerinin devletten talep edilebilecek ve uluslararası korumacılığı gerektiren haklar olduğunu ve insan haklarının ayrılmaz bir parçası olarak ele alınması gerektiğini Birleşmiş Milletler'e ve BM üyesi devletlere kabul ettirdi. "Kadın Hakları İnsan Hakları'dır." sloganı ve anlayışı bu toplantıdan sonra kullanılmaya başlandı ve kabul gördü.

Ancak kamu alanında kadınların insan haklarının ihlal edilmediği de söylenemez. Bunun en çarpıcı örneği, toplu tecavüzün, zorla hamile bırakmanın bir savaş stratejisi/aracı olarak kullanıldığı Bosna'dır. Geleneksel "insan hakları" anlayış ve yaklaşımı, Bosnalı kadınların insan haklarını koruyamadı. Son birkaç yıl içerisinde ise, uluslararası kadın hareketinin yoğun baskısıyla, tecavüz ve zorla hamile bırakmak, Uluslararası Suçlar Mahkemesi'nin (International Criminal Court) tanımladığı suçlar arasında yer alabilmiştir.

"Kadın vatandaş" tanımının önemi nedir? Temel yasalarda (örneğin Anayasa) böyle bir tanım yapılmadan, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) türünden sözleşmelerle kadına yönelik hak ihlalleri çözümlenebilir mi?

Ülkemizde birçok kadın, Cumhuriyet'in kuruluşunun üzerinden 77 yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ bir birey, bir vatandaş olma çabasından çok kız çocuk, eş ya da anne rollerinin getirdiği yaşamsal kısıtlamalar ve ayrımcılıklarla mücadele etmektedir. Bu ayrımcılık yasalarla da pekiştirilmekte, örneğin kadınlara yönelik işlenen suçların çoğu, Türk Ceza Kanunu dahilinde, "Genel Ahlak ve Aile Düzeni Aleyhine Cürümler" başlığı altında ele alınmaktadır. Bu durum, kadınlara yönelik işlenen bir suçun cezasının sadece ailevi tehdit ettiği için verildiği temeline dayanmakta ve kadının, bedeni, onuru ve kişiliği ile bağımsız bir birey olduğunu göz ardı etmektedir. Bu yüzden, "kadın vatandaş"lığın da toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği baskılar göz önünde bulundurularak tanımlanması çok önemlidir. Ancak, sadece tanımlar yeterli değil; tanımların hem kişileri, hem de toplumu dönüştürmeye yönelik politikaları etkileme araçları olarak kullanılmaları önemli. Örneğin kadın hareketi, hem Anayasa'mızın 10. maddesine, hem de Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne dayanarak hukuk sistemimiz içerisindeki bazı ayrımcı yasaların değiştirilmesini başarabilmiş, aynı zamanda da toplumun bu konular hakkında hem daha fazla bilgili, hem de duyarlı olmasını sağlamıştır.

Kuvvetli yasalarımızın olması, kadınların birer vatandaş olarak bu yasalardan faydalanabilmelerine olanak sağlar. Bu nedenle de önemlidir. Ancak bu yasalardan faydalanabilmek için hangi yasaların haklarınızı koruduğu, hangilerinin ihlal ettiği konusunda da bilgi sahibi olmak ve yaşama geçirebilmek için önemlidir. Bunun sağlanmasına yönelik bir çalışma, Kadının İnsan Hakları Projesi olarak geliştirdiğimiz ve yurt çapında 1995 yılından beri uygulamakta olduğumuz "Kadının İnsan Hakları Eğitimi" olarak tanımlanabilir. Bu program çerçevesinde kadınların çok çeşitli alanlarda karşılaştıkları insan hakları ihlalleri konusunda toplumsal bilinci artırarak, kadınların bu sorunlar karşısında çözümler üretmelerini sağlayacak donanımı kazanmaları ve Türkiye'de demokratikleşme sürecine özgür ve eşit bireyler olarak katılmaları amaçlanmıştır. 1998 yılından beri SHÇEK'e bağlı toplum merkezleri vasıtasıyla 23 ilde uygulanmakta olan "Kadının İnsan Hakları Eğitimi" hem Türkiye'nin imzaladığı kadınlara ilişkin uluslararası sözleşmelerde (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Pekin+5 kararları gibi), hem de Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde önemli bir yeri olan toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından da önemlidir. Bu örnek bağlamında, kadınların vatandaş ve insan olarak haklarını yaşama geçirmelerinde kendilerini birey olarak tanımlamalarının ve kişisel deneyimlerinden yola çıkarak hem ülkemizdeki yasalar, hem de uluslararası sözleşmeler çerçevesindeki sistemler konusunda bilinçlenmelerinin kadına yönelik hak ihlallerinin çözümlenmesinde etkili olduğunu söylemek mümkün.

Necla Akgökçe

bir ayşe arman, hülya avşar kıyaslaması

güzel olan şımarır, şımaran güzelleşir mi?

siyaseten doğru değil ama bir laz fıkrası anlatarak başlayabilir miyim? duymuş olma ihtimaliniz yüksek; laza sormuşlar, güzellik mi istersin aptallık mı? "tabii ki aptallık," demiş laz. "güzellik geçicidir." bu soru hülya avşar ve ayşe arman'a, aptallığın yerine şımarıklık konarak sorulduğunda ikisi de tıpkı temel gibi güzellikten vazgeçeceklerdir. çünkü ikisi de güzelliğin geçici olduğunu bilecek kadar akıllılar.

hülya avşar'la ayşe arman'ın kaderleri ortak değil asla ama "tarz"ları arasında büyük benzerlik var. nitekim, ayşe arman bir yazısında, hülya avşar'ın kendisine giyim kuşam danışmanı olmasını teklif ettiğini yazmıştı. bu işbirliği gerçekleşti mi, hülya avşar'ın "ben o kadar güzelim ki gündelik hayatımda saçlarıma şekil vermem bile ama sahneye çıktım mı kuş kondurmam" tarzından ayşe arman mı sorumlu, bilmiyorum ama bir kan uyuşmasının söz konusu olduğu ortada

ama hülya avşar'ın bir "ekstra"sı var ayşe arman'a göre: cilve. cilve biliyorsunuz şarkı bir meseledir; örneğin ingiliz dilinde tek kelimelik bir karşılığı yoktur. eskiden, hülya avşar, sibel can'la arasındaki yarışta böyle fark atmadan önce, magazin basını ikisini çeşitli maddeler açısından kıyaslardı: bir nev'i bilimsel çalışma yani. bu maddelerin başında güzellik, endam, giyim zevki falan gelir ve ikisi de sanatçı oldukları için, ses ve oyun gücü son sıralarda yer alırdı; canları sağ olsun!

işte bu maddeler arasında cilve de baş sıralarda olmuştur ve memleketimizin mavi gözlü bu iki kadını cilve konusunda hep başa baş gelmişlerdir, dikkatinizi çekmek isterim, eski dansöz sibel can bu avantajını puana dönüştürmeyi başaramamıştır: öyle zorlu bir rakıptir hülya avşar cilve konusunda. şarkı söylerken mikrofonla, kavga ederken tarık akan'la oynaşan emel sayın cilvesinin parlatılmış; ibrahim tatlıses, tanju çolak gibileri tarafından hırpalandıktan sonra, iyice kinlenmiş ve profesyonelleşmiş halidir.

aslında çok hırpalandı hülya avşar; yalnızca yukarıda andığım iki erkek tarafından da değil, bugün, kendisine ne sorulsa cevap olarak, "aldatmayan erkek yoktur," diyorsa, her an kocasının kendisini kırabileceği, ele güne karşı rezil edeceği endişesi taşıdığını biliyorsak, bu akıllı ve gerçekçi olduğu için değil, aklı ancak kendi gerçeğine erdiği içindir.

onun gerçeği nedir? hülya avşar'ın adına sabah grubundan bir dergi çıktı, tam sabah grubunun tensikata gittiği, emekçilerin ikramiyelerini ödemediği, parasızlıktan bazı dergilerin kapanacağı dedikodularının yayıldığı, sonra da el değiştirdiği dönemde.

bugünlerde piyasadaki bütün kadın dergileri haval ve erkek baştan çıkarma taktikleri satıyor kadınlara. *hülya* ise bunu en zengin kesimin kadınları için yapıyor. hülya avşar'ın içinde doğmadığı, kazandığı parayla da değil evlilik yoluyla içine girdiği bir sınıf, yüksek burjuvazi...

kaya çilingiroğlu'nun ailesi, sözde aristokrat, annesi de babası da doktor, resim satın almayı, şarap tatmayı biliyorlar, kaya ise zamanında gazeteci dövmesiyle tanınan, tıbbiyeden terk, şu anda da ne iş yaptığı belirsiz bir adam: erdal acar ekolünden, yaptıkları işle değil, birlikte oldukları kadınlarla tanınan "iş adamları".

hülya avşar ise orta sınıf bir aileden geliyor. geçtiğimiz yıllarda kaybettiği babası, mutevazı kasketiyle sağlığında da aile resimlerine pek girmezdi, tıpkı kız kardeşi leyla gibi. kumar düşkünü annesi ve diğer kız kardeşini ise sık sık görürüz basında. bu kardeşin adı helin. bize hülya avşar'ın ailesiyle ilgili bir başka ipucunu veriyor. helin kürtçe bir ad, baba tarafları kürt, amcaları arasında kürt siyasetine ilgi duyanlar olduğu ve hülya avşar'a pek ilgi duymadıkları söylenir. o ise, babasının aşiretinden bahseder, o kadar. ama bütün bunlar hülya avşar'ın şımarıklığını açıklamıyor tabii. bir röportajında, "genciim, güzelim, başarılıyım...şımarmasam allahın gücüne gider," diyor.

allahı böyle gücendireceğini sanmam

işte bir kadınlık ikilemiyle yüz yüzeyiz. güzel olanın şımarmaya hakkı olabilir. peki, şımarıklık insanı güzel kılar mı? burada, izninizle ayşe arman'a dönmek istiyorum

ayşe arman hülya avşar gibi güzelliğinden ötürü şımarık değil. o yaptığı işin gerektirdiği kadar akıllı olmamakla övünüyor. "bilmiyorum, ne var," diyor

bütün varlığıyla; "bilmek zorunda da değilim", hatta bir çocuk gibi ısrar ediyor, bilmicem işte, bilmicem işte. onun yerine size küçük göğüslerimi, sarı saçlarımı, tahta popomu, alman annemi, kocamı, köpeğimi anlatıcam, almaz mısınız?

alıyoruz. hepimizin memesi, poposu, kedisi, köpeği, kocası, anası, babası olduğu halde, belki de tam bunun için alıyoruz. tıpkı hülya avşar'ı aldığımız, bize satılan her şeyi aldığımız gibi.

hülya avşar için kendisi ve herkes "akıllı" diyor sibel can gibi olmadığı, gençliğinde biraz hovardalık edip yaşı birazcık ilerlediğinde, yuvasını korumak için her şeye razı geldiği için.

ona güzel diyorlar, doğru, ama hülya avşar'ın güzelliği, sevdiğini kendine bağlamaya yönelik bir çekicilik değil, hayatında sevdiği, kendisini beğensin diye içinin titrediği birisi varsa bile bunu ancak dedikodulardan öğrenebiliriz. güzel olmak, onun işi, işi bizi kandırmak.

ayşe arman için ise "çekici" demiyor, kendisini teşhir ettiği için. "resim çektirmeye, resmimi gazetelerde görmeye bayılıyorum, ayıpsa yapmayayım diyor, tabii ki ayıp değil, yazar dediğin başka ne yapar ki zaten?

ikisi de sanki bize, "bakın, biz şımardık ve başardık," diyorlar. "okumanıza, çalışmanıza, düşünmenize gerek yok."

bir şımarma seferberliğidir gidiyor, genç kızlar kitleler halinde, gizli bir el kendilerine komut vermişçesine şımarıyorlar.

onlar bize, "bakın biz beğenildik, başardık ve mutluyuz," diyorlar. "sevmenize, değiştirmenize gerek yok."

onların dediklerine mi uyacağız, sevmeden, düşünmeden, değiştirmeden beğenilip şımararak mı yaşayacağız? bu karar hepimizin

ayşe düzkan

NOKSAN-60-NOKSAN (İDEAL KÖŞE)

Gülay Batur

E.ENM. Bİ ORGAZM SİGARASI YAKALIM BAKALIM. HAKETTİK YANİ...

ÇEKMECEYE Bİ ÇAKMAK ATMIŞTIM ULAN Bİ KARIMIN ÇEKMECESİ, BEN ÖBÜR TARAFTA YATIYODUM SAHİ! BU DA NE?..

OHAA.. O NE LAN? KİMİN BU, KARIMIN MI?

BENİM GİBİ Bİ ADAMIN KARISI NİYE ÖTEKİ DUYSUNU Bİ ZAMAZİNGOYA?

ESKİDEN MI KALMIŞTI ACABA? ONUN İLK

SORSAM MI ACABA? AMA NE BENİ ALDATIYOSUN MU

AMA.. ALDATIYO İŞTE ALDATIYO BENİ RESMEN Bİ VİBRATÖRLE ALDATIYO..

BENİM ONDAN NEYİM EKSİK?.

YAĞMA YOK!. MADEM

VİBRATÖRLE Bİ REKABET EDEN İLK ERKEKMİSİN ACABA?

NEYSE DUR ŞUNU BİZİM KIZLARA DA TAVSİYE EDİYİM.. ASPİRİNDEN DAHA ETKİLİ, BAŞAĞRISINA BİREBİR DİYEYİM... OHH!..

Genç bir kız evlenmeyi hayal etmiyorsa, arkadaşlarıyla eve çıkmanın düşünü kurar. Ama o evlerde işler, dizilerdeki kadar kolay yürümüyor!

"Ailemden ayrıyım, istediğimi yaparım, ben özgürüm, ben özgürüm"

Başak (27), öğretmen; Betül (23), öğrenci; Elif (25), muhasebeci; Kiraz (21), barmaid.

Betül: Ben üniversiteye geldiğimde, kalacak yer sorununu yurtla çözdüm. İki yıl yurtta kalmaya tahammül edebildim. Sonra sevgilimle ayrı eve çıkmaya karar verdik ve onun abisiyle birlikte ev tuttuk. Bir süre sonra abisiyle sorun yaşadık. İkimiz başka eve çıktık. Benim bu kararımdan zaten ailem pek hoşnut olmadı. Sevgilimle çıktığımı da bilmiyorlardı. Neyse, evden para falan almadan borç harç taşındık. Gel gör ki eve çıktıktan takriben bir hafta sonra, çok kötü kavga ettik ve ayrıldık. Ben kaldım mı ortada? Ayrıldığımıza mı üzüleyim, evin kirasını, depozitosunu, boya yapmak için aldığım boya kutularını mı düşüneyim, karar veremedim. Velhasıl ağlaya zırlaya hayatımda hiç boya yapmadığım halde evi boyadım. Sonra iğrenç part- time işlerde çalıştım. Evin borçlarını kapattım. Sonra da evi boşaltmak zorunda kaldım.

Elif: Benim durumum biraz daha farklı. Ben kalabalık bir ailede yaşadım. En büyük de ben olduğum için evde sürekli olarak her şeyle ilgilenmek zorundaydım. Bu kadar sorumluluk bana çok ağır gelmişti. Beş kardeş aynı odada yatıyoruz. Ne kitap okuyabiliyordum, ne dinlenebiliyordum, bunları yapabilmek daima sorun oluyordu. Bütün bunların sonunda, artık kendime ait bir odam olsun, evim olsun istedim ve iki arkadaşımla eve çıktım

Kiraz: Ben İstanbul'a ablam, kuzenlerim ve kalabalık bir arkadaş grubuyla geldim. Yedi kişi birlikte yaşamaya başladık. İstanbul'a yeni gelmiştik. Üç erkek, dört kız birlikte oturuyorduk. Ev yaşamımız oldukça kötüydü. Erkeklerden biri, kızlardan birinden hoşlanıyordu. Normalde de tuhaf bir tipti zaten ya, neyse Karşılıksız bir sevgisi vardı. Biz müdahale edip bu olayı kapattık. Çünkü kız rahatsız oluyordu. Daha sonra bu arkadaşın davranışları, bütün kızları taciz etmeye dönüştü. Yanında şortla bile dolaşamaz hale gelmiştik. Sonra arkadaşı evden attık. Diğerleriyle böyle değildi ama başka sorunlar yaşıyorduk. Komik şeyler de yaşanıyordu. Evde sadece bir çift vardı. Onların odası vardı. Biz hepimiz salonda yaşıyorduk. Mesela onların sevişmeleri falan salondan da duyulduğu için, onların en mutlu geceleri bizim en ilginç gecelerimiz oluyordu.

Betül: Bence kadın kadına ya da kadın erkek birlikte yaşamaktan öte, biriyle birlikte yaşamanın kendisi sorun. Bir de hepimizin eve çıkma macerası zorunlulukları da içerdiği için, sorun yaşamak daha olası. Çünkü hiçbirimiz tek başımıza eve çıkacak durumda değiliz. Maddi sebeplerden birlikte eve çıkıyoruz. Ondan sonra da görüyoruz dünyanın kaç bucak olduğunu.

Kiraz: Ben mesela o dönem çalışmıyordum. İş arıyordum ve tek başıma yaşama şansım yoktu. Dışarda çalışmadığım için evin işlerini ben yapıyordum. Ev işlerini sıraya koymamıza rağmen, evdeki işleri asla erkekler yapmıyordu. Zaten yapsalar da biz arkalarından bir kere daha temizlemek zorunda kalıyorduk. Bu yaşam benim için iğrençti. Erkeklerin tuvaleti kullanmayı bilmemelerini, daha doğrusu bilseler de temiz kullanmamalarını takıntı haline getirmiştim artık.

Elif: Benim, evde sıkıntılarımı daima tek başıma çözmek zorunda olmam çok yıpratıcıydı. Evde abla konumunda olduğum için hep sorun çözücü olmak zorundaydım. O yüzden ayrı bir eve çıkmak benim için sıkıntılarımı paylaşmak, birbirimize destek olmak anlamını taşıyordu. Sonuçta benim de aşk sorunlarım var, para sorunlarım var, çeşitli sıkıntılarım var. Evde mümkün değil, kimse senin sorunlarınla ilgilenmiyor.

Betül: Aynı şey ev arkadaşlığı için de geçerli. Ama sen mesela sıkıntılı sıkıntılı eve geliyorsun. Evdeki diğerlerine de haksızlık oluyor, ama sen bunun farkında değilsin. İlgi istiyorsun, sana yardım etsinler istiyorsun, halbuki herkes kendi havasında. Aynı durum onlar için de geçerli. Evde kimse hiçbir şeyi eşzamanlı yaşamıyor çünkü. Bir gün sen kötüsün, bir gün diğeri.

Kiraz: Bir de mesela sen bazen kötü günler geçiriyorsun, bunalımlar yaşıyorsun. Bunları atlatıp, sonra kendi haline güler duruma da gelebiliyorsun. Kendince dersler çıkarıyorsun. Üç ay sonra aynı şeyleri yaşayan arkadaşına çok esnek yaklaşamıyorsun bu durumda. Çünkü biraz da katılaşıyorsun artık. Hep aynı şeyler iyice bunaltıyor insanı. Ama tek olsan farklı olur. Moralin mi bozuk, istersen sabaha kadar bağıra bağıra ağla. Kimse sana, yine ne var, demez. Canın ne kadar isterse o kadar ağlarsın. Acaba insanları sıktım mı, diye de düşünmezsin.

Elif: Ama tek başınayken de bunları sadece ben yaşıyorum zannediyorsun. Ne deneyim var, ne destek var. Bazen insan yaşadığı kötü bir şeyi başkalarının da yaşamasından tatmin olabiliyor. Çünkü başlangıçta kendi başına geldiğini zannediyor. Yanında birinin ben de aynısını yaşadım diye başlayan bir cümle kurmasından teselli buluyor ve bununla rahatlıyor. Hepimiz yaşamışızdır bunu.

Betül: Ben tek başına yaşamanın daha çok sorumluluk isteyen bir şey olduğunu, bunun özellikle bir kadın için kendi ayakları üzerinde durmasına yararı olacak bir şey olduğunu düşünüyorum. Bir de kesinlikle sevgiliyle yaşamaktan daha güzel bir şey bence.

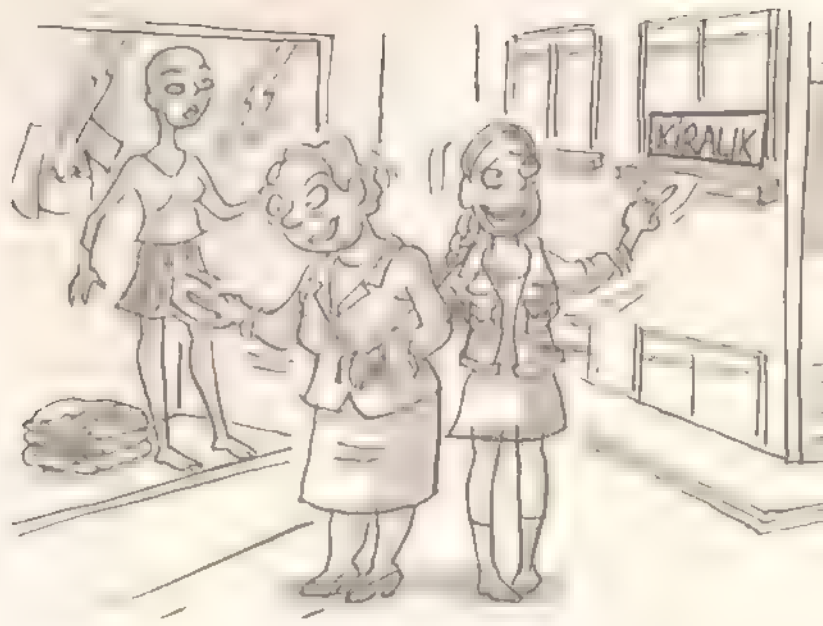

Kiraz: Ben sevgilimle hiç aynı evde yaşamadım ama kadın kadına ya da arkadaşlarınla yaşamak güzel olmayınca sorunlar çıkıyor, sevgilide ise ilişkini tüketiyorsun ve daha sorunlu bir şey.

Elif: Ben mesela evdeki sorumluluklarımdan kaçıp arkadaşlarımla eve çıktım. Hatta bu yüzden konformist olmakla suçlandım. Ama eve çıktığım arkadaş-

larımdan biri çocuk gibiydi ve ona karşı da sorumluluk hissetmeye başladım. Benim için olayın kötüye gitmeye başladığı an buydu. Geldi mi gitti mi, geç mi kaldı, ne yedi ne içti, bunları merak etmeye başladığım andan itibaren kendi aileme ve kardeşlerime karşı vicdan azabı çekmeye başladım. Kendi kendime, evdekilerin bana ihtiyacı var, onlarla ilgilenmiyorum, geldim burada başkalarının sorunlarıyla ilgileniyorum, diyordum.

Başak: Ben dayanamayacağım, bir şeyler söylemek istiyorum. Bence, kendi hayatını yaşayamayacak kadar sorumluluk hissettiğin, daha doğrusu sorumluluk almak zorunda kaldığın her yer, bu ister aile olsun ister ev arkadaşlığı, insanı yıpratan bir şey. Bence kaçmabiliyorsak, varsa imkânımız, hepsinden kaçmmamız lazım.

Elif: O kadar kolay mı bu söylediğin? Sevgilinle yaşıyorsun, ona annelik yapıyorsun; kız arkadaşınla yaşıyorsun ya dadılık ya da ablalık, psikologluk yapıyorsun. Gel de sorumluluk alma.

Betül: Benim bir sevgilim vardı. Ben evde yaşıyordum. O da benim yanıma taşındı. Ev benim düzenini kurduğum bir ev olduğu için midir bilmiyorum, o yaşadığım insanlar içinde evle en ilgili kişiydi. Eve gelirken bir şeyler alırdı. Ev işlerini birlikte yapardık. Gerçi şimdi düşünüyorum da, ikimizin de bazı zorunluluklardan sadece akşamları görüşme şansımız vardı. O yüzden birbirimizi çok özlüyorduk herhalde ve durumu iyi idare ediyorduk. Hakkını yemeyeyim kişilik olarak da duyarlı biriydi.

Başak: Ben sevgilimle hiç eve çıkmadım. Ama bir ara, iki üç ay ev bulamadığım için onun evinde kaldım. Anlaşma sorunumuz yok, çok da iyi biri ama birinci ayın sonunda onun bana akşama ne yiyeceğiz demesi batmaya başladı. Aslında yemeği birlikte yapıyoruz ama yine de pazardan ne alınacak, akşama ne pişirilecek soruları üstüme üstüme gelmeye başladı. Hani bir gün tepem atacak da, "Yemiyorum kardeşim, akşam yemeği de yemiyorum, pazara da gitmiyorum. Sen ne istiyorsan yap," diyeceğim diye korkmaya başladım. Çünkü tek olsan böyle bir sorumluluğu düşünmüyorsun. Bu onun için de geçerli. O da ben yokken bunları o kadar düşünmüyor herhalde.

Elif: Bence ev yaşamında, insanların daha önce ailelerinden gördükleri, edindikleri kültür de belirleyici oluyor. Bu da kadınları daha çok etkileyen bir şey. Çünkü annenin yanında ev düzenine yardımcı, kız çocuk oluyor. Erkeklerde bu da yok. Evin nasıl düzenleneceğini bile bilmiyorlar ki yapsınlar. Yani bulaşık yıkarken bardakların tabaklardan önce yıkandığını sadece kadınlar düşünür.

Betül: Tam burada aklıma geldi. Benim son sevgilim evde koltuğa uzanmış vaziyetteyken kaç kere bana anne diye seslendi biliyor musunuz? İşte, anne su getirir misin, anne ne yemek var gibi Bir de benim tecrübelerimden çıkardığım şu, eğer sevgilinle yaşıyorsan asla güzel yemek yapmayacaksın. Yoksa hemen seni annesine benzetip, annesi gibi yemek yaptığını söyleyerek ödüllendiriyor. Çok meraklıyım sanki annesi gibi olmaya.

Kiraz: Ben erkeklerle de yaşadım. Her şeye rağmen kadın kadına yaşamanın daha güzel olduğunu düşünüyorum. Mesela her türlü muhabbeti daha rahat yapıyorsun. Regl muhabbeti, kıl tüy muhabbeti, donla evde gezebiliyorsun.

Elif: Bunların çoğunu sevgilinle de yaparsın.

Kiraz: Kızlarla olduğu kadar rahat değil. Kızlarla birlikte oturur bir akşam ağda yaparsın. Bunlar bana sevimli geliyor.

Betül: Bence de kadın kadına daha zevkli. Bir de ben kız yurdunda kaldığım için kız kıza muhabbeti çok severim. Kalabalık ortamı da severim Ama birlikte ev ortamında evin kalabalıklığı da sorun olabiliyor. Kimin daha çok arkadaşı geliyorsa bir süre sonra diğeri bundan rahatsız olabiliyor.

Başak: Bu bizim evde de olmuştu. Şimdi ev arkadaşlarınla evi temizliyorsun, bütün gün yoruluyorsun. Tam dinlenecekken birinin arkadaşları geliyor, çekirge sürüsü gibi dalıyorlar eve. Sen bütün gün temizlik yap, eve gelenler iki saat içinde evi dağıtıp çıksın. Bunlar sonra sonra sorun oluyor tabii.

Elif: Ben sözde daha çok dinlenecek, kendime zaman ayıracaktım eve çıkınca. Ama aileden ayrı olmanın etkisiyle eve hep geç gitmeye başladım. Evdeyken de buna pek karışmazlardı ama yine de hesap vermek zorunda oluyorsun orada. Arkadaşlarınla birlikte olunca hem sen dağıtıyorsun, hem de eve gelen giden seni dağıtıyor. Ben eve çıktıktan bir süre sonra fark ettim ki evde sadece ev arkadaşlarınla geçirdiğimiz akşam sayısı üç ya da dört gündü. Bırak kendimle kalmayı, üç kişi bile kalamadık. Bütün bunlar senin olmadık yerde patlamana yol açıyor.

Betül: Birlikte yaşamak öyle bir şey ki bazen mutfaktaki bardakların dizilişinden kavga çıkarabiliyorsun. Oysa başka bir şeye kızmış oluyorsun ama söyleyemiyorsun. Sen kitap okumak istiyorsun, ev arkadaşın geliyor ağlayarak, sevgilisinden ayrılmış falan. O durumda kitap okumaya devam etmek benim yapabileceğim bir şey değil. Ama onunla dertleşmek de bunaltıyor. İki ucu boklu değnek vaziyetinde kalıyorsun.

Başak: Ortak ev yaşamında karşındaki, en çok ben dediğin çizgiyi aşıyor ve ısrarla oraya girmeye başlıyorsa orada sorunlar çıkıyor. Bir de benim deneyimlerimden çıkarttığım bir şeydir bu, bir insanı en iyi aynı evde oturarak tanıyabilirsin. Çünkü aynı evde yaşamaya başlıyorsun, ilk zamanlar herkes kendini kontrol edebiliyor, daha hoşgörülü oluyor, her şey rüya gibi mutlu mesut gidiyor. Zaman geçtikçe esnekliğin törpülenmeye başlıyor. Yemek yerken ağzını şapırdatması, diş macununu ortadan sıkması, çöpü boşaltmaması ve daha bir sürü ayrıntı pireyken deve oluyor. Çünkü bunlar senin için önemli, onun için önemsiz şeyler oluyor.

Betül: Bunun dışında kadın kadına yaşamada kıskançlık da çok yaşanan bir şey. Onun arkadaşlarını kıskanabilirsin, bazen daha şanslı olduğunu düşünebilirsin, bazen sevgilisini bile kıskanırsın, çünkü atıyorum, sen aldatılmışsındır. Bunlar hiç konuşulmaz ama üstü örtük başka olaylarla patlamaya yol açar.

Elif: Bu konuların çözümünün olduğunu düşünmüyorum. Ya da var ama ben bilmiyorum. Ben deneyiminden şunu çıkardım: O evin yaşam alanın olduğunu bileceksin, burada yaşayacaksam ve tek başıma yaşama şansım yoksa daha dikkatli olmalıyım. Tabii bu söylediklerimi yapmak da kolay değil. Ben yapamadım mesela.

Betül: Benim aklıma öyle hikâyeler geliyor ki şimdi. Mesela sen, eğer burada yaşamak zorundaysam dikkat etmeliyim, diyorsun ya. Benim bir arkadaşım İstanbul'a geldi. Bir ay kadar sonra bir sevgilisi oldu ve birlikte eve çıktılar. Bir gün çok fena kavga etmişler. Kız kapıyı çarpıp çıkmış. Çocuk, arkasından kapıyı açıp, "Nereye gideceksin bakalım, eşek gibi geri geleceksin buraya," demiş. Kızın durumunu düşünebiliyor musunuz? Zorunluluktan bir yerde kalmak korkunç bir şey.

Başak: Benim de aklıma ev içindeki paylaşımlarla ilgili tartışmalarımız geldi. Aslında yanlış tanımladım, tartışma değil, herkesin karnından konuştuğu şeylerdi bunlar. Akşamdan giyeceğin şeyleri planlıyorsun mesela, sabah kalkıyorsun, yok. Evden erken çıkan izin almadan giymiş gitmiş. Sinirden ağlayacak gibi oluyor insan. Tamam paylaşım güzel bir şey ama bu paylaşımdan hep bir taraf mutlu oluyorsa bir sakatlık var bu işte.

Elif: Böyle ne çok örnek hatırlıyorum ben. Eminim şimdi bunları okuyanlar da kendilerine ait benzer bir sürü örnek hatırlayacaklardır. Bence sonuç olarak, bu birlikte yaşama işini hayat boyu sürdürmek imkânsız. Yani ne sevgiliyle, ne kadın ne de erkek arkadaşlarla bu iş ebedi olmuyor. Kendi hayatını tek başına da rahat rahat sürdürecek bir hale getirmeyi hedeflemek en iyisi.

Başak: Hepimize kolay gelsin o zaman.

emeğin kadınlaşması ve küreselleşme

2000 yılında en çok duyduğumuz kavramlardan biri küreselleşme oldu. 2000 Yılı Kadın Yürüyüşü'nün ana temalarından biri olan küreselleşme, önce Seattle, sonra Avustralya ve daha sonra Prag protestoları ile gündemimize yerleşti. 2000 yılı, küreselleşme karşıtı eylemlerin dünya çapında örgütlü bir biçimde seslerini duyurabildiği, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası (IBRD) gibi uluslararası kapitalizmin kalelerinin bu seslere kulak vermek zorunda kaldığı önemli bir yıl oldu.

1980'ler anti-planlamanın ve ekonomi içinde devletin ağırlığının en aza indirilmesi şiarının itibar gördüğü bir dönemdi. Bu dönemde, dış ticaretin özendirilmesi için serbest ticaret anlaşmaları, gümrüklerin kaldırılması, uluslararası sermayenin serbestçe dolaşabilmesi için hukuki altyapının oluşturulması gibi öneriler ekonomi politikaların ana temalarını oluştururken, teknolojik ilerleme sınırların varlığını neredeyse ortadan kaldırdı. Kapitalizmin bu yeniden yapılanması ve işbölümü içinde Amerika, Japonya ve Avrupa'nın dışında kalan dünyanın görece fakir bolgelerinde ucuz işgücüne dayalı, dışa açılmaya dönük üretim biçimleri özendirildi. Ne var ki, ne zaman serbestleşme ve dışa açılma politikaları o ülkelerde bir krize yol açsa, IMF ve Dunya Bankası nın hazır istikrar paketlerinden biri uygulanmaya kondu. Uygulayan ulkelere çok ağır yaptırımlar getiren bu programlar, asıl olarak küresel ekonominin daha da yaygınlaşmasına hizmet etti.

Ekonomik düzevde küreselleşme, ülkeler arasında giderek artan yoğunlukta mal, hizmet ve sermaye dolaşımı anlamına geliyor. 18. yüzyılda da dünya üzerinde önemli oranda mal ve hizmet değiş tokuşu yapılıyordu. Ancak bugün bu işlemlerin küreselleşme adını alması, sadece mal ve hizmetin değil, artık sermayenin her çeşidinin (kısa vade, uzun vade, portföy, hisse senedi, vs) büyük ve birleşik bir pazarda bir bilgisayar tuşu ile yapılabilen bir işlemle geziniyor olmasından kaynaklanıyor. Bu serbestleşmenin bir sonucu olarak üretim, merkezsiz ve esnek bir yapıya büründü. Örneğin, firmalar, duruma göre emek yoğun işler (bilgisayar çiplerinin üretimi) için en az maliyetli olabilecek ülkelerde -ki bu çoğu zaman bu ücretlerin çok düşük olduğu bir azgelişmiş ülke oluyor- fazla gelişkin olmayan bir teknoloji ile üretim yapıyorlar; kimi zaman da bir bilgisayar ağı yardımıyla daha önce ticareti yapılmayan işlerin ticaretini (sanal marketler) yaparak en az maliyetle üretim yapıyor, kârlarını ençoklaştırabiliyorlar.

Küreselleşme ve kadınlar...

Küreselleşmenin bir cennet vaat etmediği yirmi yıllık bir tecrübeden sonra anlaşıldı. İşin bu boyutuyla daha çok feminist iktisatçılar uğraşıyor ve küreselleşmenin özellikle kadınlar için anlamını sorguluyorlar. Feminist iktisatçıların cinsiyet konusunu gözeterek yaptığı çalışmalar, bu olgunun kadınlar ve erkekler arasında varolan eşitsizlikleri artırdığını saptıyor. Küreselleşmenin kadınlara daha çok iş sahibi olma, eğitim olanağı gibi birtakım fırsatlar yarattığı iddia edilse de, bu fırsatların aslında erkekler ve kadınlar arasında eşit dağılmadığı ortaya çıktı. Üstelik, küreselleşen ülke ekonomilerinde -ücret eşitsizlikleri ve erkeklerin işe alınmasında öncelik gibi- cinsiyetçi uygulamalar bazen değişikliklere sebep olsa da, bu değişimin sınırlı kaldığı ve daha çok varolan eşitsiz ilişkilerin güçlendiği saptanıyor

Örneğin, Stephanie Sequino adlı iktisatçı, Doğu Asya ülkelerinden yola çıkarak, aslında kadınlar ve erkekler arasındaki ücret farklılıklarının bizzat ihracata dayalı büyümenin temeli olduğunu gösteriyor. Çünkü, kadınların aldığı düşük ücretler birim emek maliyetini düşürerek yatırımları ve ihracatı teşvik ediyor, elde edilen gelirle, daha fazla sermaye ve ara malı ithal edilebiliyor. Bu şekilde, kadınların düşük ücret alması pahasına, üretkenlik ve ülkenin büyümesi artıyor. Üstelik, cinsiyet normları ve kalıpları kadınların düşük statüleri içselleştirmelerinde etkili olan güçlü bir silah. Böylece, grev ya da başka türlü bir direnişe yol açmadan üretimin düşük maliyetlerle sürmesi sağlanıyor![1]

Emeğin küresel kadınlaşması...

Küreselleşmenin kadın emeğinin konumunda yol açtığı değişikliklerin bir kazanım olup olmadığı sorusu feminist yazında sıkça tartışılan başka bir konu. Kadınlar hem toplam istihdam içinde daha fazla yer almaya başladı, hem de uretimde yer aldıkları sektörler endüstri lehine değişti. Özellikle tekstil ve elektronik eşya sektörü gibi ihracatın bel kemiğini oluşturan sektörlerde Doğu ve Güneydoğu Asya ülkelerinde kadınların bu sektörler içindeki payı yüzde 60 civarında iken, Singapur, Malezya ve Tayland'ta bu oran yüzde 75-90'a kadar varıyor. Yani, neredeyse tamamı kadın işçilerden oluşan bir endüstri. Bu durum, emeğin kadınlaşması denen olguya işaret ediyor. Yani, kadınların küresel üretim süreci içinde daha fazla iş sahibi olmaları ve aynı zamanda kadın emeğine dayanan esnek bir üretim yapısına geçilmesi sayesinde daha önce erkeklere

ait olan sektorlerde erkek istihdamının azaltılması.

Feministler emeğin kadınlaşması olgusunun kadınlara bir fayda sağlamayacağı ve bunun geçici bir süreç olduğu görüşünde birleşiyorlar. Çünkü, üretim emek-yoğun sektörlerden, teknoloji yoğun sektörlere doğru kaydıkça erkek işçiler daha fazla tercih ediliyor. Bundan başka, emeğin kadınlaşması sadece küreselleşme sürecine sonradan katılan "gelişmekte" olan ülkeler için geçerli. Kuzeydeki zengin bolgelerde yaşayan kadınlar, güneyden getirilen düşük ücretli kadınlar nedeniyle işlerinden oluyor ve bugün özellikle gelişmiş ülkelerde kadınların sanayi sektöründeki ağırlıkları azalıyor. Avusturya, Kanada, Japonya, Hollanda ve Amerika gibi ülkelerde Filipin ve Tayland gibi ülkelerden kadın işçi getirtilmesi ve bunların sanayi sektöründe çalıştırılması oldukça yaygınlaşan bir uygulama.

Türkiye'de durum...

Türkiye de, tam da 1980'lerde dışa açılma ve serbestleşme hamleleriyle dünya ekonomisine eklemlenme sürecine girdi. Ancak, Türkiye'deki küreselleşmenin derecesi yukarıda çizilen çerçevede Güneydoğu Asya ülkeleri kadar ileri bir boyuta ulaşamadı. Dışa açılmanın bir ayağı olan ihracat sektorunun milli gelir içindeki payı oldukça düşük (yüzde 14). Ayrıca, küreselleşmenin bir başka olmazsa olmazı olan sermayenin rahatça işleyebileceği hukuksal altyapı ve piyasalar hâlâ tam anlamıyla oluşturulmuş değil. O yüzden, küreselleşmenin kadınlar açısından olumsuz etkilerinden söz ederken Türkiye yukarıdaki çerçevenin dışında kalıyor.

Türkiye'de 1950'den sonra kadın çalışanların toplam kadın nüfusu içindeki payı hızla düşmüş. Üstelik, 1980 sonrasında Türkiye liberalleşme politikaları çerçevesinde dünya ekonomisine eklemlenirken, bu oran daha da azalmış.[2] Yani, ülke küreselleşirken kadınlar daha az istihdam edilir olmuş. Öte yandan, kadınların sanayi sektöründe, özellikle tekstil gibi ihracata yönelik sektorlerde, yoğunlaşmalarına ya da esnek ve sigortasız üretim biçimlerinde istihdam edilmelerine benzer bir durum Türkiye için de söz konusu. Ancak, kadınların imalat sanayi istihdamı içinde yüzde 25'lik bir paya sahip olduğu ve bu oranın benzer süreçler yaşanan ülkelere göre oldukça düşük olduğu göz önüne alındığında, Güneydoğu Asya'dakine benzer bir sürecin burada ortaya çıkmadığını görüyoruz. Türkiye'de emeğin kadınlaşmasından çok emeğin erkekleşmesinin, ekonominin istihdam yaratma kapasitesinin düşüklüğü, işverenin cinsiyetçi tutumu ve en önemlisi kadınların iş yaşamlarını erkekler gibi süreklilik içinde yaşayamamaları gibi nedenlerden kaynaklandığı çeşitli çalışmalarda tespit ediliyor.[3]

Küreselleşmenin Krizi Karşısında Kadın Emeği...

Bir refah ütopyası olarak sunulan küreselleşmeye dair inanç 1997 yılında küresel ekonominin en yıkılmaz kaleleri olduğu düşünülen Güneydoğu Asya krizi ile birlikte parçalandı. Yabancı sermayenin panik içinde terk ettiği bu ülkelerde birbiri ardına yapılan devalüasyonlar ülkelerin dış borçlarının olduğu kadar ülke içinde gelir dağılımını da bozarak yoksullığun artmasına yol açtı. Emeğin bu bölgelerde kadınlaşması sebebiyle bu krizden en fazla yarayı da kadınlar aldı. Güney Kore'de krizin çıkmasını izleyen bir yıl içinde erkeklere oranla kadınlar daha fazla işlerinden oldular. Daha genç olanlar işten ilk çıkarılanlar oldu. Örneğin, 20-29 yaş arasındaki kadınların yüzde 14'ü işsiz kalırken, 15-19 yaş arasındaki kadınların yüzde 20'si bir yıl içinde işini kaybetti. Öte yandan, ihracat sektorlerinde düzenli çalışan işçi kadınlar çıkarılarak bunlara parça başına daha düşük ücretle iş verilmeye başlanması yine bu dönemde işverenlerin en fazla başvurduğu yöntemlerden biri oldu.[4] Krizin faturası eğitim çağındaki çocuklara da çıktı. Örneğin, Endonezya'da 6 milyon çocuk krizin patlak vermesinden hemen sonra okulları bırakırken, bir yıl içinde 7-12 yaş arasında okulu bırakan kızların oranı üçe katlandı. Erkek öğrencilerde ise bu oran daha düşük kaldı.

Sonuç

Özet olarak, küreselleşme pek çok açıdan kadınların hayatını etkiliyor. Ancak, istatistik verilerin yokluğu, küreselleşmenin kadınlar üzerindeki etkilerinin boyutunun tam olarak ortaya konmasını engellemekte. Öte yandan feminist tartışmalar içinde de küreselleşmenin varolan bağımlılık ilişkilerini güçlendirdiği, ayrıştırdığı, zayıflattığı ya da yeni formlar altında yeniden ürettiği konusunda tartışmalar devam ediyor. Küreselleşmenin yeterince anlaşılabilmesi için onun cinsiyetçi karakterinin genel kabul görmüş bilimsel yöntemler dışında "feminist" bir bakış açısından analiz edilmesi gerekiyor.

Yelda Yücel

Kaynaklar

1 Seguino Stephanie, "Accounting for Gender in Asian Economic Growth", *Feminist Economics*, Cilt 6, No. 3, Kasım 2000

2 Tunalı, İnsan, "To Work or Not to Work: An Examination of Female Labor Force Participation Rates in Urban Turkey" Beyrut'ta düzenlenen Ekonomik Araştırma Konferansı'nda sunulan tebliğ, Temmuz 1997

3 Eyuboğlu, Ayşe; Ozar, Şemsa, Tufan, Hulya, "Kentli Kadınların Çalışma Koşulları ve Çalışma Yaşamını Terk Nedenleri", *İktisat Dergisi*, Sayı 377, Mart 1998.

4 Aslanbeigui, Nahid; Gale Summerfield, "The Asian Crisis, Gender and the International Financial Architecture", *Feminist Economics* Cilt 6, No. 3, Kasım 2000

5 Wallerstein, Immanuel, "Doğu Asyanın Yükselişi ya da Yirmibirinci Yuzyılda Dunya Sistemi", *Bildiğimiz Dunyanın Sonu*, Metis Yayınları, 2000

Küresel politikaların kadınlara getirdiği

- Mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayan 1.5 milyar insanın yüzde 70'ini kadınlar oluşturuyor.
- Kadınlar dunyadaki toplam üretimin üçte ikisini üretmelerine rağmen, toplam gelirin ancak yüzde 5'ini alıyor. Oysa kadınların her yıl para kazanmadan yaptığı işin parasal değeri 11 trilyon dolar.
- Dünyadaki her üç kadından biri, cinsel kimliğine karşı saldırı ve şiddetle karşı karşıya.
- Dünya yetişkin nüfusunun yüzde 40'ı ağır ruhsal rahatsızlık içinde olup, bu oranın yüzde 70'ini kadınlar oluşturuyor. Yine yaşanan çoğu intihar vakasının öznesi kadın.
- Yetişkin kadın nüfusun yüzde 80'i fuhuş sektörünün saldırısı ile karşı karşıya.

Kadın emeği ile küreselleşme arasındaki bu ilişki, sorunların merkez ülkeler dışında yoğunlaştığı gibi bir yaklaşımla ele alınıyor. Özellikle AB'ye adaylığımızın gündeme gelmesiyle beraber, her alanda yaşanacağı varsayılan "iyileşmenin", ülkemizdeki kadınların durumuna da yansıyacağı bekleniyor. Küreselleşmenin en önemli kalelerinden olan AB'de, kadın emeğinin durumunu birkaç veriyle aktaralım.

- ICFTU'nun (Dünya Sendikalar Konfederasyonu) Temmuz 2000'de yayınladığı araştırmasında, AB de emek uygulamalarının, kabul edilmiş uluslararası emek standartlarının altında kaldığı tespit edildi. AB ülkelerindeki kadın emekçiler ayrımcılıkla karşı karşıya. İstisnasız bütün Avrupa ülkelerinde kadınlar, benzer işte çalışan erkeklerden daha düşük ücret alıyor ve çok daha zor terfi ettiriliyor.
- İtalya'da kadınlar aynı işi yapan erkeklerden yüzde 20 daha az ücret alıyorlar
- AB de kişi başına milli gelirin en yüksek olduğu ülke olan Lüksemburg, ILO'nun ayrımcılıkla ilgili 111 No'lu sözleşmesini ülke yasalarına geçirmeyen tek AB ülkesi ve AB içerisinde kadın erkek eşitsizliğinin en yoğun yaşandığı dört ülkeden biri.
- İspanya'da kadınlar aynı işi yapan erkeklerden yüzde 27 daha düşük ücret alıyor. Örneğin, İspanya'da sekreter erkekler sekreter kadınlardan yüzde 13 daha fazla ücret karşılığında istihdam ediliyorlar.
- Hollanda'da kadın erkek ücret dengesizliğinin oranı ise yüzde 24
- Belçika'da çalışan her üç kadından biri cinsel tacize maruz kalmakta.
- Yunanistan cinsel tacizin en yaygın olduğu ülkelerden biri ve kadınların şikâyeti engelleniyor.
- Yine tüm AB ülkelerinde, sendikal örgütlenmeyi dağıtmak ve engellemek için her türlü işveren girişimine göz yumuluyor. Özellikle grevlerin bitirilmesi için "özel mahkemeler" oluşturuluyor ve işten çıkarma tehdidine baş vuruluyor.
- AB içine alınacağı söylenen Doğu Avrupa (Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan vb) ülkelerinde 1990-2000 yılları arasında, AB'ye giriş için uygulanan sosyo-ekonomik yapısal uyum programları yüzünden 75 milyon kişi işsiz. Bu sayının yüzde 70'i kadınlardan oluşuyor. Ayrıca, kadınların önemli hak ve kazanımlarında (erken emeklilik, doğum izni, eşit ücret, ücretsiz kreş ve sağlık vb) ciddi kayıplar gözlenmekte.

Tüm bu veriler küreselleşmenin tüm dünyayı bir cehenneme çevirdiğini ortaya çıkarıyor. AB, bu küresel saldırının en örgütlü ve güçlü bolgesel aygıt durumunda. AB üyeliğinin yaratacağı sorunların tartışıldığı bugünlerde, özellikle kadın emeği olgusu temelinde sağlıklı bir tartışma kadın mücadelesinin geleceği açısından çok önemli. Bu yazı böyle bir tartışmanın başlatılmasında sınırlı bir sınırın ötesine kaygısıyla yazılmıştır.

MAI Karşıtı Çalışma Grubu

dizi öldü, yaşasın dizi!

Diziler ölebilir ama dizi ölmez tıpkı hayatların bitip hayatın devam ettiği gibi.

Herkeste bir telaş: *İkinci Bahar* bitiyor! Gazetelerde, dergilerde boy boy "biz ne mutlu bir aile... pardon çekim ekibiydik"ler, ana haber bültenlerinde başoyunculara röportajlar. En en sonuncu bölümü kimse kaçırmasın diye, geçen haftaki bölümü bir daha bir daha yayınlamalar, "herkes ne çok ağladı"yı, ille sizi de ağlatana kadar belletmeler!

İşte bizim Türk kültür endüstrimizin ve medya sektörümüzün timsah gözyaşları... Oysa, "Türk televizyon dizileri" üzerine bu yazı dizimizin çeşitli bölümlerinde ele aldığımız farklı etkenleri gözden geçirecek olsak, hem biz üzülmeyiz, hem de onların üzüntüsünün ne kadar yalan olduğunu görürüz. Tabii, onlar derken, dizide çalışan insanları değil, bu medya kuruluşlarındaki "karar verici"leri kast ediyorum. Çünkü çalışanlar tabii ki üzülürler, dedik ya, aniden işsiz, gelirsiz kalırlar, ne sigorta, ne bir şey... Gelelim asıl meselemize : biz neden üzülüyoruz, onlar neden aslında hiç de üzülmüyorlar ?

"Hayatınız dizi" diye başlamıştık anımsarsanız. Evet, bizdekiler gibi televizyon dizileri, tanıdıkları gereği "hayat" gibidirler. Bize benzeyen insanlar, bizimkilere benzer hayatları yaşarlar. Her hafta onlarla buluşuruz. Yani, örneğin, teyzem beni bir yıldır görmüyor, ama Türkân Şoray'ı, Meltem Cumbul'u her hafta, hatta bazen haftada iki kez görür. Onların derdi teyzemin derdi olur: Yani, teyzem benim birkaç haftalığına da olsa evsiz kaldığımı bilmez, ama Hanımı, Ali Haydar ve (ah ne şirin, geniş, çoluk-çocuk, torun-damat) ailesinin evsiz kaldığını bilir. Dolayısıyla biten her dizi, biten bir hayattır aslında, yitip giden ve bir daha geri gelmeyecek olan dostlardır, sessiz de olsa, tek yönlü de olsa dertleri, sırlarını paylaştığınız "dostlarınızdır" ölen.

Herkes bu ayrılığı, bu kopuşu aynı yoğunlukta yaşamaz tabii. Örneğin, şu *İkinci Bahar*'ın bitişi, kanımca daha çok, orta sınıf üstü, biraz entelektüel olan ve televizyonda başka dizi izlemeyenleri etkiliyor.. Tabii itiraf etmeseler de. Gidelim "halk"mıza, yani dizileri ille de "Şener Şen kalitesi", "görüntü ve oyunculuk" faktörleri gibi ulvi değerlere sığınmaksızın "kendime yakın buluyorum da onları seviyorum; bizim hayatlarımıza benziyor" gibi yalın gerekçelerle sevenlere. Onlar tek bir dizi izlemiyorlar: Yani bizimkinin üç beş katı çok "arkadaşları" var. Birileri gitse de birileri kalıyor!

Ayrıca, biz çok biliyormuş gibi dursak da, onlar dizilerin bir "sanayi ürünü" olduğunu ve bir "metin" olduğunu gerçekte hepimizden daha iyi algılıyorlar. Popüler-boyalı gazetelerin televizyon eklerinden okuduklarını değerlendirip : "Bu dizi yakında biter çünkü ekipte kavga çıkmış," diyorlar. Dahası *Şelmaz Tango*'nun en şatafatlı zamanında, orta yaşlı, orta sınıftan bir ev kadınının belirttiği gibi, "Şu senarist, erkeklere de biraz şirin görünmezse, reytingi düşer, dizi kalkar." yorumunu yapıyorlar. Çünkü onlar entelektüel elitimiz gibi "az-öz" dizi izleyicisi değiller ve biliyorlar ki, bu sezon başından beri, beş büyük televizyon kanalında gösterimden kalkan toplam dizi sayısı on!

Peki bu dizilerin varlığına ilişkin kararları verenler neden üzülmüyor? Çünkü onlar, her ne kadar Türk usulü olsa da, bir endüstrinin çarklarını ellerinde tutuyorlar: Bankaları da var, çeşitli şirketleri de, alet edevat da pazarlıyorlar, telefon ihalesiyle de ilgileniyorlar. Yani? Banka mı battı, borç mu var, yeni bir ürün için ilişkiye geçilen Amerikalı işadamları mı dolandırıldı: Bir ayarlama yapılıp, çark yine döner. İnsanlar işten çıkarılır (hiç dert değil, ne sendika var, ne karışan, ne görüşen!), pahalı diziler durdurulur. Ya da farklı bir program bulunur ve beş büyükler arası rekabet-işbirliğinin yazılı olmayan koşullarına göre, aynı anda "patlatılır". İzleyici, aniden, bir çarşamba akşamı beş kanaldaki beş dizi arasından seçme yapacağına, beş kanaldaki beş yarışma programı arasından seçme yapar. Şener Şen yerine Beyaz! Kimi zaman da, TV kanalları değil, dizi üreticilerinden gelir bu karar. Bir oyuncu, "Yeter tadında bırakalım, yüzüm eskimesin." der ya da senarist değişir, baş kadın oyuncu hamile kalır, doğuracaktır, yurt dışına gider, vb

Evet diziler biter. Hayıflanmayın, biten sadece *İkinci Bahar* değil, *Babaeri* de bitiyor, bazı başkaları da. *Süper Baba* bitti ne oldu, *Şelmaz Tango*, *Hastane*, *İlişkiler*, *Aşkın Dağlarda Gezer*, *Sıcak Saatler*... Bu listeyi tamamlamaya kalksam akıllara durgunluk verir. Türk dizilerini, örneğin şu ünlü Brezilya dizilerinden ya da bazı Amerikan "tefrikalarından" ayıran en önemli özelliklerden biri de budur. Bizde çok dizi vardır ama her birinin ömrü kısadır. Biraz da insanlarımız gibi... Hem, sakın üzülmeyin: Ereğlinin, pardon kültür endüstrilerinin sağı solu (ve çıkarı) hiç belli olmaz, bakarsınız yepyeni, eskisinden de çok seveceğiniz bir dizi başlamış, hatta eski diziniz iki sene aradan sonra yine çıkıvermiş ekranlara. Örneğin, belki de siz bu satırları okurken *Çılgın Bediş*'in yeni bir bölümü yayınlanmış olacak.

İşte dizilerin hayattan en önemli farklarından biri de budur. Dizilerde hiçbir şey geri dönüşsüz değildir, ölüm bile. Oyuncu ayrıldı diye, senarist olanın sahnesi yazar, bir sezon sonra, bakarsınız, meğer ölen başkasıymış ya da kalp masajıyla geri dönmüş.

Biz de bu yazı dizimize bir küçük ara verelim dedik, ama her an başka TV programlarıyla karşınıza çıkabiliriz.

Yazan, yöneten, oynayan, kurgulayan, seslendiren
Hülya Tufan Tanrıöver

Kadınlar kadınlardan destek bekliyor!

Değirmendere'de 1999 Aralık ayından itibaren KSGM'nün desteği ile başlatılan bir proje 2000 Aralık ayı itibariyle bitiyor. Projenin amacı deprem bölgesindeki kadınların bir dayanışma grubu oluşturmalarını sağlamaktı. Proje içinde bir araya gelen kadınlar son dört aydır proje ertesinde "Nasıl bir arada kalırız, ne yaparız?" sorusuna cevap arıyorlardı. Sonunda bir kadın kooperatifi kurmaya karar verdiler. Şu anda kooperatif sözleşmelerini ve gerekli başvuru dilekçelerini hazırlamış durumdalar. Yirmi kurucu kadın üye olarak işlemlerini yürütüyor. Kooperatifin kuruluş (258.000.000 TL, noter masrafı ve sermaye) masrafları ile kooperatif merkezinin kira (100.000.000 TL) ve hava parası (2000 dolar) için gerekli bütçeyi (aile ve çevrelerinin küçük görmesine, siz başaramazsınız demelerine ve çoğunun şu anda gelir getiren bir işe sahip olmamasına rağmen hemen hemen toparlamış durumdalar. Aralarında şu anda mum üretimi için bir eğitmen, anne-çocuk eğitimi kursu görmüş olan bir genç ve el işi hocalığı yapanlar ve geçmişte işletme deneyimine sahip olanlar da var. Ancak 2000 dolarlık hava parasını tamamlayabilmek için 800 dolarları eksik. Bu açığı tamamlamak için bağış değil ama borç arıyorlar. "Deprem bölgesi çok bağış aldı ama biz kooperatifimize, şimdiye kadar yapıklarımıza ve kendimize sahip çıkmak için bağış değil, borç istiyoruz" diyorlar. Bu kooperatifle birlikte, kadınlara yönelik hazırlanmış ve kuruluşu takiben başvurusu yapılacak iki projeleri var. Bunun yanı sıra kooperatife kazanç sağlayıcı bir "kadın kahvesi" kuracaklar. Kaymakamlık tarafından verilen bir prefabrike çevredeki fabrikalara/işyerlerine yemek hazırlayıp satacaklar. Bunun için gerekli olan sanayi tipi mutfak donanımı kendilerine bağış olarak geliyor. Ayrıca ODTÜ baraka kentteki atölyeler el işi üretmeleri için kadınların işletmesine verilecek. Kısacası pek çok adım atılmış durumda. Bu kadar adım geri atmamak **için destek bekliyorlar!**.

Not: Açılan banka hesap numarası hesap bakiyesi 800 dolar olduğunda kendini kapatacaktır. Bu nedenle katkılarınızı yatırırken hesabınız olan bir bankadan havale yapmanızı ve havalenin size dönebileceğini bankamıza bildirmenizi rica ederiz. Ayrıca havalenizi yaparken havale kâğıdına adınızı, soyadınızı, iletişim numaranızı ve hesap numaranızı yazdırmayı lütfen unutmayın, çünkü daha sonra size olan borcun aktarılmasında bu bilgilere ihtiyaç duyulacaktır.

Ayrıntılı bilgi için: Nevan Varol Yüce 0533 421 28 26
Değirmendere Kadın Destek Merkezi Kültür ve İşletme Kooperatifi için desteklerinizi Kocaeli-İş Bankası Değirmendere Şb. 2415 301000 368392 No.lu hesap numarasına ve Melek Gündoğan, Razive Şahin, Gülay Ozantürk ortak hesabına yatırabilirsiniz.

biz de tiyatro yaparız!

Tiyatro tartışmalarının gündemde olduğu bir döneme rastladı, "Sessizliğin Sesi" adlı oyunumuz. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Okmeydanı Toplum Merkezi'nde yürüttüğümüz atölye çalışmasının bir ürünü olarak, 28 Kasım'da bir gösteri düzenledik. Burada çalışma tekniğimizden ve gösterimizden söz ederek tiyatronun işlevi üzerine sürmekte olan tartışmalara farklı bir perspektif kazandırmayı amaçlıyorum.

Okmeydanı Toplum Merkezi kadınlara ve çocuklara yönelik çeşitli kurslar ve eğitim programları düzenleyen bir kurum. El sanatları, kumaş boyama gibi kursların yanı sıra, tiyatro kursuna da katılmak isteyen on kadın bir araya geldi ekim ayında. Çalışma ürkek adımlar ve titreyen seslerle başladı. Ama zaman ilerledikçe, "Bu yaştan sonra tiyatro mu oynayacağız?" sorusu, "Ne zaman oynuyoruz?" sorusuna dönüştü kolayca. Okmeydanı ve çevresinde oturmakta olan katılımcılarımızın çoğunun evli ve çocuk sahibi olması da durumu değiştirmedi. Kadınlar hazırladıkları iki oyunu içerisinde akrabaları, arkadaşları, hatta çocukları olan bir seyirci grubuna sundular. Oynadıkları karakterlerin hakkını vererek hem de! Bu atölye çalışmasıyla, ev kadınlarına el becerilerini artırmak dışında da kendilerini geliştirebilecekleri bir alanın, tiyatronun, varolduğu gösterilmiş oldu.

Çalışmada kullanılan teknik, Brezilyalı tiyatro insanı Augusto Boal'ın geliştirdiği "Ezilenlerin Tiyatrosu"dur. Boal'ın tiyatroyu sosyal değişimi sağlayabilecek bir araç olarak gördüğünü söylebiliriz. Boal'ın başlıca amacı, ezilme ve baskı kavramları üzerine tiyatro yapmak, bu yolla da bunların gözle görünür olmasına ve tartışılabilir hale gelmesine olanak sağlamaktır. Geleneksel tiyatro biçimini, seyirci ile sahne arasındaki ilişkiyi farklılaştırmak isteyen Boal'a göre, diyalogun monologa dönüşmesi baskıyı doğurmaktadır. Bu nedenle, seyirci ile sahne arasındaki ilişkiyi monologdan diyaloga dönüştürmeye çalışır. Amacı, tiyatroda seyircinin de aktif rol almasını sağlayarak seyirci ile sahne arasındaki bu baskı unsurunu yok etmektir. Seyircilerin sahnedeki oyunu durdurabilmeleri ve oyuncuların yerini alarak, farklı çözümler üretmeye çalışmaları (dolayısıyla oynamaları), tiyatroyu "seyircinin tiyatrosu"na dönüştürür. Boal'a göre, sosyal değişim yalnızca, seyircinin bir oyun seyretmesiyle, bunun üzerine düşünmesiyle ve çözümleri hayal etmesiyle değil, aynı zamanda "oynaması", değişimi kendisinin yaşaması ve karar verme mekanizmasında söz hakkına sahip olmasıyla gerçekleşecektir. Ancak tüm bu süreç, ortak karar verme ve kollektif bir biçimde yansılamaya gidilmesiyle toplumsal değişimin gerçekleşmesine yardımcı olacaktır.

Boal'ın tekniğini kullanarak, kendi yaşadıklarımızdan, deneyimlerimizden, baskı ve ezilmenin "bizim" için ne ifade ettiğinden, yani kendimizden yola çıkarak, "Sessizliğin Sesi" adını verdiğimiz iki oyunu hazırladık. Geleneksel tiyatro anlayışının dışındaki bu çalışma tekniği ile katılımcıların kendi deneyimlerini katmaları, grubu belirli bir konuda birleştirdi: "Kadınların maruz kaldığı fiziksel şiddet". Hiçbirimizin "benim hikâyem" ya da "benim hikâyem değil" diyemeyeceği oyunlardı bunlar. Herkesin kendinden bir parça bulduğu bu oyunlar, aslında grubun kendi oyunuydu. Gösteri günü yaklaştıkça heyecanımız arttı. Çünkü seyirci, koltuğuna oturup seyretmeye alışıktı. Biz ise onlara, oyunu seyrettirdikten sonra bir daha oynayıp, istedikleri yerde "Durun!" deme hakkını vermek ve "başı dertte olan karakterin" yerini alıp, onun durumuna çözümler üretmelerini sağlamak istiyorduk. Seyirci buna hazır mıydı? Ya kimse sahneye gelip oynamazsa? Ancak korktuğumuz olmadı. Seyirciler, umduğumuz gibi karakterlerin yerini almaya, kendi çözüm yollarını üretmeye ve baskıyı azaltmaya ya da yok etmeye çalıştı. Oyunu durduran her kadın, bir öncekinden farklı bir strateji uygulamaya ve kendi çözümünü vurgulamaya özen gösterdi. Örneğin bir seyirci oyuncu, genç kız karakterinin yerini almak istedi. Oyun, bu genç kızın sinemaya gitmek istemesini konu alıyordu. Babasından izin almak için annesini aracı olarak kullanan genç kız, babanın anneye şiddet göstermesini doğuran kavganın başlangıcını oluşturuyordu. Seyirci/oyuncu, genç kızın yerini alarak, babasıyla iletişim kurmayı denedi. Aracı olarak anneyi ortadan kaldırarak, farklı bir ilişki ve iletişim tarzını denedi ve baba karakteriyle kendi mücadele etmeye çalıştı. Bu durumda, baskıcı karakterleri temsil eden baba, anne ve erkek çocuklarla da mücadele etmesi gerekti. Ancak anneyi aracı olmaktan çıkartması, olay akışını değiştirdi. Bu noktada önemli olan, "ezilen" karakterlere farklı çözüm yolları aranmasıydı. Bir başka seyirci/oyuncu ise, annenin yerini aldı. Daha önce bahsettiğim diğer baskıcı karakterlerden kurtulmak için, baba ile yalnız konuşmayı denedi. Bu örneklerden de görüldüğü gibi, bizim kurguladığımız senaryonun bir çok versiyonunun olduğu kanıtlandı. "Sessizliğin Sesi", atölye çalışmasının katılımcıları ile seyircinin, kendi oyunlarını, tiyatrolarını beraberce sergilemeleriyle sonlandı. Kadınlar, "şiddete karşı" nasıl mücadele edebileceklerini birlikte ve tiyatro yoluyla aradılar.

Biz de tiyatro yaptık.

Bu atölye çalışması, her kesiminden kadının tiyatro yapabileceğinin bir göstergesiydi. Kadınların ortak sorunlarını tiyatro yoluyla göstermek, seyircinin katılımıyla beraber çözümler üretmek, sanının erkek egemen sistem içinde kadınların direniş noktalarından biri olacaktır. Farklı bir açıdan bakıldığında, beden ve sesin hâkim olduğu tiyatroda kadınların ver edinmek istemeleri de bir karşı çıkış olarak görülebilir. Ancak profesyonel ya da amatör oyunculuk yapmakta olan kadınlar için bu karşı çıkışın tek başına yetmediği ve yetmeyeceği açıkça görülüyor. Çünkü, tiyatrodaki kadın imgesi de, erkek hayallerinin ve yaratıcılığının nesnesi konumunda.[1] Kadınların sahnede varolabilmesi ve nesneden özneye dönüşebilmesi, ancak bu iki olgunun birlikteliğiyle gerçekleşebilir. Kadınların ürettiği tiyatronun "tabu yıkıcı" olabilmesi de, bu birlikteliğe bağlı değil mi?.. Erkek egemen söylem "kadını cinselliği üzerinden tanımlıyor. Cinsellik bir tabu ise eğer, bu tabunun yıkılması bu söyleme karşı çıkarak mümkün olabilir. Tiyatroda hem kadına cinsel bir nesne olarak bakılması, hem de bu tutumun tabuların yıkılması olarak tanımlanması, yaratılan kavramı kargaşasının açık bir kanıtı bence. Erkek egemen söylemin tiyatroda da ne kadar güçlü olduğunun bir kanıtıdır ATÇ'de yaşanmakta olanlar.[2]

Tiyatro yoluyla bir sosyal değişim amaçlanıyorsa eğer, bu tiyatronun kendi dinamikleri içerisinde olmalıdır. Biz tiyatrodaki erkek egemen söyleme tiyatro ile karşı çıkıyoruz ve "Biz de tiyatro yaparız!" diyoruz. Yüreklilikleriyle, cesaretleriyle ve yaratıcılıklarıyla bu atölye çalışmasını sırtlayan Aysel, Zubeyde, Selen, Sermil, Gülistan, Zeynep, Aysel, Ayten, Tülay ve Necmiye'ye teşekkür ediyorum. Bizi seyreden ve oyuna katılan tüm seyirciye de!

Jale Karabekir

(1) Örneğin İBŞT'de sahnelenen "Kafkas Tebeşir Dairesi" adlı oyun.

(2) *Pazartesi* dergisinin Aralık 2000 sayısında yer alan Bevhan Demir'in "12 Eylül'e direndi, nefsine direnemedi" adlı haber yazısında ATÇ'deki taciz olayından bahsediliyordu. İnsancıl Atölyesi'nde çalışanlar "Bizler bu çalışma içinde kendimizi geliştirmeye çalışırken bize en çok anlatılan şey, 'Tabularınızı yıkın, haklarınızı savunun' gibi şeylerdi," diyorlar. Ancak tabuların yıkılması ile taciz arasındaki bağlantı hâlâ tartışılmakta.

Otistik bir çocuğun annesi olmak

"onların maskeleri yok"

Her gün bir şekilde değip geçtiğimiz, üzerinde pek de fazla düşünmediğimiz yüzle ce insanın farklı öyküsü var. Bu öyküleri bilmiyoruz... Aslında bilmek de istemiyoru

"Dokuz aylıkken bazı farklılıklar gözlemlemeye başladım. Göz kontağı kavbı gibi... Yürümeye başladığı zaman ise kendi etrafında donmeye başladı. Televizyonda reklamlara takılıp kalıyordu. İsmine tepki vermiyor, duymamış gibi davranıyordu. oysa arka odadan reklamların sesini duyup geliyordu. Kronik uyku bozuklukları vardı. Uyuyor muydu bilmiyorum... Saatlerce sallamamız gerekiyordu. Belime ip bağlıyordum ve sabaha kadar sallıyordum. Sallamayı durduğum anda ortalık inliyordu".

Yukarıdaki sözler, gitgide aymlaşmaya zorlandığımız, kimsenin birbirini anlamadığı, anlamak istemediği şu günlerde tanıdığım Siral'ın, oğlu Rüzgâr hakkındaki sözleri...

Siral, Rüzgâr'ı doğurduğunda yirmi yedi yaşındadır. Rüzgâr, yaşıtlarından biraz farklı: üç yaşından beri okuyabilen, hafızası ve matematiksel zekâsı çok güçlü, hareketli, sürekli ilgi bekleyen bir çocuk. Rüzgâr'da ilk farklılıkları gözlemlediğinde, çevresindeki herkes onun abarttığını, Rüzgâr'da yaşıtlarından farklı hiçbir durumun olmadığını iddia eder.

"Ben bir şeylerin en ucuna giderek yaşamaya alışkının, olabileceğin en kötüsünü düşünürüm ve kendimi ona göre hazırlarım. İnsanlar da bu yanımı bildiklerinden abarttığımı düşünüyorlardı. Böyle bir şey olmamasını bilinçaltı da istiyor. Üstelik çevre de abarttığımızı söyleyerek suçluyor."

Rüzgâr iki yaşına geldiğinde, Siral insanların ne dediğine kulak asmaz ve bir nöropsikiyatriste gitmeye karar verir. Önce Çapa Tıp Fakültesi'ne, ardından da Marmara Üniversitesi'ne gider ve burada Rüzgâr'a kesin teşhis konur: otistik bozukluk.

"Önce anlamakta ve kabullenmekte zorlandım. Söz konusu olan kendi çocuğumdu ve bu konuda hiçbir bilgim yoktu." Otizm teşhisi konur konmaz terapilere başlamr. Çok ağır bir süreç geçirir. Türkiye'de bu konuda yayımlanmış pek fazla kaynak olmadığından yurt dışından kitap getirtir ve hiç bilmediği bir dünyanın içine girer. İlk başta terapistlerin önerisi üzerine, Rüzgâr'ı normal bir anaokuluna götürür, ancak gittiği hiçbir anaokulunda uzman olmadığından Rüzgâr'la yeterince ilgilenilmez ve "nereden çıktı bu çocuk" gözüyle bakılır. Öyle bir ilgisizlik hâkimdir ki. Rüzgâr'la biraz ilgilenen insanlara minnet duymak zorunda kalır. bu ilgilenme "normal, olması gerektiği gibi" davranmaktan başka bir şey değildir üstelik. Dört beş anaokulu denedikten sonra. bunun Rüzgâr a hiç yarar sağlamayacağını düşünerek anaokuluna göndermekten vazgeçer. Bu arada iki buçuk yaşından sonra Rüzgâr'da ağır krizler başlar. "Kimi zaman, Rüzgâr'ı kaptığım gibi gecevarısı sokağa fırladım, sokaklarda bağıra çağıra şarkı söyledik" Kimi zaman umudunu yitirir, ancak yılmaz; inatçı ve kararlı davranır. Rüzgâr'la yaptığı her şeyi keyifli hale getirmeye çalışır. Günde 5-6 saatini sokakta geçirir. Rüzgâr'la birlikte otobüs, dolmuş, sokak sokak dolaşırlar. İnsanların meraklı bakışlarına aldırmaz. Kendi bildiği yolda ilerler. Sonunda hiçbir şeyde sabır gösteremeyen, yoğun tepki veren Rüzgâr, yarım saat otobüs bekleyebilmeyi öğrenir, otobüste insanlarla ilişki kurmaya başlar, ilk kelimelerini kullamr, uykuları düzene girer ve kendini ifade edebilecek hale gelir. "Otistik bir çocukla gerçekten samimi değilseniz, asla ilişki kuramazsınız. Eğer bir şeye gönüllü katılmıyorsanız, ilişki kurmanız mümkün değil. Kısacası onların maskeleri yok. Rüzgâr sayesinde benim ilişki biçimim değişti. Kendi doğrularımı sorgulamayı öğrendim. Rüzgâr hiçbir şekilde kaçamayacağım bir ilişkiydi. Hayatımdaki sınırlarımın anlamını, doğruluğunu sorguladım. Esnek ve kapsayıcı oldum. Pijamayla sokakta gezmek bile normal gelmeye başladı. Bu süreç dönüştürücü ve öğreticiydi. Ancak, acıma sarmalına yakalandığımız anda oradan çıkmak mümkün değil. Unutlu olmayı öğreniyorsunuz. Ağıtlara da kulak asmamak gerekiyor. Niye ağlıyoruz ki? Birisi bizden farklı diye mi? İnsanlar farklı olandan ürküyorlar. Bulaşıcı hastalığı varmış gibi davranıyorlar. Normal değilsen potansiyel suçlusun zaten. Sokakta dolaştırma diyenler bile oldu. Çünkü görmek onları rahatsız ediyor. Bu tamamıyla bir toplumsal baskı ve bundan doğrudan doğruya etkilenen sizin çocuğunuz. Her alanda mücadele etmek durumundasınız. Bu nedenle bir kurumsallaşma ve destek gerekiyor. Çünkü yetemediğiniz yerler var. Bir psikolog bana, 'Bu kadar çok biliyorsanız, bütün anneler bir araya gelip siz kurumlaşın,' dedi. Neyle yapacaksın... Okul kurun diyor. Okul kurmak bu kadar kolay mı ?"

Rüzgâr'ın doğumundan itibaren, sürekli yanında olan, ne yapılacağı konusunda karar veren, çözüm üreten hep Siral'dir. Rüzgâr iki buçuk yaşındayken, kocasından ayrılır. Rüzgâr'ın babasıyla ilişkisi aşama aşama gelişir. Şu anda haftanın belirli günlerinde babasıyla birlikte oluyor ve olumlu bir ilişkisi var. Siral'in annesi, çocuk gelişim uzmanı olduğundan Siral'e destek olan insanların başında gelmektedir.

"Sorunlarla ve yaşananlarla genelde anneler yüşir. Babalarda yaşanan tipik problem. zor kabulmeleridir. Terapistlerin de söylediği ve yaygın olarak görülen her kültür seviyesinden ve toplumsal sınıf ilk kabullenen. sorunla yüzleşen. boğuşan yüzde 95 annedir. dolayısıyla daha çabuk yol alan. çözüreten de odur. Ama yıllarca kabullenmeyen çok fazla sayıda baba var. Öyle babalar gördüm ki örneğin down sendromlu bir çocuğun babasıyla rehabilitasyon merkezi konusunda sohbet ederken, bana down sendromlularm ne kadar yaşayacağını sordu. Müthiş rahatsız oldum. Bunu isteyip istemediğini sordu. 'evet' dedi. Bu durumdan utanç duyduğunu, kabullenemediğini söyledi. Bir de bu hastalıklar erkek bebeklerde dört kat daha fazla görülüyor. Erkek çocuğa da bizim toplumuzda statü anlamına geldiğinden, onun böyle olması baba için utanılacak bir durum. oysa kadınlarda böyle değil.

Siral in bir diğer mücadelesi de annelik kavramı üzerinedir. "Manevi bir boşluk yaşıyorsunuz ve kitasal annelik kavramı bu boşluğu doldurabilecek bir şey. Anne olunca toplum tarafından kutsanıyorsunuz. kutsandığınız bir şeyden vazgeçmek de zor, bu yüzden dolayı tehlikeli bir şey. Fedakârlık kavramı da sürekli içi boşaltılıyor Eh, benim durumum da farklı anneliğe berlel... Bu nedenle ben en büyük savaşımı kendimle verdim. Çünkü her an için havaya girebilirsiniz

Siral'e göre erken çocukluk döneminde en çok desteğin öncelikle anneye verilmesi gerekli. "Terapi ücretleri çok pahalı (saati 30-35 milyon civarında) ve her ne kadar sıvil toplum örgütleri bazı girişimlerde bulunsalar da bireylerin devlet desteği olmaksızın bir şeyler yapması pek mümkün değil. Örneğin, Türkiye'de özellikle kırsal kesimde bu tür çocuklar hâlâ köyün delisi muamelesi görmekte. Üniversite hastanelerinde ise otistik tanısı koyulsa da. hastalık hakkında seyrediyorsa, bazı durumlarda güçlük çekiliyor kimi zaman ciddiye alınmıyor. Oysa Amerika'da 3-21 yaş arası otistik çocuklara kanun gereği parasız eğitim sağlanıyor."

Siral hem oğlunun tedavisiyle ilgili karşılaştığı güçlüklerden dolayı hem de çalışması gerektiğinden bir arkadaşının da desteğiyle zihinsel özürlü çocuklar için bir terapi merkezi açmaya karar vermiş. Merkez, SSK ile birlikte, uzman bir kadroyla çalışıyor. "Rüzgâr şu anda konuşabiliyor. Kendi derdini anlatabiliyor... İleride yaşanabilecek sorunları çoğu da düşünmek istemiyorum. Çünkü korku tehlikeli ve zararlı olabiliyor. Çocukla olan ilişkinin doğallığı bozulabiliyor. Şimdiden gelecek korkusu yaşamak iki taraf için de işkence gibi bir şey."

Siral, Rüzgâr'ı sadece oğlu olarak değil, aynı zamanda hayatı kavrayışını değiştiren, kendisini sorgulamasını ve dönüştürmesini sağlayan bir şans olarak da görüyor.

Feryal Saygılı

* Doğuştan bir kromozom bozukluğu hastalığ.

büyük kadın ailesinden çekirdek kadın ailesine

O akşam ilk defa pijamalı erkek gördüm, gece yataktan düştüm...

Bir ara TRT televizyonunda gösterilen bir çocuk programı vardı, *Susam Sokağı* isminde. Kızım henüz ilkokula başlamamıştı. O programda, okul öncesi çocuklara aile kavramı öğretiliyordu; bir seferinde, şaşkınlıkla izlemiştim. Bir trenin, her kompartımanında farklı bir aile anlatılıyordu. Şöyle diyordu: İşte bir aile, anne-baba ve çocuk... Sonra başka bir kompartımana geçiyor; işte bir aile, dede ve çocuk... Sonra başkasına, işte bir aile, anne ve çocuk, çok geçmeden yayından kaldırdılar bu programı, çocukların kafası karışıyor diyerek..

Büyük kadın ailesinden gelmekteyim. Büyükannem (anneannemin annesi), anneannem, annem, ablam ve ben birlikte yaşıyorduk, dört nesilden kadın bir arada. Böylesine büyük ölçüde erkek yokluğunun temeli ise, asker olan kocaların çeşitli savaşlarda, genç yaşta ölmeleriydi. Sadece annem boşanıp, iki kızını da yanına alarak katılmıştı bu aileye.

Büyükannemin ve anneannemin şehit üç aylıkları ve annemin maaşıyla geçinip gidiyorduk. Yıllarca çocuklarını yalnız başına büyütmek zorunda kalan bu çeşitli yaştaki anneler ne varsa satmak zorunda kalmış, neticede elde maaşlardan başka bir şey de kalmamıştı. Büyükçe bir evimiz vardı, holünde kömür sobası yanan. Şimdi düşündüğümde, ilginç olan hepimizin aynı odada yatması, aynı odada oturması, aynı anda yemesi, yatması, kalkmasıydı. Kamp gibi bir şeydi yaşam. Yattığımız oda hayli büyüktü... İki adet iki kişilik, bir adet tek kişilik yataktan başka bir de gardrop ve tuvalet masası sığdırılmıştı. Tabii ki yataklar yan yana, sardalya kutusundaki balıklar gibiydik. Ben annemin, ablam anneannemin koynunda yatardık. En son büyükannem yatardı, pencereleri, kapıları okur, üfler, sonra sağa sola çarparak gelirdi. Oldukça yaşlandığında gözünde katarakt vardı, loş ışıkta hep yatağını kaybederdi. Birimiz kalkar onu yatağına yatırırdık.

O sıralar otuzlu yaşlarını süren annemin hezeyanları dışında, evimizde hep bir dinginlik ve huzur vardı.

Sonradan yaşadığım hep yalnız kadın hayatlarında tınısını unutamadığım: "Yemeeekkk hazzırr! Ya da "Üstünü giy üşüteceksiii-iimmm!!!" Ya da "Ayyy!! şimdi bayılacağım" türünde seslenmelerdi. Kofra atarsa anneannem yapardı, tamirat falan da mı gerekmezdi, bilmiyorum. Erkek işi demlecek hiçbir iş olmazdı hemen hemen.

İlk giden annem oldu. İlkokuldaydık. Annem evlenmeye karar verdi ve biz dört kadın kaldık. Ben anneannemin yatağına transfer oldum. Ablamsa bana hava atarak tek yatmaya başladı. Biraz özlem ve kafa karıştıklığı yaşadık elbet ama öylesine sakin ve sevgi doluydu ki evimiz, hepimiz birbirimizin gözlerine bakardık üzmemek için. Zaten çok geçmeden aramıza küçük bir kadın daha geldi. Annemin yeni çocuğu, bizim minik kardeşimiz. Annem çalıştığı için, ufaklık sabahtan akşama bizim kadroya girdi, böylece biz de ilk annelik denemelerimizi elde etmeye başladık.

Sonra bir kayıp verdik, liseyi bitirdiğimiz yıllardı, büyükannem geceden temenna etti, sabah çok anlamlı ve sevgi dolu bir hayatı sonlandırdı... Gördüğüm ilk cansızdı, öyle güzel tebessüm ediyordu ki ölümden hiç korkmadım.

Bir ara ben bir gittim, bir geldim. Göz açıp kapayana kadar evlendim, ayrıldım. İki günlük bir balgünü (balayımı kısasına denir) geçti, eve geldik. O gece ilk defa pijamalı bir erkek gördüm, gece yataktan düştüm. Kafam karıştı, sabah kahvaltı hazırlamadığım için kafama ayakkabı fırçası yiyince, kendime geldim. Birkaç ay sonra da, caamın kadın evime kavuştum.

Bu tecrübe, aslında bir kazanım oldu: anneme sürekli cevap vermek zorunda kaldığımız, "Nerde kaldın, nerdeydin?" sorularından kurtulduk ve bağımsızlığımızı ilan ettik. Artık ablam ve ben evimizi geçindirecektik, tabii tüm problemlerimizde hep yanımızda olan, hep bizim tarafımızı tutan anneanneciğimin maaşı da vardı.

Ara ara ablamla yaptığımız giysi kavgaları dışında, ki bunlar bazen öyle ateşli olurdu ki, anneannemin dişleri kenetlenirdi korkudan, huzurumuz yerindeydi.

1979'da ablam evlendi, anneannemle yalnız kaldık. Mutlu bir yıl yaşadık ama hayat sarpa sarmıştı, 1980!.. Ya yurt dışına gidecektim, ya da... Evlendim. Anneannem tek kaldı... Ama hep ona yakın evlerde oturdum. O hemen hemen on yıl sürecek yalnız hayatına devam etti, ilk büyük aile evimizde... Büyük odayı hiç boşmadı, ama orada da yatmadı artık.

On beş yıldır, kızımı ve ben birlikte yaşıyoruz, hiç yolcu almadık... Arada bir bağrışmalar oluyorsa da sakin ve hoş bir hayatımız var... Zaten artık tamirat falan yapmayı da öğrendim. Küçük ama huzurlu bir aileyiz. Ayrı odalarımız var, zamanımızın çoğunu evde ayrı alanlarda geçiriyoruz. Ancak istersek aynı mekânı paylaşıyoruz. Ama bir korku anında hemen birbirimizin yatağında alıyoruz soluğu, şükür ki bu az oluyor. Küçük çekirdek ailemizi seviyoruz... Bir gün, o beni bırakana kadar.

Nur

Nezihe Muhiddin ne alemde?

"Meşrutiyet'ten sonra yeni baştan dünyaya gelir gibi olmuştuk. Türk Kadınlar Birliği, kadınların sahip olmaları lazım gelen haklara kavuşturmak gayesi güttü. Birlik bu lüzumdan doğdu."

Nezihe Muhiddin (1899-1958), kadınların siyasal hak mücadelesinde önde yer almış kadınlardan biridir. Öğretmenlik, dergicilik, dernekçilik ve yazarlık gibi vasıflara sahiptir. 1923 yılında Kadınlar Halk Fırkası'nı kurar ve başkanlığına getirilir. Ancak Fırka, seçim kanununda kadınlara seçme seçilme hakkı tanınmadığı için Ankara'nın onayını alamaz ve kapatılır. Bunun üzerine yine Nezihe Muhiddin öncülüğünde 1924'te Türk Kadınlar Birliği adında bir dernek kurulur. Nezihe Muhiddin 1927 yılına kadar bu derneğin başkanlığında bulunur. Muhiddin, derneğin programında yer almasa da kadınlar için siyasal hak talebinin gerekliliği üzerinde sık sık durur ve bu talebini çıkardığı *Kadın Yolu* dergisinde dile getirir. Muhiddin, 1927 yılında, derneğin hesaplarında yolsuzluk yapmış olmakla suçlanır ve dernek başkanlığından istifa eder. Yerine gelen yönetim, daha çok kültürel ve hayır amaçlı işlere önem verir. 1935'de İstanbul'da toplanan 12. Uluslararası Kadınlar Birliği Kongresi'nden sonra dernek tek parti kararıyla kapatılır. Nezihe Muhiddin, birlikten ayrıldıktan sonra bir süre Serbest Cumhuriyet Fırkası içinde yer alır ve kadınların seçme ve seçilme hakkı için bu parti içinde mücadelesini sürdürür. 1935 seçimlerine bağımsız aday olarak katılır, ancak desteği olmadığından seçilemez. Bundan sonraki yaşamını roman yazarak devam eder. Yaşamı bir akıl hastanesinde noktalanır.

1935 yılında *Yedi Gün Dergisi*'nden Naci Sadullah isimli bir muhabir Nezihe Muhiddin'in evine giderek onunla bir röportaj yapar*. Muhabir sorularında alaycı bir üslup kullansa da, Nezihe Muhiddin, büyük bir içtenlik ve samimiyetle soruları yanıtlar. Kadın hareketinin öncülerinden biriyle, altmış beş sene evvel yapılmış bu röportajı, sizinle de paylaşmak istedik.

Nezihe Muhiddin Hanım'ın Harbiye'deki apartımanının salonundayız. Kadınlar Birliği'nin sabık reisi, duvarları tarih sayfalarına çeviren eski resimlerin sahiplerinden bahsediyor. Yarı şaka cevabıma gülerek büyük dedesi Ağa Hüseyin Paşa hakkında verdiği malumatı tamamladı:

-Ağa Hüseyin Paşa, ilk Türk Seraskeridir de...Sonra, onun tam karşısındaki yağlı boya portreyi işaretle ilave etti:

-Bu da meşhur Tepedenli Ali Paşa'dır! Kocamın büyük babasının büyük babası oluyormuş... Eğer o şimdi sağ olsaydı, kocam prens, ben de prenses olacaktık!

Nezihe Muhiddin Hanım'ın eseflemesindeki samimiyeti görünce, içimi çekerek iştirak eder görünmek mecburiyetinde kaldım:

-Vah,vah, çok yazık olmuş hanımefendi!

Kadınlar Birliği Müessesesi'nin, Tepeden'li de beraber ölen prenseslik hülyalarının, hasreti, umduğum kadar uzun sürmedi. O, genç uşağa, benim için ikinci bir likör emrettikten sonra güldü:

-Kadınlar Birliği'ni de onuna yazmışsınız ha! O yazıyı okuyanlar, oradaki hanımların fotoğrafçınızın önünde poz almaya çalışmaktan, sizinle konuşmaya vakit bulamadıklarını zannediyorlar!

-Böyle zannedecekleri, yanılmayacaklarına temin edebilirim hanımefendi. Nezihe Muhiddin Hanım, sebebini cevabımdan anladığım bir kahkahayı zapt edemedi:

-Demek ki beni de öyle zannettiğiniz için fotoğrafçınızı getirmediniz?

-Estafurullah efendim! Ele geçirdiğim konuşma fırsatını kaçırmamak için, soluk almadan söze başladım:

-Hanımefendi, bir dostunun Kadınlar Birliği hakkındaki kanaatini arzetmekliğime müsaade buyurulur mu?

-Buyrun efendim!

-Efendim, o: "Bir yerde, yangın zelzele gibi facialar vuku bulunca, hayır sahipleri, yardım komisyonları teşkil ederler. Bu muvakkat komisyon, elinden gelen muaveneti yaptıktan sonra, bittabi dağılır.

Kadınlar Birliği, kadınlarımızın bir çok içtimai mahrumiyetler içinde bulundukları bir devrede teşekkül etti. Onları, sahip olmaları lazım gelen haklara kavuşturmak gayesini güttü. Bugünün kadını, her sahada erkekle müsavi haklara maliktir. Binaenaleyh, bütün maksatlarını temin etmiş olan Kadınlar Birliği'nin elinden gelen yardımı yapmış bir muvakkat muavenet komisyonu gibi kendiliğinden dağılması lazımdır!" diyor. Siz, bu fikre iştirak ediyor musunuz?

Nezihe Muhiddin Hanım, hakiki ve samimi kanaatini hassas hemcinslerini gücendirmeden ifade edebilmek için epey düşündü. Verdiği cevabı bir kelime değiştirmeden yazıyorum:

-Meşrutiyetten sonra yeni baştan dünyaya gelir gibi olmuştuk. O sıralarda, dostunuzun söylediği maksatların temini için Kadın Birliğine lüzum vardı. Ve bu birlik bu lüzumdan doğdu. Her "yeni doğan" gibi mırıldandık, sızdandık, çırpındık... "Ağlamayana süt verilmez!" denir. Nitekim, bize, o kadar güzel gıda verdiler ki, bugün, erkek yetişmiş birer genç irisi halindeyiz. Avrupa'da okur yazar kadınlar, sade çayla, baloyla, sinemayla, modayla vakit geçirmekle iktifa edemiyorlar. Ve bir birlik teşkil etmişler. Orada toplanıp, ciddi, içtimai meseleler etrafında münakaşalar yapmanın, konuşmanın zevkini tadıyorlar.

Bizim Kadınlar Birliği de pekâlâ, oradakiler gibi bir entelektüeller kulübü olabilir. Mesela benim tanıdığım ve temas ettiğim hanımların hepsi epeyce münevverdirler...

-Söylediğiniz hanımlardan ekserisinin zevcleri çok kıskanç olacaklar!

-Niçin?

-Bu hanımların ekserisi hiç sokağa çıkmıyorlar da!

Nezihe Muhiddin hanım bunu derhal tekzip etti:

-Ne münasebet efendim, her gün çıkarlar!

Güldüm:

-Hanımefendi, ben ki mesleğim itibariyle muhtelif muhitlere girip çıkarım. Emin olun ki, tanışmak şerefini kazandığım hanımefendiler içinde "Münevver" ismini taşıyanlar, "Münevver" sıfatına hak kazananlardan çoktur. Bu itibarla, iddianıza inana-

NEZİHE MUHİTTİN HANIM NE ALEMDE?.....

Nezihe Muhiddin hanım

bilmek için bahsettiğiniz hanımefendilerin toplantılara çok az karıştıklarına hükmetmek mecburiyetinde kalmıştım.

Ve neticelenmesi güç bir münakaşanın açılmasına mani olmak için derhal bir sual yetiştirdim:

-Kadınlar Birliğinin, dünya sulhunu temine çalışmasına ne dersiniz?

-Bu, yeni bir şey değildir ki... İlk teşekkül ettiğiniz zamanlarda, Beynelmilel Kadınlar Birliği'ne dahil olmak istemiştik. Bize, sulh cemiyetine aza olmak lüzumundan bahsettiler. Kabul mecburiyetinde kaldık. Fakat asıl mesele, sulha hizmet yolunda yapılacak işleri tayinde isabet göstermektir. Sulh, "Uyusun da büyüsün yavrum ninni! Dövüşmesin, harp etmesin, ninni!" kabilinden ninnilerle çocuk yetiştirmekle temin olunamaz. Halbuki, Beynelmilel Sulh Cemiyeti'nin misyoner azaları, güya sulhu temin maksadıyla verdikleri konferanslarda dinleyicilere miskiyane bir sabır telkin etmeğe çalışırlar. İçlerinden bir tanesini bilirim ki, bir konferans kürsüsünde hançeresini patlatıncaya kadar bağırıyor ve "Hanımlar," diyordu, "Hz. İsa'nın başına iğneli taç konuldu. O, buna boyun eğdi. Yüzüne tokat attılar, öbür yanağını da uzattı. Hemcinslerimizin cephelerde birbirlerinin kanlarını içmelerine şahit olmak istemiyorsak, koca peygamberden ibret alalım!" Fakat gayet garip bir tesadüf bana öğretti ki, bu fetvayı veren sulhperver bir hanımın oğlu, ta bilmem nereden kalkıp ta Anadolu'ya saldıran düşmanlar ordusunun safları arasında idi. Bu misal, gayet iyi gösterir ki, insani hislerden dem vuran sulh konferansçılarının miskinlik telkin eden nazariyeleri, menfaat çarpışınca derhal iflasa mahkûmdurlar. Ve sulh...Sade kuvvetle temin olunur. Bunu bilen hükümetimiz, harici siyasetimizi olduğu kadar, dahili vaziyetimizi de günden güne ve her sahada kuvvetlendiriyor."

Romanlarını nasıl yazdığı sorusuna ise, "*Hususi bahisleri daima yattığım yerde yazıyorum*" deyince cümlesini bitirmesine fırsat bırakılmaksızın, bir kahkaha daha patlar ve muhabir, eğer bütün muharirler böyle yazsalardı, matbaalar yatakhanelere dönerdi diyerek, çok zeki espirilerinden birini daha patlatır. En son olarak, hakkında yazılan tenkitlerin onu kızdırıp kızdırmadığı sorusuna,

-Yo, katiyen... Hatta hoşlanırım. Mesela, ben Birlik'te iken, karikatürlerimi yaparlar, türlü türlü tenkitler, alaylar ederlerdi... Bunları alınca bir odaya kapanıp saatlerce, katıla katıla gülerdim.

"Çilek likörü" eşliğinde yapılan bu röportaja Nezihe Muhiddin'in ne tepki verdiğini bilmiyoruz. Umarız onca yaşadıklarından sonra yine katıla katıla gülmüştür.

Feryal Saygılıgil

*Yeni Gün, cilt 4, sayı 92, yıl 1935, s. 3-5.

Simon de Beauvoir (9 Ocak 1905 - 4 Ağustos 1986)

Varoluşçuluk akımının ve feminizmin en önemli düşünürlerindendir. Orta sınıf bir ailenin iki kızından biri olan de Beauvoir, Sorbonne Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra üniversitede felsefe dersleri verdi. Nazi işgali sırasında Fransız direnişine katıldı ve daha sonra bu deneyimleri Goncourt ödülü aldığı *Les Mandarins* (*Mandarinler*, 1954) adlı romanında anlattı. 1940'larda, üniversitede tanıştığı ve hayatının sonuna kadar birlikte olacağı Sartre ile modern varoluşçuluk felsefesini şekillendirdi. Bu felsefe, anlamsız ve tanrısız bir evrende görecelilik, bireysel özgürlük, seçim hakkı ve kişisel deneyime vurgu yapar. Buna göre, seçme özgürlüğü kişiyi kendi eylemlerinden sorumlu kılmaktadır. *Başkalarının Kanı* (*Le Sang des autres*, 1945), *Tous les hommes sont mortels* (*Bütün İnsanlar Ölümlüdür*, 1946) gibi Beauvoir'in pek çok romanı bu felsefe üzerine kuruludur. Beauvoir'in 1949'da yayımladığı *İkinci Cins* (*Le Deuxieme Sexe*) adlı kitabı muhafazakârları ayağa kaldırırken, Kadın Kurtuluş Hareketi'nin de manifestosu sayıldı. Bu iki ciltlik, bin sayfanın üzerindeki eser satışa çıktığı ilk haftalarda 22 bin tane satıldı. "Kadın doğulmaz, olunur" ifadesiyle sloganlaşan bu kitapta Beauvoir, erkeklik ve kadınlığı tanımlıyor, erkek egemen toplumda kadınlara yönelik baskıyı formüle ediyor ve kadınların ikincil konumlarının biyolojik ya da psikolojik etkenlere indirgenemeyeceğini savunuyordu. Aşkın ve cinselliğin eşitlik temelinde yaşanması gerektiğini söylerken, ekonomik olarak erkeğe bağımlılığın sürdüğü sürece romantik aşkı ve duygusal bağlılığı aşağıladı. 1972'de Beauvoir bir söyleşide feminizme atfedilen reformist özelliklere karşı çıkarak, kendisinin de feminist olduğunu açıkladı. Beauvoir ayrıca yaşlılık üzerine kitaplar yazdı. Bunlardan *La Vieillesse* (*Yaşlılık*, 1970)'de yaşları yok sayan Batı toplumunu şiddetle eleştirdi. Varoluşcu nitelikteki romanları ve felsefi kitaplarının yanı sıra özyaşamöyküleri (örneğin, *Bir Genç Kızın Anıları*, 1958. *Koşulların Gücü* 1963) ve gezi kitapları da bulunmaktadır.

Bedia Muvahhit (16 Ocak 1902 - 20 Ocak 1994)

Cumhuriyetin ilanından sonra sahneye çıkan ilk Müslüman Türk kadın oyuncu. Yüksek Mahkeme azası Şekip Bey'in kızıdır. Hizmetçilerin Rum, mürebbiyelerin Fransız olduğu Büyükada'daki köşklerinde her iki dili de öğrenir. Orta öğrenimini Dame de Sion kız okulunda tamamlar. Kadınların toplumsal hayatta daha fazla yer almak için mücadele verdiği bu dönem, aynı zamanda, "Türk kültürü ve burjuvazisi"nin de oluşturulmaya çalışıldığı dönemdir. Bu ikili mücadelenin bir ürünü olarak, 1914 yılında, Türk kadınlarının çalıştırılmadığı yabancı şirketlere yabancı dil bilen Türk kızları alınır. Henüz on dört yaşında olan Bedia bu kızlardan biridir. Daha sonra Erenköy Kız Lisesi'nde Fransızca öğretmenliğine başlar. Bedia, ailesinin karşı çıkmasına rağmen Darülbedayi oyuncusu Muvahhit Bey'le evlenir. Muhsin Ertuğrul un 1923'te Halide Edib Adıvar ın aynı adlı romanından sinemaya uyarladığı *Ateşten Gömlek* filminde oynaması onun oyunculuk hayatının başlangıcını oluşturur. Bu film, Kurtuluş Savaşı nı konu alan ilk film olması ve Neyire Nevir ile birlikte Müslüman Türk kadın oyuncuların ilk kez bir filmde oynamaları nedeniyle büyük ilgi görür. 1923'te Mustafa Kemal'in verdiği destekle Bedia Muvahhit tiyatroda oyunculuk hayatına başlar. O zamana kadar, Rum ve Ermeni azınlıklar ya da Ekim Devrimi'nden sonra İstanbul'a gelen Beyaz Ruslar sahnede yer alırken, Bedia Muvahhit, azınlık oyuncularına karşı Cumhuriyet projesinin bir yıldızı olarak sunulur. Cumhuriyet'in ilanından önce sahneye çıkan ve türlü baskılara maruz kalan Afife Jale genel geçer değerlere aykırı hayatıyla gözlerden uzak tutulurken, Bedia Muvahhit, dönemin *Resimli Ay*, *Perde ve Sahne* gibi popüler dergilerinde, oyunculuğunun yanı sıra üstün ev kadınlığı özelliği ile de öne çıkarılır. Bedai Muvahhit, sahneden indiği elli yılı aşkın süre boyunca, rol aldığı yüzlerce oyunla Türk tiyatro tarihinin yıldız oyuncuları arasında yerini alır.

Audrey Hepburn (4 Mayıs 1919 - 20 Ocak 1993)

Roma Tatili (1953), *Savaş ve Barış* (1956), *Tiffany'de Kahvaltı* (1961), *My Fair Lady* (1964) gibi klasikleşmiş Hollywood filmlerinin unutulmaz yıldızı. Hollandalı bir baronesin ve zengin bir bankerin kızı olarak dünyaya geldi. Nazi işgali sırasında tüm mallarına el konmasından sonraki kötü koşullarda Audrey, bir dönem zaafiyet, kansızlık, gibi sağlık sorunları ile boğuştu. Daha sonra annesi ile birlikte Londra'ya taşındı. Fransız yazar Colette, Audrey'yi burada dans eğitimi aldığı sırada tanıdı ve kendi romanından bir Broadway müzikali uyarlaması olacak olan *Gigi*'de ona başrol verilmesini sağladı. Bu oyundan sonra Gregory Peck ile çevirdiği *Roma Tatili* ona hem Oscar hem de Hollywood da ün kazandırdı. Bundan sonra dört kez daha en iyi kadın oyuncu ödülünü alan Audrey Hepburn, 1967'den sonra beyaz perdeden uzaklaştı ve 1987'de Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) için çalışmaya başladı. Hayatının geri kalanında Etiyopya, Sudan, Bangladeş, Tayland gibi ülkelere yaptığı gezilerde açlık ve fakirlik içindeki çocuklar için çalıştı. (Meraklısına duyuru: Baş karakteri Audrey Hepburn'den esinlenilerek yaratılan "Kadın Dedektif Julia" adlı çizgi roman şu anda ülkemizde de yayımlanıyor. Julia, suçlulara yönelik erkek meslektaşlarından farklı bir yaklaşım sergileyen, zarif ama cesur bir dedektif olarak canlandırılmış.)

Condoleezza Rice Madelaine'i aratmayacak

Genç, güzel, bilgili, akıllı, siyah bir kadın Condoleezza Rice. Ona "Süperstar" diyorlar.

George W. Bush'un ayağının tozuyla Ulusal Güvenlik Danışmanlığına atadığı Condoleezza Rice, Sovyetler Birliği'nin son yıllarında ve iki Almanya'nın birleştirilmesi sırasında Baba Bush'un da en güvendiği insan olmuş. Uluslararası ilişkiler konusunda çok sayıda yayını bulunuyor.

Irkçı saldırıların dorukta olduğu Birmingham, Alabama'da dünyaya gelen ve her ikisi de eğitimci olan bir anababanın, bu saldırıları hissettirmemeye çalışarak yetiştirdiği Condoleezza, on beş yaşında girdiği Denver Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ni on dokuz yaşında bitirmiş. Başarı çizgisini hep yükselterek çok saygın bir mevkie ulaşmış: Stanford Üniversitesi'nin ilk siyah, ilk kadın ve gelmiş geçmiş en genç dekanı olmuş.

Condoleezza'nın uluslararası ilişkiler hakkındaki bilgi birikiminin yanı sıra, Oğul Bush'un başlıca ilgi alanlarından biri olan beyzbol konusunda da fikir sahibi olduğu biliniyor. Bush'la ilk karşılaşmalarında en çok beyzbol sohbeti yapılmış.

Condoleezza Rice, Amerikan askeri gücünü takviye etmek, ABD'nin ülke dışındaki askeri yükümlülüklerini azaltmak ve nükleer silahlanma politikaları konularında George W. Bush'la düşünce birliği içinde. Dekanlık görevinden ayrılarak seçim kampanyası boyunca Bush'a büyük destek vermiş; bunca yeteneğine karşı, bir dişi şahin o!

Ne kadın ne de siyah olmak gündeminde Condoleezza'nın. "Her meseleye ırk ya da toplumsal cinsiyet merceğinden bakılmaması gerektiği düşüncesindeyim," diyor. "Çoğu zaman bir mecliste tek kadın olduğumun farkında bile olmuyorum." Önümüzdeki günlerde Condoleezza Rice'ı daha yakından tanıma fırsatımız olacak. Dış ilişkiler konusunda bilgisizliği ve tecrübesizliği malum olan George W. Bush'a nasıl kol kanat gereceğini hep birlikte

Derleyen,
B. E.

Nobel ödülleri bu yıl da kadınları unuttu

Nobel Ödülleri her yıl, ekim ayında dünyada büyük bir heyecan yaratır. İsveç Nobel Kurulu, dünyamızın "en iyi" yazarını, iktisatçısını, fizikçisini, kimyacısını vb. ilan ederek onurlandıracaktır çünkü. Bu da az şey değildir. Bahşettiği saygınlığın yanı sıra 1 milyon ABD doları tutarında bir servet ve bilimsel alanda yapılacak araştırmalara 100 milyonlarca dolarlık bir destek anlamına gelmektedir.

Kuramsal olarak kadınlar da bu törene davetlidir. Zaten, Birleşmiş Milletler İsveç'i, yeryüzünde cinsiyet ayrımcılığının en az yaşandığı ülke ilan etmedi mi yakın geçmişte? Bakanların yüzde 55'i milletvekillerinin ise yüzde 43'ü kadınlardan oluşmaktadır İsveç'te. Ne var ki, tarihte Nobel almış olan kadınların sayısının azlığı bir başka noktaya işaret etmektedir. Nobel kazananların listesine ve adayların - özellikle bilim alanında- saptanma sürecine yakından bakacak olursak kadınların parmakla sayılacak kadar az olduğu göze çarpar. Ancak ödülleri belirleyenlerin objektif davrandıkları yolunda bir üne sahip olmaları, cinsiyet ayrımcılığı tartışmalarının yüksek sesle yapılmasını engellemektedir. Bu saygın kişilerin iddiasına göre, eğer kadınlar kazanamıyorsa demek ki "yeterli kadar iyi" değildirler.

Yeterli kadar iyi neyi ifade etmektedir? 1901'de fizik, kimya, fizyoloji (ya da tıp), barış ve edebiyat ödülleri ilk kez verilmeye başlandıktan bu yana, fizik ödülleri 157 erkeğe karşı 2 kadına; kimya ise 129 erkeğe karşı 3 kadına verildi. 1963'ten beri fizik, 1964 ten beri kimya dalında ödül alan kadın yok. İlk fizyoloji (tıp) ödülü ancak 1947'de layık görüldü kadınlara, o tarihten otuz yıl geçtikten sonra 5 kadına daha nasip oldu bu ödül. İlk kez 1969'da verilmeye başlanan iktisat ödülünün bugüne kadar hiçbir kadını alamadı. Barış ödülü 77'ye karşı 10, edebiyat ödüllüyse 87'ye karşı 9 kadınla sınırlı. 1991'de Nadine Gordimer, yirmi beş yıldır kadınlara ulaşmayan edebiyat ödülünü kazandı. Yüz yıllık bir zaman diliminde bu ödülü sadece 9 kadının kazanmış olması nasıl açıklanabilir? Stockholm Üniversitesi öğretim üyelerinden ve İsveç'in önde gelen feministlerinden biri olan Ebba Witt-Brattström, edebiyat ödüllerinin en az yüzde 40'ının kadınlara verilmiş olması gerektiğini, diyor. Bilimsel alanda kendini kanıtlamış çok sayıda kadın araştırmacı bulunmasına rağmen onlar da hiç hesaba katılmıyor.

Nobel Vakfı'nın, adaylarını adlarını ödülün verildiği tarihten 50 yıl sonra açıklama ilkesi de işleri yokuşa sürüyor. Nobel arşivlerini 20 yıldan beri inceleyen İsveç Bilimler Akademisi üyesi Elisabeth Crawford, fizik ve kimya dallarında 1949'a kadar önerilen 5000 adaydan ancak 50'sinin kadın olduğunu söylüyor.

Ödüllere, toplumsal cinsiyet tartışmalarıyla "gölge düşürenler" tasfiyecilerin itirazlarına maruz kalıyor. Ödülün yeni seslere ya da azınlıklara verilmesinin değerinden eksiltip eksiltmeyeceği tartışılıyor. İsveçli muhafazakâr edebiyat eleştirmeni Mats Gellerfelt istihzayla, günümüzde Nobel için en ideal adayın lezbiyen bir Asyalı olacağını söylüyor.

Kadınlara karşı ayrımcılık gibi konuların seçici kurulu ilgilendirmediği, önemli olanın uzmanlık olduğu vurgulanırken, fizik, kimya ve iktisat bilimlerinde kadın aday konusu tartışılmıyor bile. Seçici kurul yaş ve milliyet unsurlarını göz önüne alırken, toplumsal cinsiyet sorununu önemsemiyor. Uranyum çekirdeğinin bölünmesini (nükleer füsyon) olanaklı kılan çalışması için 1944 Kimya Nobeli'ni kazanan Otto Hahn'ın, bu keşfi fizikçi Lise Meitner'le birlikte gerçekleştirdiği görmezden geliniyor.

ABD'de bilim ve mühendislik alanlarında doktor ünvanını kazanan kadınların oranı 1985-1996 yılları arasında yüzde 69 artmış olsa da, üniversitelerde kadın profesör oranı yüzde 24'ü geçmiyor. Kadın öğretim üyeleri ise alınmada, terfi sırasında, laboratuarlardan yararlanmakta ve araştırma fonu bulmakta cinsiyetlerinden ötürü ayrımcılığa maruz kalıyor. Nobel adaylarının belirlenmesinde, daha önce ödül kazanmış ya da isim yapmış *bilimadamları* söz sahibi.

Nobel Vakfı Yönetim Kurulu'nda tek bir kadın bile yok. Kadınların temsil oranı orta düzeydeki mevkilerde yüksek olsa da karar verme mekanizmalarında söz sahibi değiller. Sadece İsveç Akademisi Edebiyat Ödülü Kurulu'nda az sayıda kadın bulunuyor. 18 üyeden 4'ü kadın. Dinamitin mucidi Alfred Nobel, belki de vicdanını bir ölçüde rahatlatmak için, insanlığın gelişmesine adanmıştı bu ödülü.

2001 Ekim'inde Nobel Ödülleri'nin 100'üncü yıldönümünü kutlanacak. Acaba bu saygın ödülü dağıtanlar bundan böyle değişimi göze alıp bilimkadınlarını, kadın yazarların ve barışı savunan kadınların hakkını verecek mi?

Gretchen Sidlin, Ms
Türkçesi, Beral Eyuboğlu

Güzellik kraliçeleri ve kapitalist canavar

Bilgisayar kralı Bill Gates'in dediğine göre, Hintliler zekâ bakımından yeryüzünde ikinciymiş (Birincinin kim olduğunu, siz bulun). Uluslararası güzellik yarışmaları da, Hintli kadınların olağanüstü güzelliğini dünyaya tanıtmaya yarıyormuş.

Gates, kendi bilgisayar tekelinde çalışmanızı istediğinden bizleri bu türden iltifatlara boğuyor. Hint pazarının karşısında ağzı sulananlar (ki bu pazarın Fransa boyutunda olduğu müjdeleniyor) güzellik kraliçelerimize benzetmek vaadiyle, bizi polpoblayarak bir alay işe yaramaz nesneyi tüketmeye zorluyor.

Mayıs'ta Lara Dutta Kâinat Güzeli seçildikten sonra Kasım'da da Priyanka Çopra, Dünya Güzeli tacını giydi. Bundan bir ay sonra ise Diya Mirza Asya Pasifik tacıyla yurda döndü. Methiye ve dalkavukluk pazar kapılarını açmakla kalmıyor, emek gücünü de hayırsever beyaz iktidara hizmet etmeye mecbur kılıyor.

Güzellik yarışmalarının Amerika'daki tarihi oldukça eski. Ama uluslararası arenada aşırı tüketimi körükleyen kışkırtıcı rolü pek bilinmiyor. II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan Kâinat Güzeli Yarışması, başlangıçta Dünya Güzellik Yarışması'nın bir yan kolu gibiydi.1951'de Mecca adında, zengin müşterilere yönelik, bir gezi ve eğlence şirketinin sahipleri olan Bay ve Bu Morley, o yılın Dünya Güzeli Yarışması'nı şirketlerinin reklamını yapmak niyetiyle düzenledi. 1970'de Bu Morley, "bir amaca yönelik güzellik yarışması" fikrini ortaya attı ve o zamana kadar İngiltere dışında pek vakit uyandırmayan bu olayı televizyon aracılığıyla dünya satlına taşımış oldu. Kâinat Güzeli Yarışmaları, bu yeni atılımın gölgesinde kaldı bir süre; ta ki 1996'nın sonlarında CBS televizyonu ve Donald Trump, bu işe el atana kadar... Bay Trump yarışmayı neo-liberalizm çağına taşıyarak, Britanya Krallığı'nı Dünya Güzeli Yarışması'yla rekabete soktu. CBS-Trump'a göre, Kâinat Güzeli Yarışması kendi türündeki başka hiçbir yarışmayla karşılaştırılamazdı. Çok çeşitli çevre ve kültürlerden gelen olağanüstü etkileyici, güzel ve ilgi çekici pek çok kadını biraraya getiren zengin bir tarihe sahipti ve bu güzel kadınların beklentilerine ulaşmalarına yardımcı oluyordu. Ne var ki, Dünya Güzeli Yarışması'nı düzenleyenlerin iddiaları da bundan farklı değildi.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla ABD kapitalizmi ve medyası küresel bir sefahat âlemine kapıları açtı. Etki alanına giren ülkeler arasında bugün Hindistan da var. Dünyada milyonlarca seyircisi olan CBS televizyonunun "Muhteşem Bir Televizyon Olayı" olarak sunduğu Kâinat Güzeli Yarışması'nın sponsorları, kendi ürünlerini sergilemek için, halkı afyonlayan bu yarışmalardan yararlanıyorlar.

Hindistan'ın seçkin genç kadınlarının 1991'den itibaren art arda güzellik taçlarını ülkelerine taşımaları, bu ülkedeki bir dizi yapısal değişikliğin sonunda oldu. Daha önce de güzellik yarışmalarının finalistleri arasına girmiş olan çok sayıda Hintli model, bu çevrelerin yabancısı değildi. Ancak 90'lardan sonra yarışmaların temposu değişti: belki de küresel şirketler, Hintli tüketicilere bir güzellik modeli dayatmak istiyordu da onun için... Hatta yalnız güzellik ürünleri değil, tüm tüketim ürünleri endüstrisini geliştirmek, satın alma isteğini uyandırarak, lüks sayılan maddeleri bir ihtiyaç haline getirmekti amaçları. Bu durumdan sadece uluslarötesi şirketler değil, milliyetçi burjuvazi de yararlanıyor kuşkusuz. Sushmita ile Aysvarya sayesine 94'te Surat'taki salgın hastalıklar ve halk ayaklanmaları geçiştirildi. Şimdi ise Laradutta, Hindistan'ı kurakhktan kurtarıyor! Üçüncü Dünya'nın iç kapatan görüntüleri, bu pırıltılı kadınların varlığıyla gözlerden siliniyor. Gerçekler televizyonlardaki gösterişli programlarla rahatça geri plana itilebiliyor. Oysa ülke hâlâ en az 100 milyon insanın etkilendiği bir kurakhğın pençesinde.

IMF ve benzeri kuruluşların, kadınlara karşı yürüttükleri savaşı örtbas etmekte kullandıkları bu yarışmalara feministler ve solcular dünyanın her yerinde karşı çıkıyor. Kadınların bu yarışmalarla aşağılanması, sadece bir bedene indirgenmesi, vb. de ayrı bir itiraz nedeni. Güzellik yarışmalarının yer aldığı Üçüncü Dünya Ülkeleri'nde evrensel olma iddiasının sığlığı olanca çarpıklığıyla sırıtıyor. Yarışmalar için milyonlarca dolar gözden çıkarılırken, eğitim ve sağlık gibi zorunlu ihtiyaçlar önemsenmiyor. Nedenini soracak olursanız, çağdaş kapitalizm için tüketimi hızlandıracak "yeni değerler" öne sürmek, toplumsal adaletten ve aldak ölçütlerinden daha önemli.

Yarışmalara yönelik protestoları bir ölçüde kale almak durumunda kalan düzenleyiciler, Kıbrıs Cumhuriyeti'nde yer alan son Kâinat Güzeli Yarışması'nın finalistlerine, "Bu yarışmaların kadınlara karşı bir hakaret olduğu görüşü hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusunu yöneltti. Kâinat Güzeli ilan edilen Lara Dutta'nın yanıtı jüriyi memnun edecek nitelikteydi:

Priyanka Çopra

Bu gibi güzellik yarışmaları bizim gibi genç kadınlara, girişimci çevrelerde, orduda ve siyasette istediğimiz mevkilere ulaşmak ve ilerlemek için bir basamak oluşturuyor. Tercihlerimizi ve görüşlerimizi duyurabileceğimiz bir kürsü işlevi görüyor; bizleri şimdi olduğu gibi güçlü ve bağımsız kılıyor." Elbette Lara Dutta, görüşlerini açıklamakta özgürdür. Ancak bizi ilgilendiren onun iş, askerlik ve siyaseti bir başka deyişle paravi, silahı (ya da nükleer bombayı) ve iktidarı seçmiş olmasıdır.

Bu gibi tercihlerin ve görüşlerin, Tüm Hindistan Demokratik Kadınlar Birliği'nin ya da Hindistan'la Pakistan arasında yüz yüze görüşmelerle barışı sağlamak için çaba gösteren Kadınların Güney Asya Barış İnisiyatifi'nin görüşlerinden ne kadar uzak olduğunu düşünmeden edemiyor insan.

Vijay Praşad
Türkçesi: B.E.

Eğer kadınsan...

Çevre Konferansı'nın başarısızlığı kadın bakana yüklendi.

Başarısızlıkla son bulan Lahey'deki Avrupa Çevre Konferansı'nın faturası Fransa Çevre Bakanı Dominique Voynet'e kesildi. İngiliz meslektaşı John Prescott'a göre Voynet kadın olduğu için cesaretsizlik ve korkaklık göstermiş; uzun ve yıpratıcı tartışmalarla geçen toplantılara fiziksel güçsüzlüğü yüzünden dayanamamıştı.

Tahmin edileceği gibi bu Voynet'in maruz kaldığı ilk cinsiyetçi saldırı değil. Çevre Bakanı olduğu için Fransa'da güçlü bir lobiye sahip olan tarım ve avcılık gibi oldukça hassas konularla da

ilgilenmek zorunda. Geçen yıl çiftçileri de, avcıları da memnun etmeyecek kararlar alınca, bürosu valışice tahrip edilmişti. Yurtiçi gezilerinde ise en hafifi "orospu" olan sözlü tacizlerin yanı sıra üzerine tükürülmesi ve hayvan pisliği atılması gibi fiziksel saldırılara da uğradı. Bu gibi saldırıların taşraya özgü olduğu sanılmasın... Dominique Voynet, Ulusal Meclis'te kürsüye çıktığında da, "İndir pantolonunu!" diye alkış tutan bir erkekler korosuyla başa çıkmak zorunda.

On altı yaşında lisevi bitirip, on sekizinde anne olan, öğrenimine kısa bir ara verdikten sonra tıp fakültesinden anestezi uzmanı olarak mezun olan Voynet, bütün bunları maddeten kimseye yük olmadan, kendi çabasıyla başarmış bir kadın. Dominique Voynet, Avrupa Çevre Konferansı'nın ardından, *The Guardian*'da yayımlanan açık mektubunda, John Prescott'un Lahey'deki başarısızlığını kendisine yüklediğini; daha iyi düşünülmüş argümanlar öne sürmek yerine, sıradan maço bir tutum benimsediğini öne sürüyor. Sera etkisi yaratan gazlar sorununun "acil" olduğunu, *Guardian*'ın editörü Ross Coward ise "Düşünün ki kadın Fransız ve çevreci," diyor. "Bu, aynı zamanda boynuzları ve çatallı kuyruğu var demektir," diye ekliyor.

Derleyen: Lale Aykent Tunçman

Yılların oyuncusu Macide Tanır'la hayatını konuştuk, söz döndü dolaştı, tiyatroya geldi...

"Aferin bu Macide'ye diyorum"

İşte karşılaştık, henüz ipucu yok, nasıl biri? Hangisiyle karşılaştın? Macide, Ükela, Çocuk... Zaman ilerledikçe hepsiyle birden diyorum. Yılların alışkanlığıyla belki, bekliyor sizi, anlamaya çalışıyor, konuşturuyor, konuştukça rahatlıyorsunuz. Ama çözüldüğünüzü de hissediyorsunuz bir yandan. Acaba Macide'nin tepesindeki ükela öğüt veriyor mudur, diye merak ediyorsunuz. "Röportaja gitmiş, biraz tedirgin birini oynarsan şöyle yapmalısın!

Bir yandan karamsarlıkla Türkiye'ye bakıp birlikte huzursuzlanırken, öte yandan tiyatroyu, kadınları ve erkekleri konuşuyoruz. Başka bir dünyanın kapısı açılıyor, rahatlıyoruz. "Macide" bu noktadan sonra hangisi diye sorulmayacak kadar ortada, *Kanlı Düğün*'ün anası, *Ağaçlar Ayakta Ölür* ün büyükannesi. Tiyatronun, acıların herkesin önünde yaşayan güçlü kadınları hâlâ sıcak alıp veriyorlar derinde bir yerlerde. Ardına bakıp, neyi yaptınsa, ben istedim, ben yaptım diyebilen, ömrünü doğru bildiğine harcama cesaretine sahip bir kadın Macide Tanır.

"Tiyatroda her gece anlayan bir kişi var, diye oynadım," diyor. "Yoksa ben varım, dedim. Bu kitabı da okuyacak bir kişi vardır, diye yazdım. Yoksa gene ben varım. Acaba o bir kişi siz misiniz?

Niye tiyatronun cadısı?

Bir defa yarım yüzyıldan fazla ömrünü tiyatroya adamış bir insanım, şikâyetçi değilim, seve seve yaptım. Bana sorulduğu zaman da bilebildiğim kadarıyla bütün gerçekleri söylüyorum. Tabii bazı insanlar rahatsız oldular. Bana birkaç yıl selam ver-

"Tiyatroda her gece anlayan bir kişi var, diye oynadım. Yoksa ben varım, dedim. Bu kitabı da okuyacak bir kişi vardır, diye yazdım. Yoksa gene ben varım. Acaba o bir kişi siz misiniz?"

meyen bile oldu. Nasıl bulduğunu kendileri sorduğu zaman bile söyledim, üzüldüler ve hoşlanmadılar. Bir de şu var, ben kendimle alay etmeyi çok severim, kendimle alay etmediğim vakit kendimi mutsuz hissederim. Bir yerde, cadı isminde de kendime yapılan bir şaka var. O kadar ciddi bir cadı değilim. Sevgili Emre Kongar bana tiyatromun meleği diyor. meleği miyim, o da tartışılır.

Tiyatroda oynadığınız karakterler hep güçlü kadın karakterleri. Cadı da bir güç ifadesi mi?

Oynadığım bütün roller, dünya tiyatro edebiyatının önde gelen eserlerinin baş rolleri. Aşağı yukarı hepsi çok acı çeken annelerdi. Çocuklarının ve kocalarının ölüm anını, şoku, tokadı seyircinin önünde yiyen annelerdi. Bütün ömründe hep acıyı yaşadın. Tiyatroda, bunu hiç düşünmemiştim ama dediğiniz doğru, cadılıkta bir de güçlülük var. Güçlü olmam da gerekiyordu. Aksi halde zaten dayanamaz, altında ezilir kalırdım.

Tiyatroda bu kadar güçlü karakterleri oynamak, sizi hayatı seyreden, ondan etkilenmeyen bir ruh haline sokuyor mu?

Evet rollerimi evime götürdüm. Bu ağır ve acı bir yaşam biçimine dönüştü. Ama bunun dışında, çok neşeli, hayatı seven, bir dakika sonrasına umutla bakan sevgi dolu bir Macide var.

Hollerle ve birlikte oynadığınız kişilerle kurduğunuz bir annelik ilişkisi var?

Kitabımda buna uzunca bir yer ayırdım. Çünkü ben tiyatro için doğum yapmadım, anne olmadım, ama tiyatroda pek çok çocuğum oldu. Anneliğin ne demek olduğunun hiç değilse penceresinden bakabildim. Bir annenin duygularını biliyorum. Tam yaşadım denemez ama ne renk olduğunu, tadını, keyfini biliyorum. Kitabımda söz ettiğim çocuklarım, tiyatroda hep anne olarak zaaf duyduğum çocuklarım. Şefkat duyulması gereken çocuklarım hâlâ ararım, merak ederim, umutlu olup olmadıkları beni ilgilendirir. Hâlâ öyleyim.

Anne olmamanızın tek sebebi tiyatro mu?

Ben anne olmamayı, salt tiyatro adına istemedim. Tiyatro, benim anlayışıma göre çok kıskanç bir meslek. Onun ikinci bir şefkate, ikinci bir ilgiye tahammülü yok. Oynayacağınız rolü düşünmezseniz, onun etrafında dönüp dolaşmazsanız, başarıya ulaşmanız biraz zordur. Onu kavrayamazsınız. Onu o kadar iyi bilmelisiniz ki... Artık ben oynadığım kadınları kendimden daha çok biliyorum.

Tiyatro, hayatınızda yapmak istediğiniz başka şeylere engel oldu mu?

Tiyatro kitapta da yazdığım gibi bir meslek değil, inan. Yapmadığım hiçbir şeyden pişman değilim. Yapamadım diye de düşünmüyorum. Yaptığım her şeye çok düşünerek karar verdiğim için, kararlarımın hâlâ isabetli olduğunu görüyorum. Parasızlık deyince de, bir emekli maaşının, çok az miktardaki yardımın dışında her şeye seve seve katlanıyorum. Çünkü bu benim kendi seçimim. Ben böyleyim. Böyle seçtim, böyle karar verdim. Bundan da çok mutluyum. Kendimle barışığım, hoşlanıyorum bundan, aferin bu Macide'ye diyorum. Mesela hastaneye gidiyorum: otobüse biniyorum, yol uzun sürüyor, otobüs kalabalık oluyor, ama diyorum ki sen bunu böyle istedin, onun için katiyen sıkılma, yorulma, ayakta durabilirsin, zarar yok, bu senin sağlığının işaretidir. Seve seve git, seve seve gel. Eğer başka türlü olsaydı, bugün rahat rahat şoförlü arabam olabilirdi, hayır, o arabada ben rahat oturamayacaksam otobüste rahat olmalıyım.

Kitabınızdaki "ükela"dan biraz bahsedelim, hatta onunla ilgili bir de uçak anınız var.

Tiyatro sanatçısının, hatta bütün sanatçıların gözlem yeteneği vardır. Bu bende de var doğal olarak. Her dakika benim nasıl olduğumu, karşımdakinin ne yapmakta olduğunu çeken fotoğraf makinelerim var. Geçen sene bir uçak yolculuğunda, hava boşluklarına çok şiddetli düştü uçak. Büyük bir telaş başladı. Hostesler yüzlerine yapıştırılmış gülücükleriyle süratle gidip geldiler. Karagöz perdesi açılıp kapandı. Bu arada uçak, ciddi düşüşler, kalkışlar ve sallantılar halinde. Ben de gazete okuyordum. Baktım, tehlike gittikçe artıyor, döndüm arkaya baktım, "Ayy yazık çok da genç var" dedim. Tekrar döndüm gazeteme. Döndüğüm anda tabii tepemdeki Macide (ükela), hemen şöyle ahkâm kesti, fotoğrafı gönderdi bana. Eğer benim tipimde birisi uçak yolculuğu rolünü oynasaymış bu kadar sakin olmalıymış. Düşeceğimi, öleceğimi düşünmüyorum da. Bu bir meslek değil inan bu.

Bundan sonrası için ne düşünüyorsunuz?

Kitaplarımı ve ödüllerimi nereye bırakacağımı ciddi olarak düşünmem gereken bir yaşa geldim. Benim oynayabileceğim, severek yapabileceğim değerli bir oyunda, buna TV dizileri de dahil, okullu, disiplinli ve bu işe gönül vermiş sanatçılar olmalı, bu da benim şartım...

Bilge Seçkin

Yapman gerekeni yap, karanlıkta dans et!

***Karanlıkta Dans*, Lars von Trier'in son filmi. Daha önce, *Dalgaları Aşmak*, *Geri Zekâlılar*, *Avrupa* gibi burada da gösterilen filmlerini izleyip beğenenlerin kaçırmayı göze alamayacakları bir yapımı.**

Başrollerinde Björk ve Catherine Deneuve var. Björk 90'lı yılların pop starlarından, ancak biraz ayrıksı bir star. Zaten sesi ve fiziğiyle de farklı. Filmde Çekoslovakya'dan A.B.D.'ye göç etmiş, gözleri kalıtsal bir hastalıktan dolayı yavaş yavaş körleşen, aynı hastalığı taşıyan oğlunun ameliyat parası için gece gündüz çalışan bir kadını, Selma'yı canlandırıyor. Catherine Deneuve ise şimdiye değin izlediğimiz rollerinden çok farklı olarak, Selma'nın (Björk) fabrika işçisi arkadaşı rolünde. İlk bakışta tipik bir melodram olarak görenler olabilir. Kör bir kadın, oğlu için elinden geleni yapıyor, kendisinin giderek görme yeteneğini kaybetmesine bile aldırmıyor. Ancak bu melodram, bildiklerimizden çok farklı. Çünkü müzikal ile birleştirilmiş. Yani müzikallerde hiç olmayan felaketler, bir melodramdan beklenemeyecek nitelikler bu filmde var. Cannes Film Festivali ve Avrupa Film Akademisi'nin en iyi film ve en iyi oyuncu ödülünü alması, ne kadar beğenildiğinin en somut kanıtları. Bence de Björk, ilk kez oyunculuk deneyimi yaşayan birinden beklenmeyecek kadar iyi. Ancak bunda doğal çekimlere ve oyunculuğa çok meraklı olan Lars von Trier'in katkısı var. Belki de başka bir yönetmenle aynı başarı elde edilemezdi. Başrollerinde iki kadının olduğu ve onlarsız hiçbir karenin olmadığı düşünülürse, bir kadın filmi sayılabilir. Bu kadınlar için silik bir portre de çizilmemiş. Kendinden emin, ne istediğini bilen, en zor şartlarda bile, yapmam gerekeni yaptım, diyebilecek kadar güçlü...

Lars von Trier'in daha önceki filmi *Dalgaları Aşmak* ile benzerlikler olduğunu düşünüyorum. Orada da cesur ancak kaybeden bir kadın (Emily Watson) sevdiği kişi için (orada kocasıydı, bu filmde ise oğlu) her şeyi yapmaktan çekinmiyor, hiçbir engel tanımıyor ve sonunda onları iyileştirmek için canından oluyordu. Burada düşünmeden edemiyor insan, hep fedakârlık yapanın kadın olması bir zaaf mı bu yönetmende? Acaba birçok eserde olduğu gibi kadınların geleneksel rollerden kurtulamamasının nedeni din mi?

Görsel açıdan beni çok etkilemesine rağmen, gene de kendi kendime bu soruyu sormadan edemedim. Aslında, filmde pek çok şeyin eleştirisi vardı. Kapitalizmden tutun da Amerikan hukuk sistemine, idam cezasına, Amerikan film endüstrisine kadar her şey acımasızca ama yerli yerinde eleştiriliyordu. Yıllarca her ülkede seyirci rekorları kıran müzikallerin, hayattan ne kadar da kopuk olduğunu hem de onların metodlarıyla, ancak kendi tarzıyla anlatmış Lars von Trier.

Uzun süresine rağmen (137 dakika) sıkmayan, izleyicinin ilgisini daima ayakta tutarken, bunu tamamen farklı bir tarzda ortaya koyan bir yapım. Tabii her zamanki gibi sıkılıp çıkanlar olmadı değil. Ancak buna alıştık, biraz farklı bir film olunca izleyici sıkılıyor. Galiba, filmde de söylendiği gibi, "görmek için göz gerekmez ya da bana göre gözleri olan herkes de göremez"

Lütfen, gözlerinizi kapayıp bir düşünün, Türkiye'de ve dünyada neler oluyor ve biz gözlerimiz açık olduğu halde neleri görmüyoruz?

Nurol Gök

Feminist ansiklopedi

B

Boş zaman: Çalışma dışındaki zaman. Sanayi toplumuna geçişle birlikte, insanın çalışma süresi, tarımsal üretimdeki görece esnek düzeni terk ederek, sınırlandırılmış, kesin bir niteliğe büründü. 8 saatlik işgünü talebiyle birlikte, insanın ürettiği ürüne ve birbirine yabancılaşması sorunu da gündeme geldi. Yabancılaşma tartışmalarının önemli bir bölümünü, "çalışmanın kutsanması" ve çalışma dışı zamanın "boş zaman" olarak adlandırılıp değersizleştirilmesi, insanın kendisini gerçekleştireceği alanın kısıtlanması oluşturdu. Boş zaman, insanın özgürce değerlendirebileceği, yetenek ve ilgilerini geliştirebileceği bir süre olarak tanımlandı ve çalışan sınıfların taleplerini şekillendiren bir unsur oldu. Ev kadınları ise, bu taleplerin içinde yer alamadılar. Çünkü ev işi, erkek egemen sanayi toplumunda bir "iş" olarak tanımlanmamakta ve ev kadınının boş zamana zaten sahip olduğu varsayılmaktadır. Oysa kadınların, tüm gün boyunca evişleriyle uğraştıkları ve bu "mesai"nin hiç bitmediği, ücretinin ve emekliliğinin olmadığı, karşılıksız harcanan bir emek olduğu, feminist araştırmacılar tarafından ortaya konuldu.

Boyun eğme: Bir otoriteye, bir baskıya isteyerek ya da istemeden katlanmak. Erkek egemenliği kadınlara boyun eğdirmeyi amaçlar. Bunu mülkiyetin ve paranın dolayısıyla ekonomik gücün erkeklerin ellerinde toplanması yoluyla gerçekleştirir. Fiziksel baskı ve şiddet de, kadına boyun eğdirmenin bir diğer aracı olarak sık sık kullanılır.

Boynuzlamak: Kadının kocasını aldatmasına verilen ad.

Bozmak: Kızlığını gidermek. Bu mantığa göre, kız bozulmamış; kadın da bozulmuş bir şeydir. Erkekler bir kadını "ilk bozan" olmayı çok isterler, bozduktan sonra da "bozulmuş yumurta" muamelesi yaparlar!

Bulaşık: Yiyecek ve içecekte kullanılan yıkanmamış mutfak eşyası ve bunların temizlenme işi. Bulaşık makinesinden önce kadınların günde beş posta yaptıkları işti. Bulaşık makinesiyle birlikte, iş, bulaşıkları makineye yerleştirmek, yıkandıktan sonra da yerine kaldırmak haline geldi. Ancak işin kolaylaşması, paylaşılması anlamına gelmediği için bu şekliyle de kadınların sorumluluğunda.

C

Cadaloz: Sözlüklerdeki tanımı: Çok konuşan huysuz ve şirret kadın, kocakarı. Türk filmlerinde Mualla Sürer canlandırmıştır. Erkek egemen düşünce bu tipi cinsel açlık çeken çirkin, saldırgan, yaşlı bir kadın olarak çizmiştir. Kadın mücadelesi karşıtları feminist kadınlara bu karikatüre özgü nitelikleri yükleyerek saldırmaya bayılır.

Hazırlayanlar: Handan Koç-Şöhret Baltaş

Feminist ansiklopedi

Cadı: Doğaüstü güçleri olduğuna ve bazı tekniklerle bunları geliştirdiğine, yeteneklerini insanların zararına kullandığına inanılan kişiler. Çeşitli kültürlerde çok eski zamanlardan beri varolan bir figürdür. Cadılar Türk folklorunda, geceleri dirilip insanlara kötülük ettiğine inanılan hortlaklardır. Türkiye'de cadının hortlak olabileceği gibi, canlı olabileceği inancına da rastlanır. Bunda Batı dillerinden çevrilen masalların etkisi olduğu düşünülebilir. Farsça bir sözlük olan câdû Divan şiirinde büyücü ve sihirbaz kadındır. Kutsal Kitap'ta cadılıkla ilgili birçok bölüm vardır. Şeytanla işbirliği yaptığına inanılan cadı inancı ve korkusu Hıristiyan ortaçağ Avrupası'nda çok yaygınlaşmıştır. Bir dönem, aşırı cinsel istek duyan yaşlı kadınların geceleri cadılık ettiğine inanılmıştır. Cadılık inancı etrafında oluşturulan kültür, kadın düşmanlığını yüzyıllar boyunca beslemiştir. Ortaçağ Hıristiyan dünyasında milyonlarca kadın cadı sayılıp yakılmıştır. Feminist araştırmacılar bu kadınların çoğunun o dönemin hekimi, psikologu veya kimyacısı sayılabilecek yetenekli kadınlar olduğunu göstermiştir. Özellikle Batı Avrupalı feminist hareketlerin en sevdiği mücadele sembollerinden biri "süpürgesine binmiş cadı" figürü olmuştur. Cadı kelimesi mecazi anlamda çirkin, huysuz kadın anlamında kullanılır. Hakkını arayan, uysal olmayan, özellikle de erkeklerle tartışmaktan kaçınmayan kadınlar da cadı diye nitelenir.

Camcı: Argo: Evlerin içini, yatak odalarını gözetleyen erkek, röntgenci.

Can can: Argo İstanbul'un Cankurtaran semtindeki zührevi hastalıklar hastanesi.

Car: Eskiden kadınların sokağa çıkarken büründükleri değirmi (kare) çarşaf. Car adı farsça dört karşılığı olan "çehar, çar" dan, dolayısıyla değirmi olmasından gelir. Sarınılıp bir ucu da baş üstünden atıldıktan sonra yüz siyah bir peçe ile örtülür.

Cariye: Eski Müslüman toplumlarda köle kadınlara verilen isim. Sözcük Kuran'da Nisa suresinde şöyle geçer. "Özgür ve mü'min kadın almaya parası yetmeyenler, köleniz olan cariyelerinizden alın." Sözcük Osmanlı toplumunda, savaş ve baskınlarda ele geçirilen kadınlar için kullanılır. Bu kadınlar fizik ve ırk özelliklerine göre belirlenen fiyatlarla alınıp satılırdı. En güzel ve yetenekli bulunanlar hükümdar sarayına alınırdı. Hürrem, Safiye, Kösem, Turhan gibi bazı cariyeler, padişah annesi yani valide sultan olmuştur. Osmanlı sarayında en çok Çerkez, Gürcü ve Abhaz cariyelerin rağbet gördüğü söylenir. Osmanlı sarayında cariye sayısı dönemlere göre 500-1000 arasında değişirdi. Bir bölümü çocuk yaşta saraya alınıp yetiştirilen, gerektiğinde saray hediyesi olarak dışarıya verilen kızlardı. Tanzimat tan sonra yükselen kadın hakları mücadelesiyle birlikte evlerde, konaklarda ve saraydaki cariyelerin içler acısı durumu ele alınmıştır. Cariyeler her türlü ev işini yapmak ve istenildiğinde efendisi olan erkeğe cinsel hizmet vermek zorundaydı. İslam hukukuna göre cariyeler eşyadan farklı sayılmazdı. Cariyeleri azat etmekse sevap sayılırdı. Azat edilen cariyelere İtkname adı verilen bir belge verilirdi. Cariye alım satımı 1909 yılında V. Mehmet (Reşad) tarafından yasaklandı.

Cinsel devrimi kaçıran anne ne yapar?

Çocuklarınıza ve evinize kendinizi tam anlamıyla kaptırıp, güzel güzel (!) yaşayıp gidiyorken kocanız birdenbire size, "Bir avukatla görüştüm evden ayrılıyorum," deyip, çekip giderse ne yapardınız?

En iyi tarifi kahramanımız Jan'ın arkadaşı Kathy verir: "Canlı canlı şişlenip bir panoya iğnelenmiş bir böcek nümunesi gibi olursun. Ne tarafa dönmeye çalışsan, ne kadar kıvranıp kendini kurtarmaya çalışsan, o durumdan uzaklaşamazsın."

Bir Annenin Anıları romanının kahramanı Jan da, böyle bir halde kalıverir işte... Ve olayı mutlaka anlatması gereken iki de çocuğu vardır...

Çünkü boşanma yalnızca kadını değil, çocukları da, diğer çocuklardan farklılaştırıp, başka bir statüye yerleştirivermektedir hemen... Jan, yani kitabın yazarı Janis Hogan geçmişi hatırlayarak, hatırlıklarını unutmaya çalışarak kendine yeni bir hayat kurmaya başlar... Ama adamın gitmesiyle ikiye bölünen yaşantıyı toplamak o kadar da kolay değildir...

Çocuklar imdada yetişir. Ona sorumluluklarını (!) hatırlatırlar.

Tarım kalan üniversite eğitimi tamamlanır, bir iş bulunur... Ve hayata atılınır yeniden... Hatta bir süre sonra, yani yaralar iyileşmeye yüz tutarken, yeni bir aşk ihtimali bile belirir... Orta yaşlı bir kadını güzel ve anlamlı bulan erkekler de vardır allaha şükür hâlâ yeryüzünde... "Ama cinsel devrim o bebek bezi değiştirmek ve anaokulu araştırmakla meşgulken patladığı" için cinsellik konusunda tutuktur kahramanımız... Her şeyin bir ilki vardır tabii ki...

Janis Hogan'ın kitabının en ilginç yanı, kadınların hayatında önemli rol oynayan eşyaların, roman kahramanı statüsünde değerlendirilmesi... Bir erkek, sandalyeleri ve koltukları bölüm başlığı yapmayı asla akıl edemezdi... Açıkdeniz Yayınları bu kitabı basmakla bence iyi bir iş yapmış.

Necla Akgökçe

Rotasını Açıkdenizlere Çevirenler İçin!

İki farklı kadın, iki farklı ülke...
sorunlar her yerde aynı, peki ya çözümler...

Janis Hogan, günümüz kadın yaşamından kesitler veriyor. Evlilik, Çocuklar, Kariyer, Ayrılık, Mücadele... Yani Hepimizin başına gelebilecek türden olaylar! Kendinizi ve ilişkilerinizi bir kez daha gözden geçirmeye hazır olun! Bitmesini hiç istemeyeceğiniz bir kitap...

Öfkeli, tutkulu çarpıcı... Taciz, şiddet, yabancılaşma... İrlandalı Leland Bardwell'den 10 ayrı öykü. Dikkat! Aşka dair yargılarınızı değiştirebilir.

[AÇIKDENİZ] YAYINLARI

Müfideddar Cad. İlter Ertürün Sk. No 1/1 Kadıköy 81100 İstanbul
Tel: 0216 349 4748 e-mail: acikdeniz@turk.net

Kitap, süreli yayın, film, panel, sergi ve her türlü kültür sanat ilanlarınız için bizi arayın.

İşte bu o kadın...

Hitchcock tarzı gerilim filmlerini çok severim. Hele de filmde hayalet, ruh gibi mistik öğeler kullanılıyorsa hiç kaçırmam.

İşte bu nedenle *Gizli Gerçek* filmine gittim. Gerçi fragmanında, "Kusursuz bir kocaydı... Ama bir yanlışı onu evine kadar takip edecekti!" cümlesini görünce hayal kırıklığına uğramadım değil. Çünkü bu cümle, filmde bir aile olduğunu ve bu aileye kötü bir elin uzanacağı klişesini düşündürtüyordu insana. Yine de oyuncularının (Harrison Ford, Michelle Pfeiffer) hatırına izlemek istedim.

Filmin ilk yarısı, kocaman bir evde, kocası işe gittiğinde yalnız kalan bir kadının gerçek mi hayal mi tereddütleriyle algılandığı görüntüler ve sesler üzerine kuruluydu. Aynada, su dolu küvet-

te görünen bir kadın hayaleti, derinlerden gelen uğultular, kendi kendine açılıp kapanan kapılar "işte bu" dedirten cinstendi. Evet işte bu "o" kadındı. Kızlarını büyütüp üniversiteye yollayan mutlu aileye kötülük edecek "kötü kadın" bu kez hayalet olarak çıkmıştı ortaya. Yani kocanın bir zamanlar kaçamak yaptığı ama artık ölmüş olan "o kadın"ın hayaleti bu kez her şeyden habersiz eşe musallat olmuştu...

İkinci yarıyı izlerken artık hikâyenin nasıl biteceğini bile tasarlamıştım kafamda. Fakat filmin sonlarına doğru öyle sürprizler oldu ki, gerim gerim gerilmem gerekirken, neredeyse hıçkırarak ağlamaya başlayacaktım. Adamın karısına mı üzüleyim, hayalet sevgiliye mi bilemedim. Fakat filmle ilgili olarak şunları çok net olarak söyleyebilirim: Birincisi uzun zamandır bu kadar güzel bir gerilim filmi izlememiştim. İkincisi, birbirine öfke duymak yerine kocanın aslında ikisini de mağdur ettiği gerçeğiyle dayanışma gösteren kadın tiplerinin çok az filmde olması. Üçüncüsü de filmin, çekirdek aileyi koruma kaygısıyla değil, en yakınımızdakinin bile aslında ne kadar acımasız ve karanlık yönleri olabileceği gerçeğinin üzerine kurulmuş olmasıydı.

Robert Zemeckis'in yönettiği filmde Michelle Pfeiffer harika oynuyor. Ayrıca ne seksi olma kaygısı gütmüş ne de makyaj derdine düşmüş. Harrison Ford ise genel geçer iyi adam rollerine karşın, o karanlık bakışlarının hakkını iyi vermiş bence. Eğer gerilim filmlerini seviyorsanız ve çekirdek ailenin paramparça edilmesi sizi rahatsız etmiyorsa, filmi bitmeden önce görmenizi tavsiye ederim.

Nevin Cerav

nann

- **Feminist Ansiklopedi köşesi eleştiri ve katkılarınıza açık.** Bu mütevazı çalışmanın sınırlarını, hazırlayanların eğitimleri, yetenekleri ve çalışkanlık düzeyleri kadar tercihleri de belirliyor. Ezilen cins yararına, gerçeği açığa çıkaran bir bilgi kaynağı olmak istiyoruz. Ele aldığımız sözcüklerin (isimler, kavramlar, deyimler) muhakkak eksikleri var. Katkılarınızı bekliyor, yanlışların her zaman düzeltilmeye açık olduğunu bir kez daha belirtiyoruz.

- Kadıköy'de, ev yemekleri yiyebileceğiniz, sohbet edebileceğiniz sakin, sevimli bir yer arıyorsanız Zevno Cafe'ye mutlaka uğrayın. Zevno Cafe-Ev Yemekleri. Rıhtım cad. İzzettin sok. No: 18/1 Kadıköy. Tel: 0216. 345 75 70.

- Zevno Cafe'nin sahibi Mine'ye, lokalimize bağışladığı buzdolabı için çok teşekkür ediyoruz. Çok işimize yarıyor. *Pazartesi*.

- Ortaköy'de balıçeli eve kadın arkadaş arıyorum. İlgilenenler 0532 576 82 60'ı aravabilirler. Birsen.

- Kaloriferli, sıcak suyu olan, beyaz eşyalı eve, 75 milyon verecek kadın ev arkadaşı arıyorum. Tel: 0535 817 69 49.

- Gültepe'deki beyaz eşyalı evime 80 milyon verecek kadın ev arkadaşı arıyorum. Tel: 0212. 284 32 98.

- Yarım gün çalışabileceğim bir iş arıyorum. Ebru. Tel: 0212. 244 03 32.

KİTAPLI KAHVE

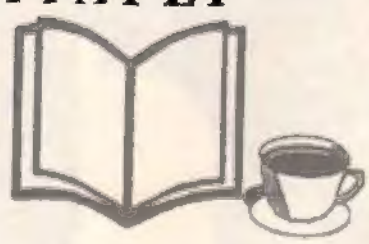

Dört yıldır hem kahve, hem kütüphane olarak faaliyetini sürdüren **Kitaplı Kahve**, ilk defa bu yıl, kitap kiralama hizmeti de veriyor. Kütüphanenin kadın yayınları bölümündeki bazı kitap ve dergiler şöyle: *Pazartesi, Roza, Jujin* dergilerinin koleksiyonları, *200 Jahre Frauenleben und Frauenbewegung in Berlin, Balkan Harbinde Kadınlarımızın Konuşmaları, Çalışan Kadınlar için Eylem Programı, Kadınlara Karşı Savaş, Osmanlı'da Kadınlığın Durumu* vs. vs.

Tel: 0212 293 66 38

Büyükparmakkapı Sok. No:5 Kat:2 Beyoğlu-İst.

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

Sahibi: Kadın Kültür ve İletişim Vakfı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ayşe Düzkan

Ücretli - Tam zamanlı çalışanlar
Ayşe Düzkan, Beyhan Demir, Nevin Cerav

Baskı Öncesi Hazırlık
Nuray Vurgun, Şöhret Baltaş

Görsel Tasarım
Deniz Göktürk

Bu sayıya katkıda bulunanlar
Beril, Bilge, Feryal, Handan Koç
Hülya Tufan, Jale, Lale, Minu,
Nazmiye, Necla Akgökçe, Nermin, Nur,
Nurol, Yelda Yücel

Almanya Temsilcisi:
Hülya Eralp

Çizer:
Gülay Batur

Adres: Abdullah Sokak, No:9, 80060 Beyoğlu, İstanbul
Tel / faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59,
292 07 47, 244 23 94
e-posta: pazartesidergi@superonline.com
Renk ayrımı: Bay Grafik
Baskı: Mart Matbaacılık Sanatları Tic. ve San. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay

PAZARTESİ kadınlara mahsus gazete

***Pazartesi*'yi güçlendirmek için daha fazla kadına ulaşmaya ihtiyacımız var. *Pazartesi*'yi en az bir kadına daha satın ya da hediye edin. Daha iyisi abone olun, abone bulun. 10 abone bulana bir kitap veriyoruz.**

Abone olmak istiyorum.

İsim, Soyadı :
Adres :
Semt : İlçe:
Şehir : Posta Kodu:
Telefon (Ev) : (İş):
Abone süresi : 1 yıl ( ) 6 ay ( )
Başlangıç tarihi :

- Türkiye içi: Yıllık 7.500.000 TL., altı aylık 4.000.000 TL. Öğrencilere ve sendikalılara % 10 indirimli
Aboneler için posta çek numarası: 662 965
Bağışlarınız için Türkiye İş Bankası Küçükparmakkapı Şb. Hesap No. 1042 / 578076. Beyhan Demir
- Türkiye dışı: Yıllık 75 DM, altı aylık 40 DM.
Döviz hesabı: Handan Koç, Ayşe Düzkan
T. İş Bankası Taksim Şubesi, İstanbul
Hesap No: 1052 / 301000 326575

Abdullah Sok. No:9 80060 Beyoğlu - İst.
Fax: (0212) 292 07 39
e-posta:pazartesidergi@superonline.com

Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu (öğrenciyseniz öğrenci belgenizle birlikte) bize gönderin. Biz de size her ay Pazartesi'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

İkinci Cins'i yazma düşüncesi çok geç geldi aklıma. Kadın olsun, erkek olsun, herkesin paçasını kurtarabileceğini sanıyordum; kadınlığın ayrı bir durum olduğunu kavrayamıyordum. Kadınlığıma hiç aldırmadan üç roman, bir sürü deneme yazdım. Günün birinde, kendimi açıklama gereksinmesini duydum. Düşünmeye başladım, ve büyük bir şaşkınlıkla, söyleyebileceğim ilk şeyin: Ben bir kadınım, olduğunu gördüm. Bütün duygusal, zihinsel oluşumum erkeklerinkinden ayrıydı. Bunun üstünde durdum, kendi kendime: Genel olarak da, özel olarak da, kadının neyi canlandırdığına bakmak gerek, dedim. Kadının oluşumunda söylencelerin payını saptamaya, özellikle de toplumun kadınlarını nasıl oluşturduğunu betimlemeye çalıştım.

Simone de Beauvoir
Kadın, İkinci Cins / Bağımsızlığa Doğru